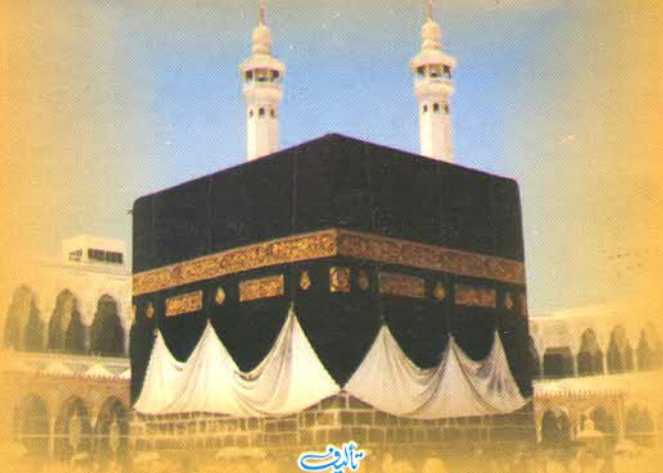

واتموا الحج والعمرة لله (القرآن)

دھج او عمرے

مسنون طریقے

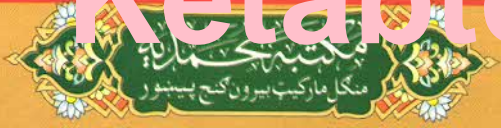
تالیف

فنیہ شیخ ابو محمد امین اللہ البشاوی

حفظہ اللہ تعالیٰ

Ketabton.com

فہرست د کتاب

صفحہ	مضمون
۶	مقدمہ: پہ دے کنبے درے بحثونہ دی
۶	اول بحث: فوائد الحج: د حج فائدے
۹	یوہ عظیمہ فائدہ
۱۱	د حرمینو شریفینو فضیلت
۱۲	د حج مبرور - یعنی مقبول حج - فائدہ او علامہ
۱۴	فائدہ: حج یو قالب دے
۱۵	دویم بحث: صحیح نیت، صحیح عقیدہ دریم بحث د مال حلالوالے
۱۶	عجیبہ نکتہ
۲۱	اول باب: د عمرے، حج قرآن، حج افراد او حج تمتع بیان
۲۲	د حج تمتع بیان
۲۲	تبصرہ: خو بدعات او غلط فہمیانے
۲۳	کوم حج غورہ دے؟
۲۴	د دیرو عمرو کولو حکم
۲۶	دویم باب: د عمرے تفصیل
۲۸	د میقاتونو بیان اودا پنخہ دی
۲۹	د تلبیہ الفاظ
۳۱	د حج یا عمرے دپارہ عربی وغیرہ ژبہ کنبے نیت نشته
۳۲	د ذوالحلیفہ خصوصیت: چہ ہلتہ بہ مونخ کولے شی
۳۳	محرم دپارہ خہ کارونہ جائز او خہ منع دی

دوستانو اگر کہ تفصیلاً دا مسائل دیر وقت (او ضخیم کتاب غواپی) لیکن ان شاء اللہ دا مسائل تحقیق شدہ دی عمل پرے پکار دے۔

او مونہر حتی الوسع د دلیل نہ راویستلی دی۔

نو د خپل حج او عباداتو اصلاح او کړی او د رسول اللہ ﷺ پہ مخالفت سره ئے بریادول پکار نہ دی۔ او تفصیل دپارہ فتاوی الدین الخالص (۱۰) جلد عربی ته رجوع کیدے شی۔

وصلی اللہ علی نبینا محمد وآلہ وصحبہ اجمعین وقع الفراغ من

الضمیمۃ لیلۃ الثلاثاء عام ۱۴۲۶/۱۰ ھ شوال ۱۰/۱۳۔

○○○○○○

کمپوزنگ و تصحیح

ابوزہیر سیف اللہ شیخ آباد نمبر ۴ پشاور۔

- ۳۷ پہ احرام کنبے او د احرام نه مخکنبے بدعات او غلطیانے
کله چه د مکے کورونه او وینی
- ۳۹ مکے مکرمے ته دورخے داخلیدل افضل دی
- ۴۰ د کعبے لیدو په وخت هره دعاء کول جائز دی
- ۴۱ طواف اود هغه متعلقات
- ۴۲ تنبیه: د حجر اسود خکولو په وخت صرف الله اکبر
- ۴۲ وئیل سنت دی
- ۴۳ درکن یمانی او حجر اسود مینخ کنبے دعاء
- ۴۳ په طواف کنبے اضطباع (بسی اوگه بشکاره کول)
- ۴۴ په حجر اسود باندمے تندمے کیخودل سنت دی
- ۴۴ فائده: د کعبے د مورے نه په طواف کنبے خان ساتل
- ۴۵ د طواف، حجر اسود اورکن یمانی فضیلت
- ۴۶ په طواف کنبے بدعات او ناروا کارونه (۱۹)
- ۵۰ کله چه طواف ختم کړی څنگه به اوځی؟
- ۵۰ بیا به دوه رکعتنه مونی او کړی، ددے مسائل
- ۵۱ د طواف نه پس دوه رکعتنه هر وخت کول جائز دی
- ۵۳ بیا به زمزم ته لار شی او اوبه به اوسکی
- ۵۴ د زمزم اوبو څښلو په وخت اودریدل شته که نه؟
- ۵۴ په زمزم کنبے بدعات
- ۵۵ کله چه فارغ شی نو سعی ته دے متوجه شی
- ۵۵ سعی اود هغه مسائل
- ۵۷ په سعی کنبے د صحابه کرامو نه منقوله دعاء
- ۵۷ په سعی کنبے بدعات (۴)

- ۵۹ بیا دے سر اوخرئی، احرام نه اووتلو، عمره پوره شوه
- ۵۹ د حلق او قصر - یعنی سر څرئیلو یا لنډلو - بیان
- ۶۰ په حلق او قصر کنبے بدعات (۱۵)
- ۶۱ **فصل: د زمانه د عمرے بیان (۸) مسائل**
- ۶۴ په عمره کنبے فرائض
- ۶۵ **دریم باب:** د حج اود هغه د احکامو تفصیل
- ۶۵ احرام به د کوم ځائے نه تړی؟
- ۶۶ منی کنبے مخکنبے ځایو ته نیول بدعت دے
- ۶۷ فرض طواف مخکنبے کول نه دی جائز
- ۶۷ په حج کنبے فرائض
- ۶۸ په حج کنبے واجبات (۷)
- ۶۹ عرفات اود هغه متعلقات
- ۷۰ د عرفات مسائل (۵)
- ۷۲ په عرفات کنبے بدعات او ناروا کارونه (۱۶)
- ۷۵ مزدلفه اود هغه متعلقات
- ۷۶ مزدلفه نه مخکنبے مونی کول خلاف سنت دی
- ۷۷ مزدلفه کنبے شپه تیروول واجب دی
- ۷۸ په مزدلفه کنبے بدعات (۶)
- ۷۹ مزدلفه نه د نمر څائے مخکنبے روانیدل سنت دی
- ۷۹ منی اود هغه متعلقات
- ۸۰ د اختر په ورځ صرف یوه جمره عقبه ویشتل دی
- ۸۰ حلق - سر څرئیل
- ۸۱ د ذبح طریقہ

- ۸۱ د شیطان پہ ویشتو او ذبح کنبے بدعات (۱۱)
- ۸۳ د سر خرئیلو نہ پس جامے اغوستل او طواف زیارت له تلل
- ۸۴ **مهمہ مسئلہ**
- ۸۴ ددے طواف نہ پس سعی شتہ او کہ نہ؟
- ۸۵ هرکله چه منی نه واپس لار شی
- ۸۶ د منی په ورخو کنبے ذکر او عبادت کولو ترغیب
- ۸۶ کله چه د اختر په دویمه ورخ جمرات ویشتلو اراده وی
- ۸۷ د دوو جمر ویشتلو نه پس دعاء کول (او طریقہ)
- ۸۷ دریمه ورخ ته نه ایساریدلو جواز
- ۸۸ د دعاء د قبیلیدو خایونه او وختونه (۱۸)۔
- ۹۰ د دعاء شرطونه
- ۹۱ د حج نه واپسی
- ۹۲ کله چه بیت الله نه اوخی
- ۹۲ خان سره زمزم یا هدیه راوړل
- ۹۲ د حج تکلیفونه یادول د محبت تقاضا نه ده
- ۹۴ د حج نه واپسی کنبے بدعات
- ۹۶ خلورم باب: د حج بعضے مسائل (۲۴)۔
- ۱۰۱ د احرام او میقات مسائل
- ۱۰۵ د حج قران، تمتع او حج افراد مسائل
- ۱۰۶ **عجیبہ فائدہ**: مسجد حرام کنبے د مونخ گزار
- مخه ته تیریدل څنگه دی؟
- ۱۰۷ دم په څه لازمیری؟ او ضروری خبردارے
- ۱۱۱ د طواف، سعی او جمراتو مسائل

- ۱۱۸ د هدی احکام
- ۱۱۹ د حرم شریف حدود
- ۱۲۱ د عرفات، مزدلفه او منی مسائل
- ۱۲۴ ناشنا مسئلہ
- ۱۲۵ د ماشومانو د حج بیان (۷) مسائل
- ۱۲۷ په حج کنبے نائب نیول او شرطونه
- ۱۳۰ زنانه بغیر د محرم نه حج نشی کول
- ۱۳۳ طواف وداع
- ۱۳۶ **خاتمہ د کتاب**: د مسجد نبوی او غارونو زیارت کول
- ۱۳۸ د نبی ﷺ په زیارت کنبے موضوعی حدیثونه
- ۱۳۹ کله چه مدینه طیبه ته اورسی، اول به مسجد ته لار شی
- ۱۴۱ رسول الله ﷺ به بقیع مقبره ته تللو
- ۱۴۲ مدینه طیبه ته د تللو بدعات (۲۴)
- ۱۴۵ غار حراء او غار ثور ته تلل
- ۱۴۵ بیت المقدس ته سفر کول ثواب لری
- ۱۴۶ اختتام کتاب

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله والصلاة والسلام على رسولہ محمد وآلہ وصحبہ اجمعین:
امابعد: د کتاب پدمے طبع (ایڈیشن) کنبے بعضے ضروری
مسائل چہ مخکنبے کتاب کنبے نہ وو۔ دبعضے ملگروپہ
مشورہ۔ اضافہ کرے شول۔ اللہ تعالیٰ دے دے فائدہ نورہ ہم
عامہ کری۔ آمین۔

ابو محمد امین اللہ البشاوری۔

ذو القعدة: ۱۴۲۶/۱۲ھ

○○○○○○○

جملہ حقوق محفوظ دی

د کتاب نوم _____ د حج او عمرے مسنون طریقہ
د مؤلف نوم _____ شیخ ابو محمد امین اللہ بشاوری حفظہ اللہ
سنہ طباعت اول ایڈیشن _____ ذی القعدة: ۱۴۲۶ھ
سنہ طباعت دویم ایڈیشن _____ شعبان ۱۴۳۲/۲۰ھ
تعداد _____ ۱۱۰۰
کمپوزنگ وتصحیح _____ ابو زہیر سیف اللہ عفی عنہ
اخراج _____ ابو سلمان حضرت محمد عفی عنہ

ناشر

مکتبہ محمدیہ

بیرون گنج گیت منگل مارکیٹ پینسور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَلْهِيدٌ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَرَضَ عَلَيَّ عِبَادَهُ فَرَائِضَ وَحَدَّ لَهُمْ حُدُودًا
وَسَكَّتْ عَنْ أَشْيَاءَ رَحْمَةً بِهِمْ لَا يَسْأَلَانَا بَلْ مَغْفِرَةً وَإِحْسَانًا، وَمِنْ أَمَمِهَا
الْفَرَائِضُ الْخَمْسَةُ الْمَذْكُورَةُ فِي حَدِيثِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا الَّذِي
رَوَاهُ فِي الصَّحِيحَيْنِ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مَنْ بَلَغَ عَنِ اللَّهِ مُرَادَهُ بِأَوْضَحِ
بَيَانٍ وَأَتَمِّ تَبْيَانٍ، تَرَكَّهُمْ عَلَيَّ الْمَحَجَّةِ الْبَيْضَاءِ لَا يَزِيغُ عَنْهَا إِلَّا هَالِكٌ وَعَلَى
آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَاتَّبَاعِهِ إِلَى يَوْمِ التَّنَادِ

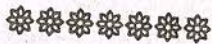
أما بعد :

په هر قسم علم کنبه کتابونه لیکله شویدی او په هره مسئله پوره پوره کتابونه مسطور دی لیکن مونږ دا رساله د حج د بعضه احکامو په بیان کنبه اولیکله ځکه چه شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله فرمائیلى دی چه د مسائلو په اعتبار سره په عباداتو کنبه حج گران عبادت دى، اگر که پدې باب کنبه ډیر کتابونه شته لیکن صحیح کتابونه په عربی ژبه کنبه دی او اردو کنبه هم شته لیکن بعضه ډیر اوږده او بعضه ډیر مختصر دی او په اکثر و کنبه د

بدعاتو اثبات هم شویدی۔

ځمونږ دا رساله به ان شاء الله تعالى تاسو ته د کتاب د حواله او د کتاب د نوم سره سره هغه احکام پیش کوی چه هغه د رسول الله ﷺ یا د صحابه کرامو نه ثابت وی۔

او ددې سره سره به زه هغه بدعات هم لیکم چه د حج په مراسمو کنبه ئه خلق کوی، ځکه چه کله عبادت په داسې طریقہ اوشی چه هغه د سنت مطابق وی او بدعت په کنبه نه وی نو هغه د الله په دربار کنبه بڼه قبلیږی او دیته احسن عمل وائی۔
پدې رساله کنبس یوه مقدمه او څلورو بابونه او یوه خاتمه ده۔

مُقَدِّمَةٌ

پدے مقدمہ کتب درے بحثونہ دی

اول بحث د حج او د عمرے او د مسجد حرام او د مسجد نبوی د فضائلو پہ بیان کنبے دے۔

۱- فوائد الحج والعمرة:

یعنے د حج او عمرے فائدے چہ د هغه پہ معلومولو کنبے د نیت صحیح کیدل راخی او احتساب پہ عمل کنبے پیدا کیږی، دارنگه د عمل سره شوق پیدا شی، دغه فائدے زه د آیات قرآنیه او د احادیث د رسول الله ﷺ نه راخلم او صرف په حواله اکتفاء کوم بتوفیق الله تعالی وعونه۔

په حج کنبے ایمانی، اخلاقی، ثقافتی او اجتماعی، سیاسی او دنیوی فائدے شته۔ الله تعالی فرمائی: ﴿لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ﴾ چه حاجیان خپلو فائدو ته حاضر شی۔

۱- صحیح حج سبب د جنت دے۔

۲- سبب د مغفرت دے۔ [رَجَعَ كَيْوَمَ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ]۔ (بخاری مسلم)۔

۳- پرله پسے حج او عمره کول فقر ختموی۔

۴- دارنگه گنا هونه ختموی (ترمذی)۔

۵- حج د ایمان او د جهاد نه روستو افضل عمل دے۔ (بخاری)

ومسلم)۔

۶- د الله تعالی حکم اداء کول دی:

﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ﴾

۷- د نبی علیه السلام اتباع ده۔

۸- حاجی ته په هره تسبیح او تکبیر او تهلیل باندے زیرے

ورکول کیږی۔ (ترغیب وترهیب)۔

۹- حج مخکنی ټول گنا هونه ختموی تردے چه حقوق العباد

لیکن که پردے مال ورسره وی نو واپس کول د مال خپل مستحق

ته ضروری دی (صحیح مسلم وابن خزیمه)۔

۱۰- حج جهاد د هر ضعیف انسان دے۔ (طبرانی، عبد الرزاق)

۱۱- د زنانو دپاره حج، جهاد دے۔

۱۲- د اسلام یو عظیم رکن دے۔

۱۳- پرله پسے حج او عمره عمر ډیره وی۔ (بیهقی)۔

۱۴- حاجی به د خپله کورنی خلقو دپاره سفارش کوی۔ په یو

ضعیف روایت کنبے راغلی دی چه د څلور سوه کسانو سفارش به

کوی۔ (مسند البزار)۔

۱۵- په هر قدم د اوښانو د حاجی باندے یوه نیکی لیکل کیږی

او یوه گناه لرے کیږی او یوه درجه او چتیرې۔ (ابن حبان)۔

۱۶- د حاجی او معتمر دعاء قبلیرې ځکه د الله تعالی میلمانه

دی۔ (بزار، ابن ماجه، ابن حبان)۔

۱۷- او که دے استغفار غواری الله تعالی ورته بخشنه کوی۔

(نسائی)۔

۱۸- او حاجی چه د چا دپاره بخښنه او غواری هغه هم الله

تعالیٰ بخښی۔ (الحاکم، ابن خزیمه)

۱۹- په دوه رکعاتو د طواف د یو مرثی (غلام) آزادولو ثواب

ملاوېږی۔

۲۰- صفا مروه کښی سعی باندی او یا (۷۰) مریانو ثواب۔

۲۱- د عرفی په ورځ الله تعالیٰ آسمان د دنیا ته راځی او ټولو

حجاجو ته - او دوی چه د چا دپاره سفارش کوی - بخښنه کوی۔

۲۲- د جمراتو په یو یو گذار باندی یوه کبیره هلاکونکی گناه

معاف کیږی۔

۲۳- قریانی ذخیره کیږی د الله تعالیٰ په نزد۔

۲۴- د سر خرټیلو په هر ویخته باندی یوه گناه معاف او نیکی

لیکل کیږی۔

۲۵- او طواف چه کله کوی نو ټول گناهونه به دے معاف وی

او یو ملائک به تاته وائی، د سره عمل شروع کړه۔ داروایت

طبرانی، ابن حبان راوریدے۔

(مجمع ۴/ ۲۷۶ - المطالب العالیه - ۸۴، ۵۰۷، باسناد لا بأس به)۔

۲۶- دارنگه په یو یو ویخته چه په زمکه پریوځی د قیامت په

ورځ به نور ملاوېږی۔

۲۷- که حاجی او عمری والا چرته لاره کښی مړ شی نو تر

قیامت به هغه له حج او عمری اجر لیکل کیږی۔ (ابو یعلی)۔

۲۸- او الله تعالیٰ په عرفات والو باندی دارنگه په طواف والو

باندی فخر کوی (طبرانی، بیهقی)۔

۲۹- د حاجی او عمری والو ذمه واری الله تعالیٰ اخسته ده که

مړ شی جنتی به وی او که واپس راشی نو اجر او یا غنیمت به

راوړی (طبرانی فی الاوسط)۔

۳۰- دارنگه حساب به ورسره نه کیږی۔

۳۱- دارنگه قیامت کښی به تلبیه حالت کښی راپاخیږی

(بخاری، مسلم)۔

۳۲- نفقه په حج کښی په اووه سوه (۷۰۰) چنده ده۔

(رواه احمد باسناد حسن)۔

۳۳- په رمضان کښی عمززه د حج مقدار ثواب لری بلکه د

رسول الله ﷺ سره د حج کولو ثواب لری۔

۳۴- حج هم سبیل الله دے (ابوداؤد)۔

۳۵- د تلبیه ویونکی دپاره هر څوک گواهی ورکوی بنی او

چپ طرف والا - [رزین، ابن ماجه، ترغیب]۔

۳۶- په تلبیه او تکبیر کښی د جنت زیری دے (طبرانی)۔

۳۷- د طواف اجر په مقدار د مرثی (غلام) آزادولو دے۔

۳۸- د حجر اسود او رکن یمانی مسح کول د گناه درژیدلو

سبب دے۔ (ابن حبان)۔

۳۹- یوه عظیمه فائده داده چه مسجد حرام کښی یو مونځ

په یو لاکهه دے او مسجد نبوی کښی یو په زر باندی دے۔

(عبد الرزاق، ابن حبان)۔

۴۰- په طواف کنبے د الله تعالیٰ په رحمت کنبے داخلیدل (ابن ماجه)۔

۴۱- د حجر اسود گواهی به وی په هغه چا چه ښکل کړی وی په حق باندے۔ (ابن حبان)۔

۴۲- دارنگه رکن یمانی به هم گواهی ورکوی۔ (طبرانی)۔

۴۳- د ذوالحجے په ابتدائی لس ورځو کنبے نیک اعمال ډیر اجر لری۔ (بخاری)۔

۴۴- د عرفې په ورځ اکثر خلق د اور نه آزادولے شی۔

[ابن خزیمه، ابو یعلی]۔

۴۵- شیطان په ورځ د عرفې باندے سخت غصه او ذلیل وی ځکه د الله تعالیٰ رحمت نازلېږی او لوئی لوئی گناهونه معاف کیږی۔

۴۶- په رمی الجمار یعنی شیطان ویشتلو کنبے د ابراهیم علیه السلام اتباع ده۔ (ابن خزیمه)۔

۴۷- د سرخړیونکی دپاره رسول الله ﷺ د رحمت دعا کړیده۔ [اللَّهُمَّ ارْحَمِ الْمُحَلِّقِينَ۔ بخاری]۔

۴۸- د زمزم د اوسو ډیرے فائده دی لکه د هر مرض او جهل او بے تقوائی دپاره علاج دے۔ (طبرانی، ابن حبان)۔

۴۹- په حج کولو سره سرے د یهودیت او نصرانیت د مرگ نه بچ کیږی۔ (بیهقی، مشکاة)۔

۵۰- الله تعالیٰ فرمائی: کوم انسان چه ما ورته مال ورکړی وی

او هر پنځه کاله کنبے حج نه کوی نو محروم دے یعنی د هر خیر نه۔ (ابن حبان باسناد صحیح)۔

۵۱- د مسجد قباء زیارت او هلته دوه رکعاته مونځ د عمرے په مقدار اجر لری. هره ورځ۔ (احمد، نسائی)۔

۵۲- په مدینه کنبے که څوک مر شو هغه دپاره خصوصی سفارس د رسول الله ﷺ شته۔ (مسلم)۔

۵۳- دا قسم نور فوائده هم په کنبے شته لکه دعا قبلیدل لږ وقت کنبے ډیرے نیکیانے جمع کول، د الله تعالیٰ د محبت نښه ده،

دارنگه د هدایت ذریعه ده، دارنگه د حج او عمرے په وجه د دنیا بقا ده ﴿قِيَامًا لِلنَّاسِ﴾ او بے شماره فوائده لکه ایمان تازه کول وغیره پکنبے شته لیکن په شرط ددے چه شعور او فکر سره حج څوک اوکړی۔ اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا زِيَارَةَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ آمِينَ۔

د حرمینو فضیلت

۱- حدیث کنبے راځی، نبی کریم ﷺ فرمائی:

لَا تَشُدُّوا الرِّحَالَ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ، الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى وَمَسْجِدِي هَذَا۔ (بخاری، مسلم)

ترجمه: د درے جماتونو نه غیر نورو جماتونو ته د عبادت دپاره سفر مه کوی چه هغه مسجد حرام، مسجد اقصی او مسجد

نبوی ﷺ دے۔ [بخاری و مسلم]۔

د حج مبرور (مقبول) فائده او علامه

د ابو هريره رضی الله عنه نه روایت دے دا فرمائی د رسول الله ﷺ نه تپوس او شو چه کوم یو عمل بهتر دے؟ رسول الله ﷺ او فرمائیل: په الله او رسول باندي ایمان راوړل، دا بهترین عمل دے۔ بیا ترے تپوس او شو چه بیا کوم عمل بهتر دے؟ هغه او فرمائیل: جهاد فی سبیل الله۔ بیا ترے تپوس او شو، بیا کوم یو عمل بهتر دے؟ نو وے فرمائیل: حج مبرور بهتر عمل دے۔

[بخاری، مسلم]۔

د حج مبرور ثواب دا دے چه جنت ته انسان دا خلوی حج مبرور دیته وائی چه گناه په کښه نه وی او حدیث کښه راځی:
[إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَلَيْنُ الْكَلَامِ]۔

(د الله تعالی بندگانو ته خوراک ورکول او نرمه خبره ورسره کول دی) نو د حج د مبرور کیدو دپاره یو څو گناهونو نه ځان ضرور ساتل پکار دی چه حج ئه مبرور شی:

۱ - اوله گناه: **شُرک** دے چه دا بنیادی گناه ده مغفرت ئه نه کیږی ترڅو چه توبه دے ویستلې نه وی۔ د شرک مثال دا دے لکه یا علی مدد وئیل۔ یا رسول الله مدد یا رسول الله اَعِثْنِي یا رسول الله یا بابا راور سیرې یا دا وئیل چه د فلانی ولی په مدد او طاقت مې دا کار او کړویا د اولیاؤ په نوم قسم او نذر کول یا د طاغوت قانون منل

او هغه ته ځان تسلیمول ځکه شرک سره هر عمل باطلیږی او خصوصاً حج به دے باطل شی۔

۲- **دویمه گناه:** گیره څرئیل یا وره کول دا یو عظیم جرم دے او داسه گناه چه په سفر او حضر او خوب او په ویخه او مسجد کښه او بهر د مسجد نه هر وخت سره پرې گناهگار وی۔ او که دے حالت کښه مړه شو نو بیا د خاتمے د خرابوالی علامه ده، د چا حج چه قبول نشی نو د هغه نښه دا ده چه گناه نه پریدی، بار بار ئه کوی۔

۳- دریمه گناه: د سرو گوته اچول دا په سرو حرامه ده۔

۴- څلورمه گناه: بے حیائی کول او په طواف او حجر اسود کښه د زنانو تیسل کول چه دا ظلم عظیم دے او حال دا دے چه د نفلی طوافونو نه ځان حفاظت کښه ساتل زیات ضروری دی، بلکه په حج کښه نبی علیه السلام صرف درې طوافه کړیدی طواف قدوم، طواف فرض، او طواف وداع نور نفلی طوافونه ئه ندی کړی پدې وجه بعضه علماء وائی چه حج کښه صرف دغه درې طوافونه عبادت دے باقی ضروری ندی، البته که نورو مسلمانانو ته تکلیف نه رسی نو بیا د نورو دلائل عامه نه د طواف استحباب معلومیږی (لیکن څوک چه نوی حج یا عمره ته راځی هغوی ته د طواف موقع ورکول پکار دی او ځانله نور نوافل تلاوت وغیره کوه)۔ نوزمونږ په زمانه کښه په نفلی طوافونو خلق خپله حیاء بریاده وی او حیاء ډیر ضروری شی دے۔

۵- پنجم: موبائل فون خان سرہ ساتل او مطاف او طواف او مانحہ کنبے د هغه تلی (رنگ) راتلل سخته یه ادبی ده او عبادات بریادول دی دا گناه دومره زیاته ده چه خوک ئه گناه هم نه گنری۔

۶- شپږمه گناه دا ده: خلقو سره بعد اخلاقی کول او ایذاء رسانی کول دا هم ډیر حجاج کوی او حال دا دے چه مسلمان ته د هغه مال او بدن او عزت ته ضرر رسول گناه کبیره ده۔

۷- تصویرونه ووستل او د عرفات، منی، مزدلفه نه میله جوړول او یا د تپی وی (آله مصوره) ته خان وړاندے کول او لاسونه خوزول په مسجد کنبے دننه ډیره یه وقاری ده۔

فانده: په یو اثر کنبے راځی چه درمضان او د جمعے ورځ او حج درے واره قالب دی که دے کنبے انسان صحیح استعمال شی نو ټول کال او هفته او ټول عمر به برابر وی او که دیکنبے غلط استعمال شوے نو بیابه دے باقی زندگی خرابه وی۔

[کما فی اللمعة للسيوطی، والدين الخالص: ۶]۔

د ابو هريره رضی الله عنه نه روایت دے فرمائی: ما در رسول الله

ﷺ نه اوریدلی دی چه فرمائییل ئه:

مَنْ حَجَّ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ۔

[بخاری، مسلم]۔

ترجمه: چا چه حج او کړو او د ښځو او نا فرمائی خبرے ئه اونکرے نو دا د گناه نه داسے (پاک) را واپس شو لکه چه د مور نه د پیدا کیدو په وخت کنبے د گناه نه پاک وو۔

نوزه ټولو حاجیانو ورونو ته درخواست کوم چه دارساله په پوره توجه سره او کوری او نورو ملگرو ته ددے دعوت ورکړی، دے دپاره چه حج مو د الله تعالی په دربار کنبے مبرور او مقبول شی۔
والله المستعان وهو نعم المعین۔

دویم بحث

د صحیح نیت

صحیح عقیدے او حلال مال په باره کنب دے

هر انسان چه د حج یا عمرے اراده او کړی نو هغه لره د یو خو خبرو لحاظ ساتل ضروری دی ځکه چه حج او عمره د جهاد په شان دی۔ پدے کنبے مال او نفس دواړه لگیرې او حدیث کنبے راځی:
الْحَجُّ جِهَادٌ كُلِّ ضَعِيفٍ۔ (اخرجه ابن ماجه)۔

حج د ضعیف انسان دپاره د جهاد په شان دے نو پدے کنبے د اخلاص کوشش ضروری دے۔ ددے دپاره چه عبادت ئه یه ځایه لار نشی ځکه شیطان اول انسان عبادت ته نه پرېږدی او کله چه د عبادت اراده او کړی نو بیائے ورلره په ریا او شهرت وغیره سره بریادوی۔ د اکثر و خلقو د حال نه معلومیرې چه هغوی حج ددے دپاره کوی چه خلق ورته حاجی صاحب او وائی او بعضے خلق پدے نیت باندے ځی چه ځما گاونډیان او خپلوان حاجیان شو خلق به وائی چه فلانکی سپری سره مال شته او حج ته نه ځی۔

بعضے خلق د سیال او سیاحت په نیت حج ته ځی۔ دلته یوه **عجیبه نکتہ**: ده هغه دا چه په مکه مکرمه کښه الله تعالی داسه شنه او مزیدار بوتی او ونه او گلونه ندی پیدا کړی چه خلق ئه سیال ته لار شی بلکه یوه شره علاقه کښه الله تعالی دغه مقدس مقام پیدا کړیدم وجه داده چه کچرے دا مقام سبز، شاداب ومے او نهرونه پکښه جاری ومے نوزیات خلق به د خپل خواهش په بناء دغه ځائے ته تلله لیکن الله تعالی سر سبز او شاداب ددے وجه نه پیدا نکړو چه حج ته هغه څوک لار شی چه هغه دا الله تعالی او د هغه د کور سره مینه لری او بل څه مقصد ئه نه وی لکه چکر، خوراک، څښکاک وغیره۔

لیکن دومره ده چه اوس داسه شیان پیدا شویدی چه خلق ئه الله رب العزت د عبادت نه منع کړیدی، د حج ټولو ورځو کښه بازارونو کښه گرځی او بهر ملکي څیزونه گوری او حرم ته هغه وخت راشی چه جمعه تیاره وی یا ولاړه وی او اکثر خلق په سړل او درېږی نور څه نشم وئیلے۔

بعضے خلق حج ته پدے نیت ځی چه فلانکے شه دلته نا خرڅیږی د سعودی نه به ئه راوړو هلته ارزان ملاوېږی۔

بعضے خلق پدے نیت ځی چه بیا خلق ما په جرگو کښه کینوئ او اعتماد راباندے او کړی، دارنگه نورے ارادے ئه هم وی چه شیطان لوئی دشمن ئه دانسان په زړه کښه اچوی او انسان ته پته نه لگیږی نو هر مسلمان لره کوشش پکار دے چه دا عقیده اوساتر

چه زه حج له ځکه ځم چه په ما فرض دے۔ او حدیث شریف کښه راځی چه په چا باندے حج فرض شی او دے په غیر د څه عذر نه اونکړی نو: **مَاتَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا**۔
(اخرجه الترمذی باسناد ضعیف)۔

ومثله روی عن علی موقوفا۔ ارکان الاسلام (۱/۲۸۵)

بله دا چه د الله رب العزت خاص کور چه د برکتونو او رحمتونو نه ډک ځائے دے هغه زه اووینم او هلته عبادت او کرم چه یو مونځ په کښه په یو لاکه دے۔

بل به دانیت کوی چه هغه ځائے د هدایت دے چه زه د ځان سره هدایت راوړم او هدایت د الله تعالی په خزانو کښه بهترین شه دے دا وجه ده چه مونږ هر وخت وایو:
اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ۔

ای الله! مونږ ته سمه لار اوښایه۔ هدایت ته انسان په هره لحظه کښه محتاج دے۔ غرض دا چه انسان دے د حج کولو په وخت د دنیا څیزونه مخه ته نه راوړی۔ بیا چه کله واپس راځی او د تحفه یا د هدیه په طور څه راوړی په هغه به دده اخلاص نه خرابیږی۔

د اخلاص سره یو بل اخلاص هم ضروری دے هغه دا چه انسان د الله تعالی په ذات او صفاتو او اسماء باندے پوره یقین اولری په هغه کښه تحریف اونکړی بلکه الله تعالی چه ځان دپاره کوم صفات بیان کړیدی یا ورلره رسول الله ﷺ بیان کړیدی په هغه کښه به تاویل، تحریف، تشبیه نه کوی او مخلوق لره به د الله

صفات نه ورکوی چه مخلوق په هرڅه پوهیږی او یا په هرڅه قادر دی یا د ورکولو اخستلو سره تعلق لری او دا یقین به هم انسان لری چه حاکم الله تعالی دی د هغه د قانون نه بغیر د بل چا قانون منل کفر دی، انگریزی، روسی، چینائی قوانین ټول د اسلام په ضد دی. نو مطلب دا دی چه انسان باندی دا درې قسمه توحید یا دول ضروری او لازمی دی.

۱- اول: **توحید اولو هیت** - ۲- دویم **توحید ربوبیت**.

۳- دریم **توحید اسماء** او صفات.

دی سره د الله تعالی حاکمیت منل هم لازم دی لکه مخکنی مختصر ذکر کړی شو. دا مجملی خبری ما او کړی د بصیرت والاؤ دپاره دا کافی دی که د چا علم ته پوره نه وی پریوتی نو د کوم حق پرست عالم نه دی تحقیق او کړی.

یو بل عرض دا دی چه د حج نه مخکنی انسان دپاره د دینی کتابونو خاصکر د حج متعلق کتابونو متعلق مطالعه کول پکار دی چه اخلاص او ایمان او احکام زده کړی دا به ډیره بنده وی که دا نشی کولے نو دیو عالم سره دی کینی چه د هغه نه د عباداتو او د حج متعلق مسائل او ترتیب زده کړی چه عبادت ئے کمال والا شی. هسه په پتو سترگو دی عمل نه شروع کوی.

○○○○○○○

دریم بحث

د مال حلالوالی

انسان چه حج ته ځی نو مال به لگوی دی خبره کینی ډیر زیات کوشش پکار دی چه د حاجی سړی مال ځکه حلال پکار دی چه په حرام مال سره انسان الله تعالی ته نشی نزدی کیدی.

حدیث کینی راځی: **لَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيِّبَ**.

[خرجه البخاری و مسلم]

مطلب دا چه الله تعالی پاک دی او د پاک او حلال مال نه بغیر نور مالونه نه قبلوی.

نود سود په مال حج کول یا دغش او دهوکه او یا په ظلم سره مال اخستل یا ټول ناپ کینی نقصان کول پدی سره مال گتیل او بیا پرې حج کول دا هر مسلمان ته معلومه ده چه پدیسره حج نه قبلېږی او حدیثونه هم دی باب کینی ډیر راغلی دی.

یو حدیث کینی راځی د مسلم شریف روایت دی چه یو انسان به پراگنده آلوده وینستو والا (مسافر) وی او لاسونه به ئے او چت کړی وی او د الله تعالی نه به دعا غواړی او حال به دا وی چه خوراک ځکاک او لباس به ئے حرام وی نو دده دعا به څنگه قبوله شی. الحدیث.

نو کہ حاجی صاحب پہ بیت الله او یا پہ هغه خایونو کنبے دعا غواری چه هلتہ دعا بنہ قبلیری نو څنگه به ئے دعا قبوله شی چه مال ئے حرام وی او هغه خایونہ چه دعا پکنبے بنہ قبلیری روستو به ذکر شی ان شاء الله تعالی۔ الله تعالی دے زمونږ د هر څه اصلاح او کړی۔ [آمین]۔

اول باب

د عمرے، حج قرآن، حج

افراد او حج تمتع بیان

عمره کنبے د علماؤ اختلاف دے چه آیا دا واجب ده او که سنت ده؟۔ بعضے وائی چه واجب ده لکه امام شافعی او احمد - رحمهما الله - دا قول کوی او امام ابوحنیفه او امام مالک رحمهما الله - وائی چه دا سنت ده او دا قول شیخ الاسلام ابن تیمیه (فتاوی: ۵/۲۶) کنبے غوره کړیدے بیا عمره په ټول کال کنبے کیري لیکن په هغه درې څلورو ورځو د حج کنبې ئے کول نه دی پکار ځکه انسان د حج نه کمزورم کیري۔ کوم یو انسان چه د حج د میاشتو نه مخکنبے په عمره لار شی نو دا به د عمرے پوره کولو نه روستو ځان حلال کړی۔

او کوم انسان چه د حج په میاشتو کنبے لار شی نو ده لره دوه طریقے دی: **اوله** دا ده: که چرې د ځان سره ئے د خپل ملک یا د سعودی د بل ښار نه څاروے بوتلے وی نو ده لره پکار دی چه د عمرے نه روستو په احرام کنبے پاتے شی تردے پورے چه حج په هم دغه احرام کنبے او کړی او دے ته حج قرآن وائی۔ قرآن معنی یو ځای کول دی نو حج قرآن دیته وائی چه په یو احرام کنبے حج او عمره

دواړه اوکړې شی۔

دویمه طریقہ :

دا ده چه د عمرے نه پس به ځان حلال کړی او کله چه د حج ورځ راشی نو بیا به احرام اوتړی او د اختر په ورځ قربانی پدې دوه کسانو واجب ده۔ اودې ته حج تمتع وائی یعنی د حج په میاشتو کښه عمره کول او بیا ځان حلالول او بیا د حج دپاره احرام تړل او حج افراد دیته وائی : چه انسان د حج د میاشتو نه غیر په رمضان یا په نورو میاشتو کښه عمره کړې وی او بیا صرف حج اوکړی او یا د پاکستان نه روان شی او د حج ورځو ته ورسپړی او عمره اونکړی او یا د حج په میاشتو کښه لارشی عمره اونکړی صرف طواف اوکړی نو ده لره پکار دی چه د حج پورې په احرام کښه او ورسپړی ترڅو پورې چه ئه حج نه وی کړې احرام به نه لری کوی او پدې حاجی بانده قربانی واجب نه ده۔ او د حج میاشته درې دی : شوال، ذی القعدة، ذی الحجه۔

تبصره :

دلته یو څو بدعات او غلط فهمیانه دی چه خلق ئه کوی :

- ۱- اول دا چه خلق وائی : څوک چه رمضان یا شوال کښه عمرې ته لاړلو او حج ئه نه وی کړې نو په ده حج فرض شو، دا غلطه خبره ده او د حدیث نه مخالفه ده ځکه چه حدیث کښه راځی رسول الله ﷺ څلور عمرې کړیدی او ټول ئه د ذی القعدة په میاشت کښه کړیدی او حال دا دې چه مخکښه درې عمره کښه هغه حج نه دې کړې بیا ئه روستو حج کړیدم نو دا مسئله د

امیانو (په علمو) ده۔

۲- **دویمه مسئله** دا ده چه : خلق حج قران کوی او احرام ئه د حج د ورځو پورې تړلې وی او حال دا دې چه ده دخپل ملک او یا د سعودی د بل ښار نه څاروې د ځان سره نه وی راوسته او په حج قران کښه دا شرط دې چه څاروې به ئه د خپل ځان سره راوسته وی، لکه رسول الله ﷺ چه ځان سره څاروې راوسته وو او حج قران ئه اوکړلو او نورو صحابه کرامو (سوی دیو څو کسانو نه) د ځان سره څاروی نه وو راوسته نو هغوی ته امر اوشو چه د عمرې نه پس ځان حلال کړی تردې پورې چه د حج ورځه راشی۔

۳- **درېمه مسئله** : هغه دا چه کوم یو حج غوره دې ؟

دې کښه د علماؤ اختلاف دې لیکن صحیح خبره چه مونږ ته معلومه شویده هغه دا ده چه حج قران غوره دې لیکن دا پکښه شرط دې چه څاروې به د ځان سره دخپل ملک او یا د سعودی دیو بل ښار نه بوځی۔ دا د رسول الله ﷺ عمل دې او شیخ الاسلام ابن قیم رحمه الله پدې بانده نورلس (۱۹) دلائل راوړی دی۔

او حج تمتع د هغه چا دپاره بهتر دې چه د ځان سره ئه څاروې نه وی بوتلې لکه صحابه کرامو د ځان سره څاروی نه وو بوتلی نو رسول الله ﷺ ورته امر اوکړو چه حج تمتع اوکړی نو بیا ئه ځان حلال کړلو نو اوس هم هغه چا لره حج تمتع بهتر دې چه د ځان سره ئه څاروې نه وی بوتلې او د حج په میاشتو کښه حج ته لارشی او علامه ناصر الدین الالبانی په [کتاب حجة النبی] کښه دا خبره ذکر کړیده او د حج

تمتع دوجوب قول ئے اختیار کریدے او صحیح دادہ چه حج تمتع بھتر دے او واجب نہ دے او هغه په اصل کنبے د شیخ الاسلام ابن تیمیہ د فتاوی ج ۷۸/۲۶) او د علامه ابن حزم د [المحلی] نه نقل کریدے او زیاته تشریح ئے ابن قیم کریدہ۔

۴- خاور مه غلط فهمی دادہ:

چه اکثر خلق عمرو ته لگیدلی وی تنعیم ته ځی او هلته مسجد عائشه رضی الله عنها نه احرام تری او عمرے کوی او حال دادے چه ډیر طوافونه د ډیرو عمرو نه غوره دی، عقلا هم او شرعا هم۔ هر چه عقلا دی هغه دا چه په یوه عمره باندے ډیر وخت لگیږی چه په هغه کنبے انسان ډیر طوافونه کولے شی۔

او هر چه شرعا دی نو هغه دا دی چه د نبی ﷺ نه په یو سفر کنبے ډیرے عمرے ندی ثابت۔ او همدارنگه صحابه کرامو رضی الله عنهم دا عمل ندے کرے کوم چه د مدینه طیبے نه راغلی وو او مکه مکرمه کنبے اوسیدل یو هم دا قسم عمرے ندی کړی۔ صرف عائشه رضی الله عنها بیمار ه شوے وه نو د رسول الله نه ئے د عمرے مطالبه او کړه چه زه به پس د حج نه عمره او کرم؟ نو رسول الله ﷺ هغه ته اجازه او کړه او د خپل ورور سره ئے د تنعیم نه عمره او کړه کوم چه مشهور دے په مسجد عائشه باندے۔

او شیخ الاسلام ابن تیمیہ ډیرو عمرو ته بدعت وئیلے دے او ډیر دلائل ئے پرے پیش کریدی لیکن زه اوس هغه نشم راوړے۔ د شیخ الاسلام (فتاوی ج ۱۶/۲۶-۴۴-۴۵) او گوره هلته ئے زیات

تفصیل بیان کریدے۔

بله خبره داده چه آیا پدے عمرے سره انسان تمتع والا کړځی

او که نه؟۔ یعنی چه یو انسان د رمضان په میاشت کنبے په مکه مکرمه کنبے مقیم شو بیائے د حج په میاشتو کنبے د تنعیم نه عمره او کړه نو آیا په ده باندے قربانی لازم ده او که نه؟۔

دی کنبے د علماؤ اختلاف دے بعضے وائی: چه دا سرے متمتع شو، قربانی ورباندے لازم ده او بعضے نور علماء وائی: چه دا انسان متمتع نه دے یعنی قربانی پرے نه ده لازم۔

شیخ الاسلام ابن تیمیہ - رحمه الله - فرمائی: وَقَدْ تَنَازَعَ السَّلَفُ فِي هَذَا هَلْ يَكُونُ مُتَمَتِّعًا عَلَيْهِ دَمٌ أَمْ لَا؟ وَهَلْ تُجْزِئُهُ هَذِهِ الْعُمْرَةُ عَنْ عُمْرَةِ الْإِسْلَامِ أَمْ لَا؟

او شامی لیکلی دی:

ثُمَّ لَوْ أَحْرَمَ بِأُخْرَى بَعْدَ دُخُولِ أَشْهُرِ الْحَجِّ وَحَجَّ مِنْ عَامِهِ لَمْ يَكُنْ مُتَمَتِّعًا فِي قَوْلِ الْكُلِّ لِأَنَّهُ صَارَ فِي حُكْمِ الْمَكِّيِّ بِدَلِيلِ أَنَّ مِيقَاتَهُ مِيقَاتُهُمْ۔ [شامی ۱۹۵/۲]۔

ترجمه: که سرې رمضان کنبے عمره او کړه او بیائے د حج په میاشتو کنبے د مکے نه عمره او کړه نو دا تمتع والا نه دے د ټولو احنافو علماؤ په نزد باندے ځکه دا سرے د مکے والاؤ په حکم کنبے دے دلیل پرے دادے چه دده میقات او د مکے والاؤ میقات یو دے او حال دا دے چه په مکه والاؤ باندے تمتع نشته نو په ده باندے هم تمتع نشته۔

دویم باب

د عمرے تفصیلی بیان

هر انسان چه د عمرے اراده او کړی نو:

- ۱- اول به غسل کوی او دا غسل مستحب دے او غسلونه درے ثابت دی، ۱- یو د احرام ترلو دپاره۔
- ۲- دویم غسل د دخول مکه دپاره۔
- ۳- دریم: غسل دورخے د عرفے دپاره۔ او دا په حسن حدیث کښ راغلی دے۔

اوگوره فتح الباری (۴۵/۱) - نصب الرایه (۸۵) حجة النبی (۱۲۳) فتاویٰ الدین الخالص (۱۰)۔

بیا احرام سپین پکار دے او دا ښه دے ځکه حدیث کښه راځی چه سپینے جامے په ژوند کښه اغوندی او مروته هم کفن سپین ورکوی (مشکاة کتاب الجنائز)۔

او که بل رنگ وو نو هم جائز دے، دیکښه د نبی ﷺ نه منع نه ده نقل - (فتاویٰ ابن تیمیه - ۱۰۹)۔

بله خبره دا ده چه احرام د میقات نه ترل سنت دی البته که یو انسان د میقات نه مخکښه د احرام جامه واچوی نو دا جائز ده نبی علیه السلام د میقات نه مخکښه جامه د احرام اچوله ده خود

احرام ترل یعنی تلبیه او نیت کول به د میقات نه وی ددے نه مخکښه احرام ترل سنت ندی۔ بلکه امام مالک - رحمه الله - ورته بدعت وئیلی دی۔

(مناسک الحج والعمرة ص ۱۳)۔

مگر کله چه سخت ضرورت راپیښ شی مثلا چه جهاز کښه ځی نو هغه ته کله د میقات پته نه لگی نو پدې وجه که هغه په اثر پورته کښه احرام او ترلو نو دا به ان شاء الله جائز وی ځکه چه ضرورت دے۔

د میقاتونو بیان

میقاتونہ پنخہ دی

۱- ذوالحلیفہ: (أبیار علی) د مدینے والاؤ دپاره او هر خول
چه په دغه طرف راتیریری داد مکه نه په (۴۵۱) کلومیتر
مسافت باندے دے دا دتولو نه لرے میقات دے۔

۲- جحفه: د شام والاؤ دپاره چه د مکه نه شمال مغربی طرفه
د (۱۸۷) کلومیتر په فاصله پروت دے او درابع سره نزدے۔

۳- قرن المنازل: (سیل) د نجد والاؤ دپاره دے چه د مکه
نه مشرق ته د عرفات په طرف د (۹۴) کلومیتر په فاصله دے۔
۴- یلملم: د یمن والاؤ دپاره چه د مکه نه جنوب ته دیرش
میله یا (۵۴) کلومیتر فاصله لری۔

۵- ذات عرق: د عراق والاؤ دپاره دے د مکه شمال مشرقی
طرف ته د (۹۴) کلومیتر په فاصله دے۔

دا میقاتونہ د هر هغه چا دپاره هم دی چه په دے ورتیریری او
د دے په محاذات (برابری) ورتیریری او خوک چه د میقات نه دننه
اوسیری نو هغه به د خپل کلی نه احرام تری لیکن هوائی جهاز
والله په هوائی اده (اثرپورت) کنبے احرام تری پکار دی او بحری
جهاز والا پاکستانی به د یلملم نه احرام تری۔

د احرام نه پس که د فرض مونخ وخت وی نو اودے کړی نفل
و غیره دے نه کوی او که د فرض مونخ وقت نه وی نو بیا که دوه
رکعاته مونخ د تحیة الوضوء په طور کوی نو اجازت شته او دا
خبره مو خکه او کړه چه د احرام دپاره مونخ د محمد ﷺ نه ثابت
نه دے او دا صحیح قول دے لکه شیخ الاسلام فرمائی:
وَالْأَفْلَسُ لِلْإِحْرَامِ صَلَاةٌ تَخْصُّهُ۔

یعنے: د احرام دپاره خه خاص مونخ نشته۔
او همدارنگه خان دے صفا کړی بریت، عانه (زیرناف وینسته) او
تخرگ و غیره اگر که دا خبره هم د احرام سره ضروری نه دی لیکن
صفائی بنه شے دے، بیا به یوخل تلبیه اووائی د احرام ترلو سره
تلبیه وئیل ضروری دی لکه دا عمل د رسول الله ﷺ وو۔

د تلبیه الفاظ دادی:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لِأَشْرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ
لَكَ وَالْمُلْكَ لِأَشْرِيكَ لَكَ۔

د دے سره دا الفاظ که خوک ملگري کړی نو بهتره ده خکه دا هم
د رسول الله ﷺ نه نقل دی:

لَبَّيْكَ إِلَهَ الْحَقِّ، لَبَّيْكَ ذَا الْمَعَارِجِ لَبَّيْكَ ذَا الْفَوَاضِلِ، لَبَّيْكَ
وَسَعْدِيكَ وَالْخَيْرُ بِيَدِيكَ وَالرَّغْبَاءُ إِلَيْكَ وَالْعَمَلُ۔

(متفق عليه)

باقی الفاظ په مرعاة شرح المشكاة او الدين الخالص کنب
اؤگوری۔

بیائے چہ خومره خوبنہ وی په اوچت آواز سره دے وائی حکم
الله تعالیٰ ته هغه حج زیات خوبن وی کوم کنبے چه تلبیه ډیره
اووئیلے شی او وینه پکنبے توئی شی یعنی قربانی پکنبے اوکړې
شی (مشکاة)۔

نو تلبیه ډیره وئیل افضل دی د تلبیه سره به کله کله نبی علیه
السلام - لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - هم ملگرے کوله یعنی کله تلبیه او کله
کلمه - رواه احمد (۱/۴۱۷)۔

دارنگه چه د احرام ترلو په وخت کنبے ورسره داسه اووائی :

لَبَّيْكَ حَجَّةً (صرف حج کونکی به داوائی)

يَا لَبَّيْكَ حَجَّةً وَعُمْرَةً (د حج قران کونکے به داوائی)۔

يَا لَبَّيْكَ عُمْرَةً (صرف عمره کونکے به داوائی) نو دا سنت

طریقه ده - (بخاری)

د احرام ترلو وقت کنبے قبله ته متوجه کیدل او په ولاړه تلبیه وئیل

پکار دی (بیهقی) او داسه دعاء وئیل هم بهتر دی :

اللَّهُمَّ حَجَّةً لَارِيَاءَ فِيهَا وَلَا سُمْعَةً.

(الضیاء فی المختارة - او ترتیب البغیة باحادیث الحلیة ۲/۴۳ رقم ۱۵۸۴)۔

ترجمه : اے الله دا حج داسه حج اوگرخوے چه ریاء او اورول

پکنبے نه وی۔

بیائے که داسه اووئیل :

اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ فَيَسِّرْهُمَا لِي

دا دعا د نبی علیه السلام نه اگر که نده ثابته لیکن هسه یو دعا

ده که چا اووئیله نو د عامو دعا گانو پشان حکم لری جائز ده خو
دلته یو قانون واوړه ! هغه دا چه مبنی د حج په اعمالو ده په اقوالو
نه ده یعنی په حج کنبے ارکان زیات ضروری دی له دعا گانو او
ذکرونو نه۔

د حج یا د عمرے دپاره څه خاص نیت په عربی یا په پښتویا

په بله ژبه کنبے نشته بلکه دتولو عبادتونو لپاره که مونځ وی، که
روژه وی که حج وی که زکات وی تلفظ په نیت سره پکنبے بدعت

دے اوگوره (مرقات ۱/۱۷) فتاویٰ شیخ الاسلام ۱۰۵/۲۶)۔

وَالصَّوَابُ الْمَقْطُوعُ بِهِ أَنَّهُ لَا يَسْتَحِبُّ شَيْئٌ مِنْ ذَلِكَ۔

صحیح خبره دا ده چه په نیت باندے تلفظ کول په هر د طریقہ

چه وی ندے مستحب۔

بیا که عمرے والا وی او که حج والا وی اشتراط دے اوکړی دا

طریقہ په حدیث کنبے راځی چه ضباعه بنت الزبیر ته نبی علیه

السلام فرمائیلی وو چه داسه شرط اولگوه چه اے الله ! زه خو حج

کوم لیکن که تا مریضه کرم یا دے په بل سبب زه د حج نه پاته کرم

نوزه به دغه ځائے کنبے ځان حلالوم۔ نو فائده به داشی چه هدیه،

قربانی به په شرط والا باندے نه وی کله که چرته بند شی په څه

عذر (ترمذی وغیره کنبے دا حدیث راځی او بخاری او مسلم کنبے

هم راغله دے او صحیح دے اگر که بعضه علماء ترے خلاف کوی

لیکن زمونږ حجت او دلیل قول د محمد صلی الله علیه و آله دے د

علماءو خبرے چه د قرآن او حدیث نه مخالفه وی نو زمونږ دپاره

دلیل نہ دے او دا حدیث ددے صحابی پورے خاص ہم نہ دے۔

- بیا کہ د ذو الحلیفہ نہ (کوم چہ د مدینے والو میقات دے) احرام تہری نو پہ ذو الحلیفہ کنبے مونخ کول - کہ فرض وی او کہ نفل - غورہ دی - بخاری کنبے راخی :

آتَانِي آتٍ مِنْ رَبِّي فَقَالَ صَلَّى فِي هَذَا الْوَادِي الْمُبَارَكِ وَقُلْ عُمْرَةٌ وَحَجَّةٌ.

(ماتہ جبرئیل راغلو چہ پدے پاک میدان کنبے مونخ او کرہ) لیکن دا د احرام مونخ ندے بلکہ ددے مکان سرہ تعلق لری۔

○○○○○○○○○○

د محرم دپارہ خہ

کارونه جائز او خہ منع دی

۱- اولہ مسئلہ : دا حرام نہ مخکنبے په بدن باندے تیل یا عطر لگول جواز لری نبی علیه السلام به دا کار کولو او بیا به دغه خوشبوئی د احرام حالت کنبے باقی وه په سر کنبے (بخاری) او په جامه باندے خوشبوئی مخکنبے د احرام نه یا روسته د احرام تپلو نه جائز نه ده کچا کرے وی سمدس دے او باسی او دے وینخی۔

[بخاری]

۲- جماع او اسباب د جماع به هم نکوی خکه حج، عمره بل شے نه فاسده وی سوا د جماع نه لکه شیخ الاسلام فرمائی :

وَلَيْسَ فِي الْمَحْظُورَاتِ مَا يُفْسِدُ الْحَجَّ إِلَّا جِنْسُ الرَّقْطِ۔

او په نورو شیانو لکه لباس وغیره باندے انسان گناہگار پری سوا د جماع نه او حج پرے نه فاسد پری په اتفاق د علماؤ سره یعنی په لباس وغیره باندے حج نه فاسد پری صرف سرے پرے گناہگار پری۔ [فتاوی شیخ الاسلام ۱۰۸/۲۶]۔

۳- محرم سرے به موزے، بوتان، پرتوگ، قمیص، توپے، او پتکے او هره گندله جامه به نه اغوندی هاؤ! که چپله نه وی نو موزه بوتان اچولے شی بیا که پرکی (گیتی) پکنبے پتے شومے نو

هم جواز لری علی القول الراجح حُکمه د بخاری روایت کنبے! جازت ورکړې شویدې او (وَلَيْقُطَعُ عَنْهُمَا أَصْفَلُ مِنَ الْكَعْبَيْنِ) والا حدیث منسوخ دے، د نسخ دلیل شته تفصیل غواړی او دا د بعض علماؤ قول دے او جمهور علماء قطع (پریکولو) ته ترجیح ورکوی۔ او دا خائے د تفصیل ندے۔

۴- خلورم د بد نظری نه دے ځان ساتی ځکه چه اوس دا ظلم ډیر زیات شویدے، په طیاره (جهان) کنبے او په مطار (اثرپورت) او په ټولو ځایونو کنبے۔ والی الله المشتکی من هذه البلیة۔

۵- پنځم د جگړې نه دے ځان ساتی خصوصاً خپلو کارونو کنبے او د دنیا په شیانو کنبے او هر چه امر بالمعروف او نهی عن المنکر دے نو په هغه کنبے بحث کول کله مستحب وی او کله به واجب او گوره [المنسک لابن تیمیه ص ۱۰۷]۔

لیکن حاجیان صاحبان اکثر جگړې کوی ځکه چه شیطان ورباندې کوشش کوی چه حج ورله خراب کړی۔

او قرآن کریم کنبے فرمائی:

﴿فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفْتٌ وَلَا فُسُوقٌ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ﴾

ترجمه: پس په چا باندې چه حج فرض شی په شروع کولو سره نو بیادې جماع او د هغه متعلق خبرې نه کوی او جگړې او نافرمانی دے نه کوی۔ دا مفهوم د آیت دے۔

۶- شپږم: خرابے ضرورته خبرې دے نه کوی۔ شریح قاضی تابعی رحمه الله به چه کله احرام اوتړلو نو داسه به وو (كَأَحْيَةٍ

الصَّمَاءِ) لکه د مار په شان چپ چاپ۔ او دے کنبے ډیرې فائدې دی چه هغه زه اوس نشم ذکر کولے۔

۷- اوم: دا چه ښکار به نه کوی۔

۸- اتم: سر به نه پټوی نه په احرام او نه په بله جامه کنبے لږ ساعت دپاره که خطا سره ئې پټ کړو نو قربانی پرې واجب نه ده او که قصداً ئې دا کار او کړو نو بیا گنهگار دے او د بعض علماؤ په نیز په ده باندې دم لازم دے۔ دم د لازم میدو تفصیل روستو راروان دے۔

۹- نهم: نوکونه به نه پرې کوی۔

۱۰- لسم: ويخته به قصدا نه خړوی او نه به ئې شو کوی۔

۱۱- یولسم: څه به قتلوی هم نه صرف ضرری شیان وژلے شی لکه لږم، مار، مږه، کارغه، سپه، او د سپرې او ورږې په وژلو سره هیڅ شے نشته دے۔

د شریعت مطهره اصول دا دی چه د بندگانو سره آسانی او کړې شی هر څه کنبے خصوصاً په باب د احکامو کنبے چه د ځان نه څه غیر ضروری شیان ضروری نکړی یا مباح شیان حرام نه کړی لکه د مثال په طور باندې:

۱۲- د احرام په حالت کنبے غسل کول جائز دی لکه بعض خلق دا بد گنږی۔ (بخاری باب الغسل)

۱۳- په حالت د احرام کنبے د سر مږل په غسل کنبے جائز دی بعضه خلق ئې غلط گنږی۔

۱۴- د سر گړول جائز دی اگر که یو وښسته یا دوه وښسته یا زیات

ترے پر سوخی لیکن بعضے خلق وائی فدیہ ورکول ضروری دی۔
بلا دلیل - پہ دے باره کنبے حدیث د ابوایوب انصاری پہ بخاری
کنبے شته)

۱۵- وینه ووستل حجامت کول یعنی د سر نه وینه ووستل
جائز دی اگر که لپ شان ویخته لری کرے شی نو دا کار جائز دے نبی
علیه السلام کریدے رواه البخاری (اِحْتَجَمَ فِي رَأْسِهِ)۔
کوم علماء چه وائی پدے صورت کنبے فدیہ ورکول لازم دی د
هغوی قول یے دلیلہ دے، حُکْمَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ دا کار او کرو او فدیہ
ئے ورنکره۔ من ادعی فعلیه البیان۔

۱۶- د کشمالی یا خوشبویه شی بوئی کول روا دی او لپول د
عطرونو جائز ندی، دارنگه مات نوک غورزول روا دی لیکن بعض
خلق ئے جائز نه گنری بلا دلیل۔

۱۷- په چهتری یا کانری یا د خیمے لاندے کیناستل روا دی
بعضے خلق د گاری نه سر لری کرے او چهتری یا خیمه بده گنری
محرم دپاره، نو دا غلط دی حُکْمَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ په حالت د احرام
کنبے د جامے د لاندے او د خیمے د لاندے ناست دے۔

۱۸- د کمر بند ترل یا همیانی ترل یا لنگ ترل عند الضرورت
روا دی۔ او که ضرورت نه وی نو ترل ئے ندی پکار، لیکن بعضے
خلق دے مسائلو کنبے تشدد کوی۔ او جائز ئے نه گنری بلا دلیلہ۔
دارنگه چشمے، گوته، گینته اچول روا دی۔

۱۹- دارنگه د یخنی په وقت کنبے بعضے خلق خپے په خادر پته

کری ان شاء الله دا جائز دی صرف بوتان، موزه اچول او جرای اچول
احرام کنبے تیک ندی لیکن بعضے خلق د ناپوهی په وجه مطلق
خپے پتول ناروا گنری او تشدد دین کنبے پیدا کوی۔

عبد الله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه هغوی د
یخنی په موسم کنب خپل بدن پت کرے وو۔ (تَلْقَى عَلِيَّ بْنَ رُسَا)
(بخاری)

په احرام کنب او د احرام نه

مخکن بدعات او غلطیانے

۱- بعضے خلق د صفر میاشت کنبے سفر نه کوی د مخلوق نه
یریری دا خبره یے بنیاده ده۔

۲- بعضے خلق وائی چه د مسافر نه روستو کور مه جارو کوی
دا غلطه خبره ده۔ [مدخل ۶۷/۲]۔

۳- دوه رکعاته مونغ کول چه اول رکعت کنبے به : قُلْ هُوَ اللَّهُ
أَحَدٌ - وائی او دویم کنبے به قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ - وائی او کله چه
فارغ شی نو داسه به وائی : اَللَّهُمَّ بِكَ انْتَشَرْتُ وَإِلَيْكَ تَوَجَّهْتُ او آیه
الکرسی به وائی۔ دا ټول بدعات دی خلاف سنت طریقے دی او دا
بدعات امام غزالی په خپل کتاب [احیاء العلوم] کنبے لیکلی دی
او دے مونغ او دعا باره کنبے چه کوم حدیثونه راغلی دی هغه
ضعیف بلکه منکر دی او گوره [سلسله الاحادیث الضعیفه ص ۳۷۲-

حجة النبي ص ۱۰۶ [لللابانی۔

۴- بعضے خلق کلمہ چہ پہ سفر خئی دسورت بقمرے آخری آیتونہ وائی یا اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ- وائی یا آیت الکرسی وائی یا سورت فاتحہ وائی پہ دے گمان چہ پدے سرہ د دنیا او آخرت حاجتونہ پوره کیبری دا خبرے غلطے دی۔

۵- سفر یواخے کول پدے نیت چہ زہ د الله تعالی سرہ محبت لرم یا متوکل یم دا خبرہ غلطہ ده۔

۶- ڀیر لوئی بدعت او حرام کار دا دے چہ کلمہ حج ته بنخه خئی نو پردی سړی سره په غیر شرعی طریقہ سره نکاح او تپری او یا همدغه شان ورسره خئی۔ دا دواړه کارونه حرام دی۔

[السنن والمبتدعات ص ۱۰۹]۔

۷- احرام مخکښه د میقات نه تپل یر ضرورته دا ناروا ده۔ پوره تشریح په حجة النبي (۱۱۱) کښه او گوره او د امام مالک قول مونږ مخکښه ذکر کړلو۔

۸- اضطباع په وقت د احرام کښه یعنې وکے (اوگه) ښکاره کول ځکه دا په طواف کښه سنت دی، مخکښه له طواف نه او پس د طواف نه ئے کول بدعت ده۔

[شامی ۲/۲۱۵- فتح القدیر ۴/۱۵۰- تلبیس ابلیس ۱۵۴]۔

۹- نیت کول په خوله باندې چہ نیت مه کړې د زړه د اخلاص د حج تر آخره - دا بدعت ده۔

۱۰- په یو آواز سره د ډیرو خلقو تلبیه وئیل ندی مشروع

او گوره [مدخل ۲/۲۲۱]۔

۱۱- بعضے وائی چہ په وینه وتلو سره قربانی لازم پیری دا غلطه خبره ده ځکه په حدیث کښه راخی چہ رسول الله ﷺ په احرام کښه په سر مبارک باندې ښکر لگول وو۔ (بخاری)۔

۱۲- غسل کول په احرام کښه جائز دی کوم ویخته چہ په غسل کښه پریوخی له سر نه یا د گیره نه نو هیڅ گناه پکښه نشته یا په گرولو د بدن سره څه ویخته پریوخی نو هیڅ باک پکښن نشته ده۔ [المنسک لابن تیمیة فی الفتاوی ۱۱۶]۔

۱۳- تلبیه صرف اول کورت وئیل او بیا نه وئیل دا هم خلاف سنت دی نن صبا خلق تلبیه وئیلو باندې شرم پیری او حال دا چہ د تلبیه د فضیلت نه خبر نه وی چہ نبی علیه السلام فرمائی: نشته یو تلبیه ویونکے چہ تلبیه وائی مگر دده خی او گس طرف ته چہ څه کانپری او ونه او لوتے دی هغه (هم) دده سره تلبیه وائی تردے چہ دخی او گس طرف نه زمکه ختمه شی۔ رواه الترمذی وابن ماجه وابن خزیمه باسناد حسن۔ نو تلبیه د حج شعار ده او سنت دا ده چہ دا ډیره او وئیلے شی کلمه چہ د انسان حالت بدل پیری مثلا جهاز ته د ختلو په وخت یا په جهاز کښه بیا د کوزیدو په وخت دغه شان په ټوله لاره باندې تر طواف پورے۔

کله چہ د مکه مکرمه کورونه محرم سړې او وینې تلبیه دې بنده کړی (لږ ساعت دپاره) ځکه نور کارونه شروع کیږی چہ هغه ته متوجه شی (او فکر ورته برابر کړی)۔ (بخاری مجمع الزوائد

۲۲۵/۳) او ددی نه روستو تلبیه وئیلے شی تر طواف کنبے داخلیدلو پورے۔

هکے ته ورغے داخلیدل افضل دی لیکن د شیپے جائز دی۔ (بخاری، ابوداود)۔

هکے ته نبی علیه السلام د باب المعلات د طرف نه راغلی وو او مسجد ته د باب بنی شیبه نه داخل شوی وو لیکن د هرے دروازی نه داخلیدل جائز دی۔ قال علیه السلام:

مَكَّةُ كُلُّهَا طَرِيقٌ يَدْخُلُ مِنْ هَهُنَا وَيَخْرُجُ مِنْ هَهُنَا

رواه الفاکھی باسناد حسن۔

خو افضل دا ده چه د باب بنی شیبه نه داخل شی (کوم چه د صفا مروه مینخ کنبے راخی د باب السلام په خوا کنبے)۔

بیاد مسجد چه کوم اذکار او آداب دی د هغه لحاظ دی او کرے شی او داخل دی شی، کله چه کعبه او وینی نو که (د دعا دپاره) لاس او چتوی نو د ابن عباس نه نقل شته چه هغه به دلته لاسونه او چتول۔ رواه ابن ابی شیبه او مرفوعا هم نقل دی لیکن باسناد ضعیف (الضعیفه - ۱۰۰۴)۔

بیا هر ه یوه دعا دلته کولے شی شه خاص معین ذکر لازم ندی او عمر بن الخطاب به دا دعا وئیله:

اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ فَحَيِّنَا رَبَّنَا بِالسَّلَامِ۔

رواه البيهقي (۷۲/۵) ابن ابی شیبه (۹۷/۴)

کله چه به ئے په بیت الله نظر اولکیدلو نو داسه به ئے فرمائیل:

اللَّهُمَّ زِدْ هَذَا الْبَيْتَ تَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا وَتَكْرِيمًا وَمَهَابَةً وَبِرًّا وَرِزْدًا مِنْ شَرَفِهِ وَكَرَمِهِ بِمَنْ حَجَّهُ أَوْ اعْتَمَرَهُ تَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا۔

(فتاوی ابن جریر ص ۱۲۰) ددی په سند کنب کلام دی لیکن دا یوه عامه دعاء ده لوستل ئے جائز دی۔

لیکن په حدیث کنب راغلی دی چه د جابر رضی الله عنه نه تپوس او شو چه سر په بیت الله او وینی نو لاس به او چتوی؟ نو هغه او فرمائیل: چه مونږ د رسول الله ﷺ سره حج کرے دی مونږ دا کار نه دی کرے یعنی لاسونه مونږ نه دی او چت کری۔

[ترمذی، مشکاه ۲۲۷/۱]۔

نو که انسان اونکر لو نو جائز دی او ددی حدیث په سند کنب کلام هم دی۔

بیا مسجد ته چه کله داخلیری نو:

بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ - اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ۔

به او وائی، په اطمینان سره دی حجر اسود ته خان اور سوی او تحية المسجد به (پدی وخت کنبی) نه کوی خکه د مسجد حرام تحیه طواف دی۔ [المنسک ص ۱۲۰]۔

طواف او د هغه متعلقات

طواف د کعبے نه گرزیدلو ته وائی، طواف بیت الله پورے خاص دے دبل خائے نه طواف د مشرکانو کار دے طواف د حجر اسود نه شروع کیږی او په حجر اسود ختمیږی که دانسان وسع کیږی نو حجر اسود دے چپ کړی او که ژړا ورځی نو دغه خائے د ژړا دے او که دا نه وی نو لاس دے وروړی او لاس دے چپ کړی او که دا طاقت نه هم نه وی نو اشاره دے ورته او کړی په لاس باندے اولاس دے نه چپوی او که لرگے چو که وغیره وروړی نو د هغه خکلول سنت دی او کله چه حجر اسود بنکلوی یا اشاره ورته کوی نو بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ دے وائی فقط یا صرف الله اکبر۔ بیا دے د کعبے شریفه نه گرد وگرځی د حطیم نه شاته ځکه حطیم جزء د کعبے دے (نو بیا طواف په مینځ د کعبه کنس راځی او حال دا چه طواف به د کعبه نه بهر کولے شی) او کله چه رکن یمانی ته راورسیدلو نو هغه باندے به صرف لاس را کاپړی او لاس به نه چپوی او که دا وسع نه اونه شی نو رکن یمانی ته اشاره نشته بیا چه حجر اسود ته را ورسیري نو بیا دے شروع شی په مخکینے طریقے سره۔ تردے چه اووه (۷) گردش او کړی نو دا یو طواف پوره شو۔

تنبیه: د حجر اسود د خکلو یا اشاره کولو په وخت کینے د نبی علیه السلام نه صرف الله اکبر نقل دے لکه بخاری

(۴۷۵/۳) کینے د ابن عباس په حدیث کینے راغلی دی۔ او بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وئیل د نبی علیه السلام نه مرفوعا ندی نقل۔ البته د عبد الله بن عمر رضی الله عنهما نه په صحیح سند سره نقل دی چه هغه به بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وئیل۔ بیهقی (۷۹/۵)۔ نو ددے وجه نه بعض علماؤ لیکلی دی چه په ابتداء کینے دے بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وائی او باقی گردشونو کینے دے صرف الله اکبر وائی۔ نو په دواړو به عمل اوشی۔ او که څوک په ټول طواف کینے صرف الله اکبر باندے اکتفاء کوی نو دا هم سنت ده۔ وکذا قاله الالبانی فی تعلیق حجة النبی ﷺ۔

د رکن یمانی او حجر اسود مینځ کینے دے دا دعا وائی:
اللّٰهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.
(ابوداؤد رقم ۱۶۵۳- احمد ۱۱۱/۳ وسنده صحیح)

او طواف چه شروع کوی نو اضطباع دے او کړی یعنی بنیئ او گه دے بنکاره کړی (په ټول طواف کینے) دا سنت دی۔ عمدا رنگه رمل یعنی پهلوانی کول (پهلوانی دیته وائی چه اوچت اوچت تنگ گامونو اخستو سره اوگے اوخوزوی لکه ورزش والا ئے چه څنگه کوی) صرف په اول دریو گردشونو کینے که د انسان طاقت وی نو سنت طریقہ ده بله دا چه په طواف کینے د ضرورت خبرے جائز دی لیکن غلطے خبرے یا بد اخلاقی کول حرام دی۔

د طواف په وخت کینے هر ذکر جائز دے او دیرے خبرے ندی

پکار کله چه دنیاوی وی۔

رسول الله ﷺ فرمائی: **فَاقْلُوا فِيهِ الْكَلَامَ**. رواه الترمذی۔

(یعنی طواف د مانخه پشان دے پدے کنبے (دنیاوی) خبرے کسے کړئ)۔

حجر اسود بنکلول او په هغه سجده کیخودل د نبی علیه السلام او عمر فاروق او ابن عباس رضی الله عنهم نه ثابت دی۔ حجر اسود ته اشاره په یو لاس کافی ده او استقبال قبله ته افضل دے **تَعْظِيمًا** ځکه نبی علیه السلام به ورته دومره متوجه کیدلو چه سجده به ئے پرې کوله۔

فائده ۱: حجر اسود مخه ته په زمکه توره نیغه پټه راځکله شویده۔ دے پټے (کرڅے) نه دے اشاره مخکنبے نه کوی بلکه کله چه په دغه کرڅه باندے خپه کیدی نو اشاره دے اوکړی۔

فائده ۲: د سعودی علماؤ په خپلو کتابونو کنبے دا خبره لیکلے ده چه دیو انسان د حجر اسود خکلولو اراده وی نو ددے خبرے لحاظ دے ساتی چه د کعبے شریفے مورپه (کومے ته چه د کعبے شریفے غلاف ترلے شی) باندے بره او نه خیرثی (لکه چه عوام خلق دا کار کوی) ځکه چه دا مورپه د کعبے نه جزء دے د هغه نه حساب ده نو که فرض طواف کنبس وی نو هغه به ئے خراب شی دغه مورپه ته عربی کنبے **شاذرؤان** وائی۔

(التاج والاکیلی ۱۳/۷۰)۔

د طواف او حجر اسود

خکلولو او رکن یمانی مسه کولو فضیلت

۱- نبی ﷺ فرمائی:

لِيَعْنَنَ اللَّهُ الْحَجَرَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَهُ عَيْنَانِ يَبْصُرُ بِهِمَا، وَلِسَانٌ يَنْطِقُ بِهِ، وَيَشْهَدُ عَلَى مَنْ اسْتَلَمَهُ بِحَقِّهِ۔

اخرجه الامام احمد وحسنه الترمذی۔

ترجمه: خامخا الله تعالی به د قیامت په ورځ حجر اسود راپورته کړی او د هغه دپاره به سترگے وی چه لیدل به کوی او ژبه به وی چه خبرے به پرې کوی او په هغه چا به گواهی کوی چه په حق (توحید) سره ئے خکل کړے وی۔

۲- دارنگه فرمائی: **مَسْحُ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ وَالرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ يَحْطَانِ الْخَطَايَا حَطًّا**. حسنه الترمذی و صححه ابن حبان۔

ترجمه: په حجر اسود او رکن یمانی باندے لاس راځکل ضرور گناهونه ختموی۔

۳- نبی علیه السلام فرمائی: چا چه ددے کوتبه نه اووه گردشه اوکړل (یو طواف) دا داسے ده لکه یو غلام آزادول - او دا انسان چه یو قدم اړدی او بل او پحتوی نو یو گناه ئے ختمیږی او یو نیکی ورتنه لیکلے کیږی۔ رواه الترمذی وقال حدیث حسن۔

پہ طواف کنبہ بدعات او ناروا کارونہ

۱- اول: پہ حجر اسود باندے زنانو سره ملاویدل او خان نہ بیچ کول حال دا دے چه حجر اسود بنکلول سنت دی او د پردوزنانو نہ خان ساتل فرض دی نو څوک چه د سنت دپاره فرض پریږدی د هغه حکم هر سږی ته معلوم دے۔

۲- په حجر اسود خکلولو باندے خلقو ته تکلیف ورکول ندی جائز۔ قال علیه السلام:

يَا عُمَرُ إِنَّكَ رَجُلٌ قَوِيٌّ فَلَا تُؤْذِي الضَّعِيفَ وَإِذَا أَرَدْتَ اسْتِئْذَانَ الْحَجَرِ فَإِنْ خَلَاكَ فَاسْتَلِمَهُ وَإِلَّا فَاسْتَقْبِلْهُ وَكَبِّرْ۔ رواه احمد والشافعي وغيرهما۔

یعنے نبی علیه السلام عمر فاروق ته وئیلی وو چه که گنږه نه وه نو حجر اسود بنکلوه او که گنږه وه نو صرف ورته مخامخ لاس اوچت کړه او الله اکبر وایه هسه نه چه ضعیفانو ته تکلیف ورنکړه۔

دا منع په هغه وخت کنبه ده چه تیل د حد نه ډیروی او مخلوق ته تکلیف اورسیږی او کله چه هغوی هم تکره خلق وی او تکلیف ورته نه رسیږی نو بیا لږ لږ تیل (مزا حمت) جائز دے،

دلیل پدے باندے دا دے: عبد الله بن عمر رضی الله عنهما فرمائی چه د حجر اسود د بنکلولو فضیلت چه ما در رسول الله ﷺ نه اوریدلے دے نوزه حجر اسود نه په گنږه کنبه او نه پغیر د گنږه نه

پریږدم نو که چا د صحابی د عمل تابعداری او کړه نو ښه کار دے۔
۳- دریم: غسل کول د طواف دپاره بدعت دے۔

۴- څلورم: بعضے خلق چه طواف کوی نو جورایه په خپو کوی دے دپاره چه د کونتره په گندگی باندے ئے خپه گنده نشی دا بدعت دے ځکه کونتره د رسول الله ﷺ د زمانه نه تر اوسه پورے شته او محمد ﷺ دا کار نه دے کړے او نه ئے پرے خپل امت ته امر کړیدے۔ او گوره فتاوی ص (۱۲۶)۔

۵- پنځم: بدعت دا دے چه کله حجر اسود ته اشاره کوی نو لاس بنکلولی او حال دا دے چه په دے صورت کنبه لاس بنکلول نشته۔

۶- شپږم: بدعت د طواف دپاره په خوله باندے نیت تړل چه نیت مے کړے د طواف د اووه گردشونو [زاد المعاد ج ۱/ ۴۵۵] کنبه ابن قیم لیکلی دی: چه دا په خوله باندے وئیل بدعت دے۔

۷- اووم بدعت دا دے: چه په طواف کنبه بعضے خلق خاص ذکر ونه کوی او بعضے خلقو سره کتابچه وی او هغه وائی۔ دا ښه کار نه دے بلکه هر ذکر ئے چه خوبش شی هغه دے کوی، دیکنبه محمد ﷺ څه خاص ذکر ونه ندی متعین کړی۔ او گوره [المنسک: ۱۲۲] هغه کنبه وائی:

وَيُسْتَحَبُّ لَهُ فِي الطَّوَّافِ أَنْ يَذْكُرَ اللَّهَ وَيَدْعُوهُ بِمَا شَرَعَ وَإِنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ سِرًّا فَلَا بَأْسَ بِهِ وَلَيْسَ فِيهِ ذِكْرٌ مَحْدُودٌ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ لَا بِأَمْرِهِ وَلَا بِقَوْلِهِ وَلَا بِتَعْلِيْقِهِ

يَدْعُوا فِيهِ بِسَائِرِ الْأَدْعِيَةِ الشَّرْعِيَّةِ وَمَا يَذْكُرُهُ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ مِنْ دُعَاءِ مُعِينٍ
تَحْتَ الْمِيزَابِ فَلَا أَصْلَ لَهُ

۸- اتم بدعت: مسجد حرام دپاره په مسجد حرام كښې تحية المسجد كول دا بدعت دې ځكه بيت الله طواف كول دا د بيت الله تحية ده خو دا حكم د هغه چا دپاره دې چه ابتداء كښې په حالت د احرام كښې داخل شي او كه هلته اوسېږي نو بيا ددې حكم د نورو مساجدو پشان دې بيا به تحية المسجد كوي كله ئې چه د طواف اراده نه وي.

۹- نهم بدعت: بعضه خلق داسه نيت تړي لكه څنگه چه د مونځ نيت تړي غوږونو ته لاس پورته كوي. دا غلطه طريقه ده. صرف حجر اسود ته لاس مخامخ كول او الله اكبر وئيل پكار دي. [زاد المعاد ۳۰۳/۱ - سفر السعاده ص ۷۰]

۱۰- لسم بدعت: د حجر اسود په بنكولو كښې اواز او شور كول دا مكروه عمل دې. [المدخل ۲۲۴/۱]

۱۱- يولسم بدعت: بعضه خلق چه امام سلام اړاوگرځوي نو سمدستي د حجر اسود د بنكولو دپاره منډه وهي او بعضه د ملتزم دپاره منډه وهي دا غلط كار دې او د محمد ﷺ نه ځان مخكښې كول دي او د مسجد حرام په ادبي كول دي.

۱۲- دولسم بدعت: بعضه خلق د حجر اسود او ركن يمانې په خوا كښې لمن او چتوي او بعضه پرتوگ او چتوي دا بدعت دې. (حجة النبي ﷺ)

۱۳- بدعت: بعضه خلق ركن يمانې بنكوي دا خلاف سنت طريقه ده.

۱۴- څوارلسم بدعت: اكثر خلق د كعبه شريفه ټول طرفونه بنكوي دا هم د رسول الله ﷺ نه خلاف ورزي ده. [اقتضاء ص ۲۰۴ - مجموعه الرسائل ۳۷۱/۲]

د كعبه نور گوډونه مسح كول يا بنكول نشته صرف حجر اسود خكول يا مسح كول دي او صرف ركن يمانې له لاس وروړل دي. عبد الرزاق په خپل مصنف كښې روايت راوړيدې (۸۹۴۵).

عن يعلى بن امية قال طَعَنْتُ مَعَ عَمْرِ بْنِ الْخَطَّابِ وَفِي رِوَايَةٍ مَعَ عُثْمَانَ فَلَمَّا كُنْتُ عِنْدَ الرُّكْنِ الَّذِي يَلِي الْبَابَ مِمَّا يَلِي الْحَجَرَ أَخَذْتُ بِيَدِهِ لِيَسْتَلِمَهُ فَقَالَ: أَمَا طَعَنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قُلْتُ: بَلَى قَالَ فَهَلْ رَأَيْتَهُ يَسْتَلِمُهُ؟ قُلْتُ: لَا. قَالَ: فَانْفُذْ عَنْكَ فَإِنَّ لَكَ فِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَسْوَأَ حَسَنَةٍ.

ترجمه: يعلى فرمائي ما د عمر لاس اونيولو چه ركن شامي بنكل كړي. هغه او فرمائل: تا د رسول الله ﷺ سره طواف ندې كړې؟ ده او وئيل: ولې نه! وې فرمائل تا پدې كار ليدلې دې؟ هغه او وئيل نه! نو وې فرمائل د رسول الله ﷺ اتباع كښې ستا بنائسته اقتداء شته. (صرف د هغه اتباع كوه).

۱۵- پنځلسم: د كعبې يا د مقام ابراهيم پورې ځان مخل يا لاس وروړې راخكل يا د هغه چپول بدعت دې.

(السنن والمبتدعات - ۱۱۳)

۱۶- شپاړسم: ملتزم پورې خيته جوختول پدې نيت چه دا د

دنیا مینخ دے دا غلطہ خبرہ ده دعا ملتزم کنبے شته حدیث د
ابوداود کنبے راغلی دی او دا مسئلہ به روسته ان شاء الله تعالیٰ۔

۱۷- اوولسم: بعضه خلق د میزاب رحمت نه چه کومے د باران
اوبه راپریوزی نو په هغه تبرک حاصلوی ددے شه اصل نشته دے۔

۱۸- اتلسم: بعضه ظالمان مونږ پخپله لیدلی دی چه د شیخ
عبد القادر جیلانی ذکر کوی په طواف کنبی یا غوث اعظم وائی دا
شرك دے او دا کار مشرك سرے کوی۔

۱۹- نورلسم: د حجر اسود په ښکلولو کنبے یا په اشاره کولو
کنبے د بسم الله اکبر نه زیات کلمات وائی دا د محمد ﷺ نه
ندی ثابت نو خان په بدعاتو باندے مه سترے کوی۔

کله چه طواف ختم کړی نو اوگه دے پته کړی او نیغ دے نه
اوځی ځکه دے سره طواف والاؤ ته تکلیف ملاوېری نود هغوی
سره دے روان وی لږ لږ دے بهر کیږی۔

بیا به دوه رکعته مونځ اوکړی

بیا به دوه رکعته مونځ اوکړی او دا مونځ سنت دے او دا
صحیح قول دے که چا اونکرل نو طواف ئے شویدے لیکن خلاف
سنت کار دے۔

دلته یو هو مسائل واوړه:

۱- **اوله مسئله:** کله چه خلقو ته تکلیف نه وی نو دا مونځ

د مقام ابراهیم سره کول سنت دی او چه کله ده یا نورو خلقو ته
تکلیف وی نویبائے بل ځائے کنبے کول پکار دی ځکه په سنت
طریقہ کولو باندے خلقو ته تکلیف ورکول حرام دی۔

۲- **دویمه مسئله:** قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ به اول رکعت کنبے
وائی او دویم کنبے به قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ وائی کما فی الحدیث۔

۳- **دریمه مسئله:** بعضه کم عقله فرض مونځ یا دا دوه
رکعته د میزاب رحمت مخه ته او د حطیم شاته کوی پدے گمان
چه د ترکیانو په زمانه کنبے دلته د امام ابو حنیفه مصلی پرته وه، او
دا کار اکثر افغانان کوی او دا گمان غلط دے ځکه دا کار غلطو
خلقو کړے وو او بله دا چه د احادیثو نه معلومیږی چه دا مونځ د
کعبه مخه ته کول بهتر دی۔

۴- څلورمه اختلافی مسئله:

بعضه خلق وائی چه دا مونځ به په اوقات مکروهه کنبے نه
کوی ځکه پدے درې اوقاتو کنبے د مونځ کولو نه منع راغلی ده او
بعضه علماء وائی چه دا مونځ په هرقت کنبے کیږی ځکه چه دا
سببی مونځ دے او په دے باندے ډیر احادیث راغلی دی۔ او همدا
غوره قول دے۔

اول حدیث کنبے راځی:

عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ لَا تَمْنَعُوا أَحَدًا
طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ وَصَلَّى آيَةَ سَاعَةٍ شَاءَ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ۔

(رواه الترمذی والنسائی وابوداود - وصححه الالبانی فی صحیح ابی داود)۔

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بنی عبد مناف ته فرمائیلی وو چه تاسو هیخوک مه منع کوی چه طواف دبیت الله نه اوکری اوبیا هر وقت چه غواری مونخ اوکری که شپه وی که ورخ- (ترمذی) همدا وجه ده چه بعضه علماء وائی چه په مکه کنبه اوقات مکروهه نشته بلکه نفلونه چه د چا سومره خوین وی او په هر ترم کنبه چه وی جائز دی حکه هغه حائے عبادت دے۔

دویم حدیث:

عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ وَقَدْ صَعِدَ عَلَيَّ دَرَجَةَ الْكَعْبَةِ مِنْ عَرَفَاتِي فَقَدْ عَرَفْتِي وَمَنْ لَمْ يَعْرِفْنِي فَأَنَا جُنْدُبٌ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ لِأَصْلَاةٍ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَلَا بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ إِلَّا بِمَكَّةَ إِلَّا بِمَكَّةَ - رواه احمد و رزين۔

حاصل

د حدیث دا شو چه د صبا دراختلو نه پس د نمرختو پورے نفلی مونخ نه کیږی او همدارنگه د مازيگر مانخه نه بعد تر نمر پریوتلو پورے مونخ نه کیږی مگر په مکه کنبه کیږی او دا خبره ئے درے کرته او کره او پدے نور هم ډیر دلائل شته او پدے مسئله بانده شیخ الاسلام ابن تیمیه په فتاوی کنبه تفصیلی بحث کړیدے او دا مسئله ئے ثابته کړیده نو که دا مونخ په اوقات مکروهه کنبه کوی نو اعتراض پرے مه کوه او که تاسو او کړلو نو هم جائز دے ے دلیل خبرو پسه مه روانیږئ۔

۵- پنځمه مسئله: د طواف نه روستو د دوه رکعتونه زیات مونخ کول لازم نه دی بعضه خلق د طواف نه روستو د مقام

ابراهیم سره دوه رکعته کوی دوه له ملتزم سره کوی او دوه په حطیم کنبه کوی دا په دے طریقہ نه دی ثابت چه د طواف نه روستو به شپږ رکعتونه کوی صرف دومره ده چه حطیم کنبه یو کرت مونخ کول پکار دی، حکه دا داسه ده لکه چه د کعبه شریفه مینخ دے او رسول الله ﷺ په فتح مکه کنبه یا په حجة الوداع کنبه یو ځل داخل شویدے بار بار نه دے داخل شوی نو علماء وائی چه سرے یو ځل حطیم کنبه مونخ اوکری نو دا سنت ادا کیږی بار بار ننوتلو ته ضرورت نشته۔

بیا په زمزم ته لار شی او به اوسکی

او په سر بانده به ئے هم واچوی حکه نبی ﷺ داسه کړیدی دا اوبه که په ولاړه اوسکی نو هم جائز ده حکه نبی علیه السلام په ولاړه سکلی دی او په ناسته ئے سکل هم جائز دی۔ او فضیلت ئے دادے چه حدیث کنبه راغلی دی: انه طعام طعم رواه مسلم وفي روايه ابی داود و شفاء سقم۔ دخوراک نه خوراک دے او د بیماری علاج دے۔ او بل روایت کنبه دی: ماء زمزم لما شرب له۔ د زمزم اوبه چه په کوم نیت اوسکله شی نو هغه الله تعالی پوره کوی۔ د زمزم اوبه شفاء ده په ښه نیت ئے شکل پکار دی لکه د علم او شفاء او تقوی دپاره۔ ابن عباس به د زمزم څکلو نه پس داسه دعا وئیله:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا وَرِزْقًا وَاسِعًا وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ.
(ترغیب و ترہیب)۔

سئلہ : د زمزم او بو خکلو وقت کنبے اودریدل او مخ قبلے ته کول داشته او که نه؟ نو صحیح دا ده که ولاړوے نو بیا کینه مه او که ناست وے اودریدل نشته۔ او قبلے ته مخ کول یو حدیث کنبے راغلی دی ابن ماجه رقم (۳۰۶۱) لیکن ضعیف دے خُکِه هغه کنبے محمد بن عبد الرحمن راوی دے لم یوثقه غیر ابن حبان لیکن ابن مبارک به پرے عمل کولو لکه ترغیب و ترهیب کنبے شته دارنگه یو اثر په مصنف عبد الرزاق کنبے شته (۱۱۲/۵) د ابن عباس چه هغه به هم استقبال قبلے ته کولو لیکن د هغه سند کنبے ضعف دے زمعه بن صالح راوی په کنبے راغله دے نو خُکِه محققین علماء وائی پدے وخت کنبے قبلے ته متوجه کیدل سنت طریقه نده۔ لیکن د زم زم په اوبو کنبے هم بدعات شته۔

په زم زم کنبې بدعات

- ۱- اول: بعضے خلق په زم زم غسل کوی دا هم بدعت دے۔
- ۲- دویم: بعضے خلق چه د زم زم اوبه په هرځای کنبے سکی نو اودریدل او قبلے ته مخ کوی او بیت الله ته گوری۔ بعضے خلق د کفن کپړے له اوبعضے گیرے له اوبعضے جانمازونو له د زم زم

اوبه ورکوی دا ټول بدعات او عبث کارونه دی۔

السنن والابتدعات (۱۱۳)۔

آؤ د مرض په ځای باندے زمزم اچول صحیح دی۔ کَانَ يَضْبُ عَلَي
الرُّضَى [الصحيحه: ۸۸۳]۔

۴- څلورم: بعضے خلق د زمزم خکلو وخت کنبے څه خاصه دعا وائی دا به اصله خبره ده بلکه چه کومه دعا ورته ورځی نو اودے کړی۔

۵- پنځم: بعضے خلق گمان کوی چه د زمزم اوبه ډیرے شکل اسراف دے دا غلطه خبره ده بلکه زمزم باندے ځان مړول پکار دی۔

بیا چه کله فارغ شی د دینه نوسعی ته دے متوجه شی۔ لیکن حجر اسود دے ښکل کړی مخکین له تللو نه صفا مروه ته دا سنت دی او ډیر خلق ترے خبر هم ندی۔

سعی او دهغه مسائل

- اول دے انسان د صفا غونډی ته لارشی ځکه چه هغه حجر اسود ته مخامخ ده نو هلته دے اوخیرتی۔
- اور رسول الله ﷺ چه کله ورتللو نو وے فرمائیل: **أَبْدَأْ بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ** - زه شروع کوم په هغه باندے چه الله پرے شروع کړیده چه په خپل کتاب کنبے ئے صفا مخکینے کړیده:

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ﴾

نو کله چه انسان صفاته نزدی شی نو دغه حائے کنبے به دغه آیت اووائی دا آیت په روایت د مسلم کنبے صرف د من شعائر الله پورے راغله دے او که تپول ئے اولوستلو نو هم خیر دے او بیا به داسے اووائی : اَبْدُءُ بِمَا بَدَءَ اللَّهُ بِهِ - کله چه صفاته اوخیژی نو بیت الله ته دے مخ کړی تردے پورے چه هغه اووینی لیکن نن صبا انسان د عمارت دوجه نه هغه نشی لیدلے نو لاسونه دے پورته کړی او داسے دعاگانے دے کوی :

اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ أَنْجَزَ وَعَدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ.

او دارنگه نورے دعاگانے دے کوی نبی ﷺ دلته دا دعا درے خله کړیده۔ او د هرخل لوستلو نه پس دے خان له او نورو مسلمانانو له دعا غواری۔

بیا به مروه طرف ته روان شی او الله ته دے عاجزی کوی او دعاگانے دے غواری۔ کله چه هغه عَلمَ أَحْضَرَ (یعنے شنو بلفونو ته کوم چه خی او گس طرفته دی) ورسپړی نو منډه دے او کړی تر هغه بل پورے نبی علیه السلام به دومره تیزه منډه کوله چه لنگ مبارک به ورته بیرته راتاؤ شو۔

مخکبے زمانه کنبے دلته کنده وه اوس حکومت هغه دبره نه بنده کړیده، دلته منډه وهل سنت عمل دے د سپرو دپاره بیا چه

مروه ته اورسپړی نو هلته به هم مخ قبله ته کړی او دغه مذکورے دعاگانے به اووائی څنگه ئے چه صفا کنبے لوستلے وے۔ بیا به صفا ته راشی او همدغه مذکوره طریقہ به وکړی تردے چه اووه گردش پوره شی۔

سعی په صفا مروه کنبے په سورلی جائز ده او پیدل تلل افضل دی۔ رواه ابو نعیم فی مستخرجہ علی صحیح مسلم۔

او د صفا مروه په مینخ کنبے دا دعا د ابن مسعود او ابن عمر او مسیب بن رافع، عروه بن الزبیر - نه نقل ده :

رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ۔

(ابن ابی شیبه (۶۸/۴)۔)

په سعی کنبې بدعات

۱- **اول بدعت** : بعضے خلق دے ته سعی وائی چه څوارلس کرته لارشی او راشی۔ دا بالکل غلطه ده کوم علماء چه دا وائی نو دا خطا شویدی بلکه د صفانه تر مروه پورے دا یو چکر شو او بیا د مروه نه تر صفا پورے بل چکر شو د صفانه شروع او په مروه به سعی بس کپړی، لیکن یوه مشوره اووړی هغه دا چه اکثر خلق پدے گردشونو کنبې خطا کپړی نو هغه له پکار دی چه اووه تسبیح پیدا کړی یا په گوتو حساب کوی۔

۲- **دویم بدعت** : بعضے خلق وائی چه د صفا مروه نه

روستو به دوه رکعتہ حاجی صاحب کوی دا خبره بالکل غلطه ده ده باره کنبے چه کومو علماؤ د شوافعو لیکلی دی نو هغه خطه شویدی بلکه دوه رکعتہ د طواف نه روستو شته او د سعی نه روستو مونخ نشته۔

۳- **دریسم بدعت:** بعضے خلق صفا مروه لپاره اودس لازم گنری په ده نیت چه وائی چه حدیث کنبے راخی چه چا د صفا مروه سعی او کره په اودس سره نو په هر قدم به ده له (اوویازره نیکی او لیکله شی۔ دا حدیث هم موضوع ده او دا خبره هم غلطه ده بلکه اودس د صفا مروه دپاره په اتفاق د علماؤ سره ضروری نه ده بلکه اودس هر وخت مستحب ده۔

۴- **خلورم بدعت:** بعضے خلق د صفا سر ته ورخیژی تردی چه خان د هغه دیوال سره یوځائے کړی دا غلطه ده بلکه صرف صفا ته ختل پکار دی۔

۵- **پنځم بدعت:** په ما بین د صفا مروه کنبے څه معینه نه نشته بلکه څه چه خوشوی هغه دے وائی چه قرآن او حدیث نه خلاف نه وی۔ او د صحابه کرامو نه رِبِّ اغْفِرْ وَاَرْحَمِ اِنَّكَ اَنْتَ الْاَكْرَمُ دعا نقل ده۔ لکه چه مخکنبے تیره شوه۔

۶- **شپږم بدعت:** بار بار سعی کول هسه یا په حج عمره کنبے دا غلطه طریقه ده (نووی شرح مسلم)۔

بعضے خلق د حج او د عمره نه په غیر سعی کوی دے کنبے ثواب نشته بلکه ثواب په طوافونو کنبے دے هغه دے کوی۔

۷- **اوم بدعت:** بعضے خلق جمع پرېدی ترڅو چه ئے سعی نه وی ختمه کړی دا غلط کار دے جمع دے او کړی د هغه نه روستو دے بیا سعی شروع کړی د هماغه ځائے نه کوم ځائے ئے چه جمع او کره۔ د سعی په کولو سره د جمع پرېخودل نشته۔

۸- **اتم بدعت:** بعضے خلق د سورلئ نه منع کوی چه د صفا او مروه په مینخ کنبے به په سورلئ باندے نه سورېری دا خبره غلطه ده بلکه سورلئ باندے سوریدل سنت هی او د رسول الله ﷺ نه ثابت دی لکه امام مسلم د جابر رضی الله عنه نه پدے باره کنبی حدیث راوړیدے۔

۹- **نهم بدعت:** د مسعی په دویم چت باندے سعی کول د ضرورت په وجه جائز دی لیکن د دیوال غاړه ته دے ډیر نزد دے نه ورځی چه د مسعی نه بهر اونه وځی دا مسئله د سعودی لوی لوی علماؤ لیکله ده۔
بیاد دے سر او خړوی نو دے سره به د احرام نه اووځی او عمره به ئے پوره شی۔

د خلق او قصر بیان

علماء لیکي چه انسان کله مفرد وی یعنی صرف حج کوی عمره نه کوی یا قران کوی یعنی حج او عمره شریکه کوی په نیت کنبے او ځان سره ئے هدیه یعنی څارو هم راوسته وی د خپل

ملك نه نو دا به ځان نه حلالوی او تمتع والا به ځان حلالوی لیکن که ورځے حج ته ډیرے وی نو سر ډیے او خروی او که ورځے حج ته کمے وی چه سر پکبنے نه غتیپری نو بیا ډیے سر او خروی ځکه په حج کبنے سر خرئیل ډیر اجر لری دا د رسول الله ﷺ قوی سنت دی۔

په خلق او قصر کبن بدعات

- ۱- اول بدعت: بعضے خلق چه سر خروی نو چپ طرف نه شروع کوی دا خلاف سنت عمل ډیے نبی ﷺ چه کله سر خرولو نو حلاق (نائی) ته ئے او وئیل چه په بنی طرف شروع او کره۔
- ۲- دویم بدعت: بعضے خلق څلورمه حصه د سر خروی او څوک چه ډیرے عمرے کوی هغه هم دا کار کوی او حال دا ډیے چه څلورمه حصه د سر خرئیل بدعت ډیے بلکه د ټول سر خرئیل دا واجب دی لکه په حدیث کبنے راغلی دی۔
- ۳- دریم: بعضے خلق وائی چه سر خروم نو قبله ته به مخ کوی لکه په احیاء العلوم کبنے ئے لیکلے ده دا خبره هم غلطه ده۔
- ۴- څلورم بدعت: بعضے د سر خرئیلو په وخت کبن دعا وائی لکه فتح القدير کبنے ئے لیکلے ده دا د محمد ﷺ نه نه ده ثابتہ نو د محمد ﷺ نه ځان مه مخکبنے کوی۔
- ۵- پنځم: بعضے خلق چه سر لنډه وی نو یو ویخته یا دوه ترینه

په قینچی واخلی او حال دا ډیے چه قصر دیته وائی:
الْأَخَذُ مِنَ مَجْمُوعِ الشَّعْرِ لَا مِنْ جَمِيعِهِ۔

د مجموعه ویخته نه د گوتو د سرونو په مقدار اخستل او د هر ویخته نه اخستل لازم ندی نو پدے کبنے زیات نقصان جائز نه ډیے۔ لکه چه د مروه په خوا کبنے ناپوهه خلق ولاړوی او قینچی ورسره وی او صرف معمولی ویبسته پریکړی او دیته قصر وائی دا غلطه ده۔ بلکه تعمیم د ټول سر ضروری ډیے۔

د زنانه د عمرے بیان

زنانه به دا اعمال هم کوی کوم چه مخکبنے بیان شو صرف یو څو خبرو کبنے ددے فرق ډیے۔

- ۱- اول: دا چه پدے احرام نشته بلکه خپله عادتی جامه به اغوندی۔ حدیث کبنے راځی چه زنانه به دستانه او نقاب نه اچوی صرف د بره نه کپره رازوړندوله شی (ترمذی، مشکاه)۔
- نو اوس به بورقع نه په سر کوی بلکه که سپری نه وی نو مخ ډیے بنسکاره کړی او که ستر کوی نو بیا ډیے په مخ څه جامه وغیره واچوی که په مخ لږ پری او که نه لږ پری دواړه جائز دی۔ بعضے علماء وائی چه په مخ باندے ډیے پرده نه اچوی لیکن صحیح دا ده چه په مخ ډیے پرده واچوی که لگیږی او که نه ځکه چه د نبی ﷺ

بیبیانو خادرونه په مخ اچولی وو اور رسول الله ﷺ ورته نه وو وئیلی چه د مخونو نه پرده لری کړی لکه شیخ الاسلام دا مسئله بیان کړیده:

[وَلَوْ غَطَّتِ الْمَرْأَةُ وَجْهَهَا بِشَيْءٍ لَا يَمَسُّ وَجْهَهَا حَازَ بِالْإِتِّفَاقِ وَإِنْ كَانَ يَمَسُّهَا فَالصَّحِيحُ أَنَّهُ جَائِزٌ أَيْضًا وَلَا تُكَلِّفُ الْمَرْأَةُ أَنْ تُحَافِيَ سِتْرَتَهَا عَنِ الْوَجْهِ لَا بِعُودٍ وَلَا بِيَدٍ وَلَا غَيْرِ ذَلِكَ لِأَنَّ أَرْوَاحَهُمْ كُنْ يَسْتَلْنَ عَلَى وَجُوهِنَّ مِنْ غَيْرِ مُرَاعَاةِ الْمُحَافَاةِ وَلَمْ يَنْقُلْ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: إِحْرَامُ الْمَرْأَةِ فِي وَجْهَهَا وَإِنَّمَا هَذَا قَوْلُ بَعْضِ السَّلَفِ لَكِنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَاَهَا أَنْ تَنْتَقِبَ أَوْ تَلْبَسَ الْقَفَّازِينَ] انتهى.

د دې عبارت مقصد مخکښې بيان شو.

۲- دویم: دا چه بعضې زنانې په سر باندې سپینه کپړه تړی او دیته احرام وائی دا کار غلط دې او بالکل صحیح نه دې.

۳- دریم: دا چه که ښځه حائضه (بیماره) شوه یا نفاس پرې راغې نو غسل دې او کړی او خو پورې چه پاکه شوې نه وی نو د حرم نه بهر دې اوسېږی چه کله پاکه شی نو بیا دې عمره شروع کړی ځکه چه زنانه لره د حیض په حالت کښې مسجد ته په غیر د ضرورت نه داخلیدل منع دی. او دا سه به هم نه کوی چه په حالت د حیض کښې سعی او کړی او روستو چه پاکه شی نو بیا طواف او کړی، ځکه چه صفا مروه مخکښې د مسجد نه بهر وو نو مخکښې ورله دا کار جائز وو لیکن اوس صفا مروه مسجد کښې شامل شویدی، نو دا هم د مسجد حکم لری نو حائضه زنانه به د

عمره هېڅ رکن نه اداء کوی تر څو چه پاکه شوې نه وی. دریمه وجه داده چه صفا مروه د طواف نه روستو کول پکار دی.

۴- څلورم: ښځه دې د سرو نه جدا طواف کوی.

۵- پنځم: زنانه به هم په تلبیه آواز او چتوی مگر چه خوف دفتنه وو، بیا په آواز ښکته کړی لعموم الاحادیث او عائشه به آواز

او چتولو (مسند احمد ۳۲/۶) وقال شیخ الاسلام:

وَالْمَرْأَةُ تَرْفَعُ صَوْتَهَا بِحَيْثُ تَسْمَعُ رَفِيقَاتِهَا -

ښځه به دومره آواز پورته کوی چه خپلې ملگرمې واورې.

۶- په حجر اسود باندې به تیل نه کوی، یو بل له دیکې ورکول گناه ده.

۷- اووم: په زنانو رمل (پهلوانی) نشته لیکن په سعی کښې

ایازنانه منډې وهلې شی؟ نو پدې کښې د علماؤ درې قوله دی.

ظاهر داده چه که د سرو تیل نه وی نو بیا منډه وهلې شی لکه

المجموع (۷۵/۸) مناسک الحج والعمره (ص ۲۷). کښې او گورد

۸- اتم: د حج او عمرې نه پس دې سر نه خړوی بلکه قصر دې

او کړی.

پس کله چه د عمرې نه فارغ شی نو بیا دې د حج انتظار

کوی او حرم کښې ورلره اوسیدل جائز دی لیکن که چرته زنانه وی

او مرض پرې راشی نو که ځان دپاره د حرم نه بهر کمږه نیولې شی

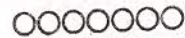
نو دا ډیره بهتره ده، او که وسع ئې نه کیږی نو په حرم کښې ورله

اوسیدل هم جائز دی کَمَا حَقَّقَهُ شَيْخُ الْإِسْلَامِ فِي فَتَاوَاهُ جِدًّا.

د حرم نه بهر اوسيدل ورلره د ډيرو وجو نه بهتردي يو دا حج
د حرم يے عزتي به ترے نه کيږي بل دا چه هلته به ترے څايه
خبرے نه کيږي، بله دا چه نبی ﷺ چه حج ته راغلي وونو هم بهر
په محصب کښه اوسيدلو هلته به ئے مونځو نه کول او صحابه و
سره حرم ته نه راتللو نو ډهغه تابعداري به هم اوشي۔ (زاد المعاد)

په عمره کښه فرائض

- ۱- اول: د ميقات نه احرام تړل دا فرض دے لکه څنگه چه په حج کښه فرض دے۔
- ۲- دويم: يو ځل د بيت الله طواف کول۔
- ۳- دريم: په صفا مروه کښه سعی کول۔
- ۴- څلورم: د صفا مروه نه پس سر څرټيل يا لنډول لازم دی په هغه کس باندي چه صرف عمره کوي او يا د حج تمتع نيت نه کړي وي۔

دريم باب

د حج بيان - او دهغه د احکامو تفصيل

کله چه د ذوالحججه مياشت داخله شي نو څوک چه قرباني کوي يا پرې واجبه وي نو سر دې نه خروي او نوکه دې هم نه پرې کوي او نور ويختان دې هم نه اخلي، لکه دا حديث کښه راغلي دی۔

کله چه يوم الترويه يعنی اتمه ورځ د ذوالحججه شي نو احرام دې اوتړي ليکن چه قران والا نه وي، ځکه چه قارن خود مخکښ نه احرام کښه دے۔

تنبیه: ډير حاجيان چه احرام تړي نو ددې ورځې نه اضطباع (اوگه بنسکاره) کوي تر حج ختميدو پورې او دا خطائی ده بلکه اوگه به صرف په طواف کښه بنسکاره کوي او هر طواف هم نه بلکه صرف طواف قدوم کښه (چه ابتداء کښه بيت الله ته راشي)۔

تنبیه: د احرام تړلو او شرط لگولو بيان مخکښه اوشو۔

احرام به د کوم ځايه نه تړي

بعضه وائي: چه احرام به د مسجد حرام نه تړي ليکن صحيح

خبره داده چه د هغه خائے نه به احرام تپری چه کوم خائے کنبی اوسپری خککه صحابه کرامو به د بطحاء نه احرام تپرو او هغوی هم هلته اوسیدل او هلته دیره وو لیکن د حج دپاره به د حرم نه احرام تپری (او مسجد حرام نه تپل ئے ضروری ندی د خپلے دیرے نه ئے اوتپره) لکه دا مسئله د فقه په کتابونو کنبی هم ده۔

بیابا به په همدغه ورخ د ماسپخین نه مخکبې منی ته روان شی۔ سنت طریقہ داده چه د ماسپخین مونخ هلته اورسوی۔ (یعنی چه نهه لس بجے روان شی نو په آرام به ئے ماسپخین ته اورسوی)۔ او په لاره باندی به تلبیه وائی۔

بعضی خلقو په منی کنبی خان له د مخکبې مقرر خایونه نیولی وی دا کار د سنت طریقے دے خککه چه حدیث کنبی دی: **مُنَاخُ مَنْ سَبَقَ**۔ (الدارمی: ۱۹۳۷) وحسن اسناده معلقه: حسین سلیم اسد والنروی فی خلاصه الاحکام]

منی د هر هغه چا خائے دے چه خوک ورته مخکبې راغلو، پدے باندی د چا قبضه نه راخی۔

بعضی خلق طواف کوی او سعی کوی او د عرفات نه چه روستو راشی نو طواف نه کوی دا بالکل غلطه ده خککه د عرفات نه بعد طواف کول فرض دی او دارنگه سعی په تمتع والا باندی واجب ده۔ امام البانی دا مسئله بڼه په تحقیق سره بیان کړیده۔

[التعلیق علی کتابه حجة النبی - ۸۸]

بلکه کله چه احرام اوتپری نو طواف کول ورباندی نه دی لازم

خککه چه طواف خو هر وقت مستحب دے ددے وقت د احرام پورے خاص ندی نو کوم خلق چه دا ضروری گنپری چه د احرام تپرو نه روستو به طواف کوی او بیابا به منی ته روانیپری (لکه دا کار اکثر امیان کوی) نو دا خبره غلطه او په دلیل ده۔ او هر چه سعی ده نو هغه خودی وخت کنبی نشته دے، نو بهتره داده چه سعی روستو او کپری شی۔ بعض خلق وائی: چه (لا حرج) والا حدیث نه معلومیپری چه سعی مقدم کول هم جائز دی لیکن په هغه روایت کنبی د صحت او ضعف د اختلاف په وجه نه دی کول پکار۔

پس کله چه منی ته ورسپری نو هلته به پنخه مونخونه کوی ماسپینین، مازیگر، مابنام، ما سخوتن او سحر او د نمر ختلو نه مخکبې د منی نه تلل د سنت خلاف دی۔

په حج کنبی فرائض

۱- **اول**: د حج دپاره په زړه کنبی نیت کول۔

هر چه کپری او تلبیه وئیل دی نو هغه ئے علامات دی۔

۲- **دویم**: د عرف په ورخ باندی عرفات ته تلل فرض دی۔

۳- **دریم**: طواف زیارت کول فرض دی۔

دا خیزونه فرض دی که د چا نه ورپکنبی یو هم پاتے شو نو د علماؤ په اتفاق سره ئے حج نه کیپری نو ددے خیال ساتل ضروری دی۔ او په حج کنبی نور فرائض هم شته په راجح قول د علماؤ کنبی

لیکن دعوائی دپاره فرض او واجب معلومول ضروری نہ دی
صرف د حج طریقہ پیژندل ضروری دی۔

پہ حج کتب واجبات

۱- اول: د میقات نہ په غیر د احرام نہ نه تیریدل واجب دی، د احرام نہ مراد کپړه بدلول دی، که په غیر د احرام نہ تیر شو نو هغه دپاره واپس کیدل لازم دی۔

۲- دویم: سعی کول په مینخ د صفا مروه کنبه واجب ده، داد بعض علماؤ وینا ده مگر غوره داده چه دا سعی فرض ده حکه چه حدیث کنبی دی: [اَسْعُوا، فَإِنَّ اللَّهَ كَتَبَ عَلَيْكُمُ السَّعْيَ]

[احمد و ابن ماجه - ارواء الغلیل: ۱۰۷۲]۔

اے خلقو سعی کوی حکه چه الله تعالی په تاسو باندے سعی فرض کړیده۔

۳- دریم: تمتع والاقران والا باندے قربانی واجبه ده۔

۴- خپورم: په مزدلفه کنبه شپه تیروول یا نیمه شپه تیروول واجب دی۔ په مزدلفه کنبی د سحر مانخه نه روستو ایساریدل تر نمر راختلو نه لږ مخکین پورے ضروری دی لکه چه په حدیث کنبی ثابت دی۔

۵- پنجم: شیطانان ویشتل۔

۶- شپږم: داختر په ورځ باندے د شیطانانو د ویشتلو نه

روستو سر خرئیل یا لنهول واجب دی۔

۷- اووم: طواف وداع کول د آفاقی یعنی د مسافر دپاره چه مکه مکرمه کنبه نه اوسپړی۔ طواف وداع آخری درخصتئ طواف ته وائی۔ بیا به د نمر د راختلو نه پس عرفات ته روان شی او که د صب په لاره روان شو نو زیاته غوره ده حکه رسول الله ﷺ په دغه لاره تلے وو کله چه مسجد نمره ته اوسپړی نو هلته به ځان د خوراک، غسل او اودس نه فارغ کړی نو بیا به د زوال نه روستو عرفات ته داخل شی۔ او دا بهتره ده چه د زوال نه مخکینے مسجد نمره خوا کنبه کینی یا مسجد ته داخل شی۔

مسئله: عرفات ته تللو وقت کنبه تلبیه هم شته او که څوک تکبیرونه وائی هم صحیح دی۔ (بخاری)

عرفات او د هغه متعلقات

دا په حج کنبه بهترینه ورځ ده لکه دے باره کنبه ډیر احادیث راغلی دی، لکه په حدیث کنبه راځی چه په بندگانو سره الله تعالی په ملائکو باندے فخر کوی او په دے ورځ کنبه الله تعالی د جهنم نه بندگان آزادی۔

او په حدیث کنبه راځی چه: «الْحَجُّ عَرَفَةَ»۔ یعنی حج خو عرفه ده۔ یعنی دا په حج کنبه بهترین جزء دے نو ددے ورځے احترام پکار دے او ډیر د دعاگانے او ذکر ونه پکنبه پکار ی۔

د عرفات مسائل

۱- **اولہ مسئلہ** : دنمر پریوتلو پورے به انسان د عرفات د حدود و نه نه اوخی او د عرفات حدود معلوم دی بور وونه لگیدلی دی۔

۲- **دویمہ مسئلہ** : اول به مسجد نمره کنبے خطبه و اوری خکه دا خطبه اوریدل سنت دی بیا به جمع بین الصلاتین او کپی یعنی د ماسپنبین او مازیگر مونخ به یو خائے او کپی دوه رکعت به به د ماسپنبین او دوه به د مازیگر کوی دا په هر چا باندے لازم دی که مقیم وی که مسافر وی او دا قول د سنت مطابق دے او دا د نبی کریم ﷺ طریقہ او د ابوبکر صدیق ، عمر فاروق بلکه د تولو صحابه کرامو عمل دے، ددے طریقے مخالفت کونکے د نبی کریم ﷺ او د صحابو مخالف دے بلکه په مزدلفه کنبے به هم داسے کوی او په منی کنبے به فقط قصر مونخ کوی جمع بین الصلاتین به نه کوی او اوس هم عرب داسے (سنت طریقہ باندے عمل) کوی هغوی په دین پوهیبری نو د هغوی تابعداری هم بنه ده (د هغوی سره په شریکه جمع کوه)۔

لیکن بعضے غلو کونکی متعصبین چه د سنت طریقے سره خه مینه او محبت نه لری دا طریقہ نه کوی او وائی چه دا د امام صاحب مذهب نه دے۔ زه وایم که د امام صاحب مذهب نه دے نو

د نبی اکرم ﷺ مذهب خود دے (و کفی به مذهباً) دومه سخت تقلید جائز نه دے چه د رسول الله ﷺ د صحیح حدیث مقابل کنبے دیو عالم قول غوره کرے شی۔

بیا به د مونخ دپاره یو اذان او دوه اقامتونه او کرے شی۔

۳- **دریمه مسئلہ** : سنت به نه کوی۔

۴- **مسئلہ** : د علماؤ په اتفاق سره په عرفات کنبے ے اودسه

سرے او حائضه بنسخه او دریدلے شی۔

۵- **پنجمه مسئلہ** :

بیا به په دعاگانو کنبے مشغول شی - په ولاړه وی که په ناسته - او په خپله ژبه کنبے دے د دنیا او د آخرت دعاگانو غواړی خکه به په خپله ژبه کنبے دعاگانو کوی چه که په عربی کنبے دعاگانو کوی او د هغه په مقصد باندے نه پوهیبری نو ډیره فائده نه لری - او دعاء د کولو شی دے، د لوستلو شی نه دے۔

او که ژر او رخنی نو ډیر دے او ژاړی او خصوصاً د جهنم نه د آزادی دعا دے غواړی خان دپاره هم او عرفات والو دپاره هم بلکه تولو مسلمانانو له دے هم دعا غواړی او که چرته دا گناهگار بنده (یاد دے کتاب خورونکی) دریا د شی نو هغه دپاره هم د مغفرت او داور نه د خلاصیدو او جنت ته د داخلیدلو دعا او غواړه (واجرک علی الله)۔

پہ عرفات کعبہ

بدعات او ناروا کارونه

ابلیس پہ دے ورخ دیر غصه او ذلیل وی حکه د الله رب العزت نعمتونه او رحمتونه نازلیری نو مسلمانانو ورونرو! د دغه رحمت قدر او کړی د بد نصیبی په وجه بعضه خلق په دغه ورخ تصویران او باسی او بعضه خوراگونه کوی او په هغه کعبه مشغول وی بعضه چکرے وهی او دعرفات غونډی ته خیرتی د هغه دپاره کوشش کوی او حال دادے چه هغه ته ختل نه سنت دی نه مستحب دی بلکه بدعت دے او بعضه په کعبه سگریت او چهلم سکی دا شیطانی اعمال دی او د شیطان د خوشحالولو اسباب دی۔

۶- **شپږمه مسئله**: په عرفات کعبه خه معینه دعا یا ذکر نشته صرف د رسول الله ﷺ نه دا دعا نقل ده چه هغه دا دعا کوله او لاسونه ئے د سینے پورے اوچت کړی وو۔

اللَّهُمَّ لَكَ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي وَإِلَيْكَ مَأْبِي وَلَكَ رَبِّي تُرَابِي
اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَسُوسَةِ الصَّدْرِ وَشَتَاتِ الْأَمْرِ اللَّهُمَّ إِنِّي
أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَحْيِي بِهِ الرِّيحُ. (رواه الترمذی باسناد ضعیف)۔

او په روایت د طبرانی کعبه دا هم راغلی دی:

اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَسْمَعُ كَلَامِي وَتَرَى مَكَانِي وَتَعْلَمُ سِرِّي وَعَلَانِيَتِي لَا يَخْفَى
عَلَيْكَ شَيْءٌ مِنْ أَمْرِي أَنَا الْبَائِسُ الْفَقِيرُ الْمُسْتَغِيثُ الْمُسْتَجِيرُ وَالْوَجَلُ الْمُسْتَفِيقُ

الْمُقِرُّ الْمَعْتَرِفُ بِذُنُوبِي أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةَ الْمَسْكِينِ وَابْتِهَالُ إِلَيْكَ ابْتِهَالُ الْمَذْنِبِ
الذَّلِيلِ وَأَدْعُوكَ دُعَاءَ الْخَائِفِ الضَّرِيرِ مَنْ خَضَعَتْ لَكَ رَقَبَتَهُ وَفَاضَتْ لَكَ عَيْنَاهُ
وَذَلَّ جَسَدُهُ وَرَغِمَ أَنْفُهُ لَكَ اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْنِي بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا وَكُنْ بِي رء
وَفَارِحِيًّا يَا خَيْرَ الْمَسْئُولِينَ وَيَا خَيْرَ الْمُعْطِينَ۔

او په حدیث د مسند احمد کعبه راخی چه رسول الله ﷺ به د

عرفه په ورخ دا دعا وئيله:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

او په حدیث د بیهقی کعبه راخی د علی رضی الله عنه نه روایت
دے چه نبی ﷺ فرمائیلی دی چه د عرفه په ورخ اکثره دعا حُما او
د نورو پیغمبرانو دا ده:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي صَدْرِي نُورًا وَفِي سَمْعِي نُورًا وَفِي بَصَرِي نُورًا
اللَّهُمَّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ وَسْوَاسِ الصُّدْرِ وَشَتَاتِ
الْأَمْرِ وَفِتْنَةِ الْقَبْرِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا يَلِجُ فِي اللَّيْلِ وَشَرِّ مَا يَلِجُ فِي
النَّهَارِ وَشَرِّ مَا تَهْبُ بِهِ الرِّيحُ وَشَرِّ بَوَاقِي الدَّهْرِ۔

(وهذه الأحاديث في اسانيدها لين كما في زاد المعاد ۲/ ۲۶۸)۔

۷- **مسئله**: دعرفات په سر نفلی مونخ یا د هغه قبه نه

طواف کول دواړه بدعت دے۔

۸- **مسئله**: د مازيگراو د ماسپنين مونخ د حطبه نه

مخکعبه کول بدعت دے۔

۹- **مسئلہ:** د نمر د ډوبیدلو نه مخکنی راکوزیدل بدعت دے۔

۱۰- **مسئلہ:** بعضے وائی چه جمعہ او عرفه دواړه جمع شی نو دا حج د دوه اویا (۷۲) حجونو سره برابر دے دا خبره باطله ده۔

۱۱- **مسئلہ:** عرفات ته به وختی نه ځی بلکه د زوال نه روستو به ځی ځکه نبی ﷺ د زوال نه روستو داخل شوی دے۔

۱۲- **مسئلہ:** عرفات ته د مکے نه په یو سفر سره تلل دا بدعت دے بلکه اول به منی ته ځی هلته به شپه کوی او بیا به عرفات ته ځی۔

۱۳- **مسئلہ:** د حاجی دپاره روژه نیول بهتر کار نه دے ځکه هغه د فرائضو نه ضعیف کیږی او دا د جاهلو خلقو کار وی چه نفلو له زور ورکوی او فرض تره پاته او یا نیمگړی شی۔

رسول الله ﷺ په عرفات کښه بنکاره پی اوسکل ددے دپاره چه امت ئے تابعداری او کړی او څوک چه په عرفات کښه نه وی نو د عرفه د ورځے روژه ډیره بهتره ده د دوه کالو گناهونه پرې معاف کیږی۔ (بخاری)۔

۱۴- **مسئلہ:** عرفات کښه که په خپو اودرېږی او که په سورلی سورېږی دواړه جائز دی او که ستره شوم نو کینه بیا د دعا دپاره اودرېږه یا په ناسته او کړه ځکه چه په عرفات کښه وقوف راغله دے او د وقوف معنی ده په یو ځائے کښه پاته کیدل او ایسباریدل برابره ده که په ناسته وی او که په ولاړه او دغه شان خبره په مزدلفه کښه هم ده۔

۱۵- **مسئلہ:** په عرفات کښه تلبیه وئیل هم صحیح دی لکه دا د خلفاء راشدینو نه ثابت ده۔

۱۶- **مسئلہ:** دا خبره یاد ساتل پکار دی چه په عرفات کښه د مسجد نمره مخکنی د محراب حصه د عرفات په حدودو کښه نده داخله مسجد کښه د علامه دپاره شنه بلفونه لگیدلے دی نو که څوک په مسجد کښه وقوف کوی هلته حصارپری او اخوا میدان ته نه ورځی نو دا هم جائز ده خو دا خیال به کوی چه ددے شنو بلفونو نه شاته حصه د مسجد کښه کینی دے دپاره چه عرفات کښه داخل شی۔

مزدلفه او دهغه متعلقات

کله چه نمر پریوزی نو د خپل ځائے نه به راروان شی۔ داسه نه ده پکار چه د مازيگر نه د عرفات دے سرته راشی او کله چه نمر پریوزی نو سمدست راوځی دا طریقہ غلطه ده بلکه نبی ﷺ صحابو ته فرمائیلی وو چه په آرام او وقار سره ځی ځکه:

[فَإِنَّ الْبِرَّ لَشَاءٌ بِالْإِضَاعِ]۔

منډه وهل او جلتی کول خو نیکی نه ده بلکه په آرام او وقار سره تگ نیکی ده۔ البته که گنډه نه وی نو تیز تلل سنت دی نبی علیه السلام به چه خلق رنگی اولیدل نو اوبنه به ئے تیزه کړه۔ که په سورلی بانده ځی هم تیک ده او که پیاده ځی نو هم

صحیح دہ لیکن پہ سورلی باندمے تگ غورہ دے حکمہ د نورو اعمالو نہ بہ نہ سترے کیری۔ او پہ لارہ استغفار ډیر غوارہ۔

هرکله چه مزدلفے ته را ورسیری نو هلته به جمع بین الصلاتین اوکری او په لاره به هم د ماښام مونخ نه کوی او په عرفات کښه به ئه هم نه کوی بلکه مزدلفه کښه به ئه یو ځائے اوکری۔ اول به اذان اوکری بیا به د ماښام مونخ درے رکعتہ اوکری او سنت به نه کوی بیا به د ماسخوتن مونخ دوه رکعتہ اوکری او وتر به هم کوی۔

البتہ که یو انسان یریری چه مزدلفے ته به د نیمه شپه نه پس اورسیرم د گنرے د وجے نه نو بیا د لاره کښه مونخ اوکری چه مونخ ترے قضاء نشی حکمہ د نیمه شپه نه اخوا مونخ قضاء دے۔ خو اکثر خلق تقریباً نهه لس یولس بجے رسی نو مونخ ورله په لاره باندمے ندی کول پکار دا د سنت مخالفت دے۔

بیا به مزدلفه کښه اوده شی حکمہ چه نبی ﷺ په دغه شپه کښه اوده شوے وو لیکن کوشش دے کوی چه د سحر مونخ ترے خراب نه شی۔

که دیو انسان سره زنانه وغیره نه وی نو بهتره ده چه مشعر حرام مسجد کښه شپه اوکری که وختی راورسی۔ هلته د ماښام او ماسخوتن کیری هغه کښه به شریک شی او که وختی راونه رسی نو ځانله دے اوکری خو شپه دے مسجد کښه اوکری سحر مونخ وغیره کښه به ورته آسانه وی۔ دا یوه مشوره ده۔

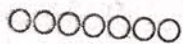
د بعضی علماؤ په نزد باندمے په مزدلفه کښه د سحر مونخ

کولو پورے شپه تیروول واجب دی کله چه د سحر مونخ اوکری نو دعا گانے به غواری۔ په ولاړه وی او که په ناسته۔ او قبله ته دے مخ کړی تردے پورے چه نمر ختلو ته رانزدے شی نو بیا دے منی ته روان شی او دا د رسول الله ﷺ عملی او د هغه طریقہ ده۔

خو افسوس چه اکثر خلق دا سنت پیژنی هم نه۔ د مونخ کولو سره سمدست پاخیږی او روانیږی شیطان ورته وسوسه واچوی چه شیطانانو باندمے گنږه زیاته وی نو ځی چه وختی ځان اورسوو۔

او بعضی علماء وائی: چه په مزدلفه کښه د نیمه شپه تیره کړه نو واجب اداء شو په تا باندمے هیڅ نشته صرف د رسول الله ﷺ د عمل تابعداری درنه پاته شوه لیکن نن صبا ډیر خلق جلتی کوی او دا واجب یا سنت پر بردی دا ډیره ناکاره خبره ده۔

بیا چه د سحر د مونخ نه روستو په مزدلفه کښه په هر ځائے کښه حصار یری نو صحیح ده لیکن د جبل قزح سره نزدے حصار بدل مستحب دی۔

پہ مزدلفہ کنبہ بدعات

- ۱- اول: د مزدلفے د شپے دپارہ غسل کول بدعت دے۔
- ۲- دویم: امام غزالیؒ وائے: چہ کله مزدلفہ رانزدے شی نود حرم د احترام دپارہ به د سورلیء نه کوز شی داخبره غلطه ده حُکمه محمد رسول الله ﷺ سور راغله دے۔
- ۳- دریم: دغه حائے کنبے معینه دعا وئیل نشته دے۔
- ۴- خلورم: په مزدلفه کنبے د جمراتو دپاره کانړی ټولول لازم گنرل دا بدعت دے بلکه کوم حائے نه چه دے کانړی واخستل جائز دی۔ مزدلفه کنبے هم راتولے شی او د منی په لاره هم۔
- ۵- ډیر حاجیان وغیره چه د عرفات نه راکوزیږی نو په لاره باندمے دیو بل نه گاری مخکین کوی اوریس لگوی دا گمان ئے وی چه نبی علیه السلام تیز راغله دے دا گمان غلط دے حُکمه چه نبی علیه السلام پدے مقام کنبے خلقو ته د آرام او وقار سره تللو حکم کړیدے مگر که لاره کنبے کولواوالے وی او خلقو ته تکلیف نه رسی نو لږ شان تیز تلل بهتر دی لیکن ددے خلقو دا کار سراسر خطاء دے حُکمه پدے کار کولو سره ټول سواره خلق سره د ډرائیور نه د تلبیه وئیلو نه غافل شی۔
- ۶- مزدلفه کنبے بعض خلق د سحر مונخ قبل الوقت کوی دا د الله په حدودو کنبے تعدی او ظلم دے او قبول ندے۔

بیا به د مزدلفے نه د نمر ختلو نه لږ غوندے مخکین
 اوخی او په آرام آرام سره به خی تلبیه به وائی خو کله چه وادی
 محسّر (اصحاب الفیل د غرقیدو حائے) ته اورسیږی نو لږ ساعت
 دے لږ غوندے تیز لارشی (که ممکن وی) تردے چه منی ته
 اورسیږی دا سنت عمل دے۔

منی او دغه متعلقات

داد اختر ورخ ده اول عمل به په منی کنبے په اووه کانړو د جمره
 عقبه (یعنی جمره کبری - لوئی شیطان کوم چه حرم طرف نه اول
 راخی) ویشتل وی او داد منی تحیه ده۔ طریقه د ویشتلو دا ده
 جمره عقبه ته به مخامخ شی او منی به خی طرفته کړی او کعبه
 به چپ طرفته اوگر خوی او شیطان به په اوه (۷) کانړو اولی وار په
 وار او د هر ځل ویشتلو سره به الله اکبر وائی۔ داسنت طریقه ده۔
 خو کانړی به نه غټ وی او نه به ډیر واره وی بلکه د چنرے په
 اندازه به وی په حدیث کنبے راخی د عبد الله بن عباس رضی الله
 عنهما نه روایت دے چه نبی ﷺ فرمائیلی دی چه د ټکری یعنی
 د چنرے په مقدار کانړی باندمے شیطان اولیء او په دین کنبے زیادت
 مه کوی (نسائی)۔

دا طریقه سنت ده او د رسول الله ﷺ عمل هم په دغه طریقه
 وو۔ په دغه ورخ به بله جمره نه ولی صرف هم دا جمره به ولی او

دے نہ روستو دعا کول نشته۔ او کله چه جمره عقبه ولی نو تلبیه به ختمه کړی او کله چه منی او مزدلفه او عرفات ته ځی نو تلبیه به وائی کله چه د شیطان په ویشتلو شروع او کړی نو تلبیه به پرېدی۔

لیکن په روایت د ابن خزیمه کبیه راغلی دی چه تلبیه به د جمراتو په آخری کانړی ختموی۔ نو دواړه جائز دی۔
بهتره طریقہ دا ده چه دا به د زوال نه مخکبیه ولی او که د زوال نه روسته ئ او ویشته نو هم جائز ده [حجة النبی]۔

بیا به سر او خړئی ځکه سر خړئیل ډیر بهتر دی۔ رسول الله ﷺ سر خړئونکی ته درے ځل (د الله درحمت) دعا کړیده او سر لنډونکی ته ئ یو ځل دعا کړیده۔

خو یا د ساتی د عمرے او حج نه غیر په نورو وختونو کبیه سر خړول غوره کار نه دے۔ ددے د تحقیق دپاره نور ځایونه دی۔
خو یاد لره چه دا سر به هله خړوی چه قربانی پرے نه وی که قربانی پرے وه لکه تمتع والا او یا قران والا باندم نو هغه به د جمره عقبه نه پس حلاله کوی او بیا به سر گنجه کوی۔

امام ابو حنیفه وائی چه د اختر دورځے د اعمالو ترتیب پدے راتلونکے طریقہ واجب دے [ر-د-ح]

(راء) کبیه اشاره ده د شیطان ویشتلو ته او (ذال) کبیه ذبح ته اشاره ده او (حا) کبیه د سر خړئیلو ته اشاره ده۔ او نور علماء وائی چه دا ترتیب مستحب دے که چا پدے ترتیب باندم عمل اونکړو

نو هیڅ ورباندم نشته او دا خبره زیاته آسانه او غوره ده ځکه چه د رسول الله ﷺ نه تپوس او شو نو هغه او فرمائیل: چه په دے ترتیب پرېخودلو کبیه هیڅ گناه نشته (بخاری)۔

او د ذبح طریقہ دا ده چه څارو به قبله ته مخامخ کړی او په خپل لاس دے حلال کړی او بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اَللّٰهُمَّ هَذَا مِنْكَ وَ لَكَ، اَللّٰهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي - دے او وائی او که بل څوک نائب کړی نو هم صحیح ده۔

د جمرے په ویشتلو

او ذبح کبیه بدعات

- ۱- اول: کانړی وینځل بدعت دے۔
- ۲- دویم: غسل کول د جمراتو ویشتلو دپاره بدعت دے۔
- ۳- دریم: د جمراتو د ویشتلو په وخت کبیه د الله اکبر - په ځائے باندمے **سُبْحَانَ اللّٰهِ** - وئیل بدعت دے۔
- ۴- څلورم: خاص طریقے سره ویشتل لکه بعضے وائی چه د غتے گوتے په سر به کانړے کیدی او ولی به ئ دا غلطه خبره ده۔
احادیثو کبیه ویشتل راغلی دی څه رنگ چه دے خوښ وی څه معینه طریقہ ورله نشته دے۔
- ۵- پنځم: بعضے خلق وائی چه په مینځ د شیطان یعنی جمره

کښې او په مينځ د ويشتونکي کښې به پنځه گزه فاصله وي دا خبره غلطه ده بلکه د کوم مقدار نه چه کانړې ورسپري د هغه نه دې ويشتل کوي۔

۶- شپږم: بعضه خلق په چپرو غټو کانړو جمره ولي دا بدعت دې او د محمد ﷺ نه مخالفت دې په دې باندې شيطان خوشحاليږي۔ بلکه صرف او صرف په کانړو به ئې اوولي۔ نه بل شے۔

۷- اوم: بعضه خلق وائي چه ذبحه څه له کوم هسه به ضائعې لاره شي دا مال به مسکين ته ورکړم دا خبره بالکل خطا ده ځکه مقصد د الله په نوم ذبح کول دي او د الله لوڼې وئيل دي او په وينه تويولو کښې د الله عبادت دې لکه حديث کښې راځي بهترين حج هغه دې چه تلبيه په کښې زياته او وئيل شي او وينه پکښې زياته توئې کړې شي۔ ليکن که کوم سرې شرکه الراجحي ته روپي ورکړي چه دده دپاره ذبحه اوکړي نو بيا هم جائز ده۔

۸- اتم: د تمتع هدي داختر د ورځې نه مخکښې ذبحه کول غلطه ده۔

۹- نهم: د جمراتو په خوا کښې چه کوم مساجد دي هغه ته تلل د عبادت په نيت بدعت دې۔

۱۰- لسم: کوم حاجيان چه په مني کښې وي په هغوي داختر موندځ نشته۔

۱۱- بعض خلق دا عقیده لري چه پدې جمراتو کښې شيطان دې نو مونږ شيطان اولو او حال دا چه دا خطائي او جهالت دې

ځکه دلته شيطان نشته ليکن مونږ چه دا ويشتل کوو نو دا اقتداء د نبي عليه السلام ده او د الله تعالی حکم دې او د ابراهيم عليه السلام تابعداري ده، او پدې باندې شيطان ته ضرر رسپري چه د پيغمبر تابعداري اوشي ورنه دلته شيطان نشته۔ صرف دلته ابراهيم عليه السلام ته شيطان رابنکاره شوې وو هغه پرې گوزار کړې وو او شيطان په زمکه کښ خځ شوې وو دا کار درې کرته شوې وو لکه په صحيح سند سره د ابن عباس نه امام حاکم په مستدرک کښ دا روايت راوړيدې۔

نو الله تعالی مونږ باندې دا مقرر کړل چه تاسو هم دغه ځاي ولي دا به داسې وي لکه شيطان ويشتل نو څوک چه د پيغمبر د تابعداري نه خلاف کوي او په غټ غټ کانړو يا خپلو وغيره ئې اوولي نو پدې باندې شيطان خوشحاليږي ځکه چه پدې کښ د پيغمبر مخالفت دې۔

بيا چه سر او خروي نو جامه به

واغوندي او طواف زيارت دپاره به لار شي

او دا طواف فرض دې په هر حاجي صاحب باندې خو که مخکښې د زوال نه لار شي او طواف اوکړي نو زياته ښه ده او که پس د زوال نه ځي بيت الله ته نو هم تيك ده ليکن نبي ﷺ د ماسپښين موندځ په يوروايت کښې واپس مني ته وړې دې نو ددې عمل تابعداري کول بهتر دي او که پس د ماسپښين نه لار شي نو هم جائز ده ليکن شپه به ضرور مني ته اوړي۔

منیٰ ته شپه ورل د بعض علماؤ په نیز سنت دی او نور امامان وائی چه واجب دی۔ او مکه کښه به ددے ورځے تکبیرات نه هیروی کوم چه د مونځونو نه روستو وئیلے شی :

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ ، اللَّهُ أَكْبَرُ وَ اللَّهُ أَحْمَدُ .

او که دا طواف صبا ته پرېږدی نو هم صحیح ده تر درے ورځو پورے روسته کول جائز دی بلکه د ذی الحجے میاشته آخر پورے ئے کولے شی۔

مسئله : د اختر په ورځ که د چانه طواف فوت، اوشو نو دا چه بیا طواف کوی نو شرط دا دے چه دوباره د احرام کپړه اچوی او په هغه کښ به طواف کوی، خپلو کنډله شوو کپړو کښ به طواف نه کوی او پدے باره کښه صحیح ابو داود او معانی الآثار کښه احادیث منقول دی۔ دا مسئله ډیرو مولیانو ته نده معلومه نو ځکه به ئے تکذیب کوی۔

د دے طواف نه روستو سعی شته او که نه ؟

نو که کوم سره تمتع والا وی یعنی د حج په میاشته کښ ئے عمره کړه وی او بیا ئے ځان حلال کړه وی نو کله چه د طواف زیارت نه فارغ شی نو ضرور به سعی کوی۔ دے خبره باندے دلیل حدیث د عائشه رضی الله عنها دے چه (بخاری او مسلم) راوریدے او ددے مسئلے زیات تحقیق علامه ناصر الدین البانی کړیدے د خپلے رسالے په تعلیق کښه (حجة النبی) د هغه نوم دے۔

او هغه سره چه عمره ئے نه وی کړی صرف د حج اراده ئے کړه

وی هغه به هم سعی کوی ځکه قرآن فرمائی :

﴿ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا ﴾ -

لیکن ډیر حاجیان نن صبا حج تمتع کوی ځکه د حج په میاشته کښه لار شی او عمره او کړی او بیا منتظر د حج وی نو په ده باندے دوه سعی دی یو په عمره کښه او بله په حج کښه۔ او هر چه قارن دے یعنی هغه کس چه حج او عمره ئے جمع کړه وی او هدیه ئے د ځان سره بوتلی وی نو په هغه یوه سعی ده که په عمره کښه ئے او کړه نو په حج کښه به ئے نه کوی او که په عمره کښه ئے

اونکره نو په حج کښه به ئے ضرور کوی۔ [زاد المعاد ۱/۲۳۰]۔

فائده : کوم سره چه په رمضان کښه عمره او کړی او بیا حج ته پاته شی او د حج په میاشته کښه عمره اونکره نو دے سره باندے هم د طواف فرض (افاضه) نه بعد سعی شته۔ دا سره د مکه والو نه حساب دے، حاجی مفرد دے۔

هر کله چه منی ته واپس لار شی :

نو صبا له به د زوال نه پس شیطان ولی۔ د اختر په ورځ کښه به ئے د زوال نه مخکښه ولی او په دے نورو ورځو کښه به ئے د زوال نه روستو ولی د ماسپښین د مونځ نه مخکښه شو او که روستو نو هم جائز دی (لیکن ښه دا ده چه په مسجد الخیف کښه د جمعے سره مونځ او کړی ځکه هلته په اول وقت کښه مونځ کپړی او بیا جمراتو ته متوجه شی) لیکن منی کښه اکثر خلق وخت په عبثو کښه تیروی بعضه پکښه چکرو هی او بعضه خلق پکښه

سوداگانے کوی او بعضے پکبښ غارِ حراء ته او څوک غار ثور ته ځی ددے غارونو متعلق مسئلہ به روستو راشی۔

او بعضے خلق نور نور کارونه کوی او حال دادے چه قرآن کریم پدے ورځو کښے د ذکر الهی ډیر ترغیب ورکړیدے لکه فرمائی:

﴿وَأَذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ مِّنْ تَعْلَمَ فِي يَوْمِئِذٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾

ترجمه: یاد کړی الله تعالی په هغه ورځو شمار کړے شوو کښے (چه هغه د منی ورځے دی) پس که چا تلوار او کړلو او دوه ورځے ئے منی کښے تیرے کړے (او آخری ورځ ته پاته نشو) نو هیڅ گناه پرے نشته او که درے ورځو ته پاته شو نو هم صحیح ده۔ (اجر پکښے ډیر دے، نبی علیه السلام پاته شویدے)۔

د ډیرے بد نصیبی په وجه مونږ خلق د الله تعالی د ذکر نه او دارنگ د عبادت نه غافل یو هغه ذات چه د هغه بندگی محبت په مونږ فرض دے۔ الله رب العزت دے زمونږ په حال رحم او کړی۔

نو پدے ورځو د منی کښ به د الله تعالی ذکر او نوافل او صدقه او په مسلمانانو سلام اچول او هغوی خوشحاله کول او کول او تندی سره ملاویدلو او دعوت الی الله کښے مشغول وی او مونځونه دے په مسجد الخیف کښے کوی ځکه دا هغه غوره مسجد دے چه نبی علیه السلام فرمائی: پدے مسجد کښے اوویا (۷۰) پیغمبرانو مونځ کړیدے۔ (مناسک الحج للابانی)۔

کله چه د اختر په دویمه ورځ د جمرات د ویشتلو اراده

ئے وی نو د زوال نه پس به ئے ولی او سنت داده چه پیدل ئے اوولی او درے واره جمرات به ولی په ورے به شروع کوی او په غتے جمرے یعنی شیطان به ئے ختموی وره جمره منی ته نزد دے ده (یعنی مسجد الخیف نه چه روان شه نو مخه ته وره جمره بیا جمره وسطی بیا کبری راځی) او غتہ جمره کعبه ته نزد دے ده کله چه وره جمره ولی نو دعا کولو دپاره به چپ طرف ته واوړی د خلقو نه به جدا شنی او قبلے ته به مخ کړی او لاسونه به اوچت کړی او دومره ساعت به دعا غواړی لکه د سورت بقره په لوستلو چه څومره ساعت تیرېږی چه تقریبا دوه نیمه سپارے ده۔

بیا به دویمه (مینځنی) جمره اوولی په مخکنی طریقے سره خودعا دپاره به ځی طرفته راواوړی د خلقو نه به جدا شنی او د سورت بقره په مقدار دعا غواړی او بیا به جمره عقبه ولی اود دعا دپاره به نه اودرېږی۔

(پدے دویمه ورځ نور کارونه د حج متعلق نشته)۔

بیا صبا له (۱۲- دولسمه ورځ) به هم د زوال نه روستو درے واره جمرات ولی په هم دغه طریقے سره چه اول به جمره صغری بیا وسطی بیا کبری اوولی اود اولنو دوه جمراتو نه روستو به اوگدے دعاء ته اودرېږی، لکه چه مخکښ بیان شو۔

ددے ورځے نه روستو که ستا جلتی وی او صبا (دیارلسمه ورځے) ته نه ایسارېږے نو دا یاد ساته چه د نمر پریوتو نه مخکښے مخکښے به ځان د منی نه اویاسے که نمر در باندے پریوتو نو بیا به

خامخا جمراتو ته ایسار پرے تر ماسپینین پورے - او دیار لسمے ورخے ته پاتے کیدل غوره دی یو خو نبی علیه السلام پاتے شویدے دویم: درمی فضیلت به درته حاصل شی - او که تلله نو هم اجازه ده - لیکن دا درمے ورخے د منی د اختر د ورخونه سوادی -

اوس بعضے خایونه او وختونه د دعا د قبلدلو ذکر کوم، کوم چه په احادیثو کنبه راغلی دی -

د دعا د قبلدلو خایونه او وختونه

۱- اول خائے د دعا د قبلدلو د صفا غونډی ده په حج یا په عمره کنبه - ۲- دویم: په مروه باندے په حج یا په عمره کنبه - ۳- دریم: د زوال نه روسته تر ما بنامه پورے په عرفات کنبه د عرفے په ورخ چه لاسونه به ئے او چت کړی وی - ۴- خلورم: په مزدلفه کنبه پس د صبا د مونخ نه او مخکنبه د نمر ختلو نه -

۵- پنخم د اوله جمرے او دویمے جمرے سره د اختر په صبا او بل صبا له او لابل صبا له د زوال نه روستو - دا هغه خایونه دی چه رسول الله ﷺ پکنبه دعاگانے غوښتے دی په حج او عمره کنبه نو د رسول الله ﷺ د اتباع په وجه به الله ستا دعا هم قبلوی ان شاء الله العزیز -

۷- اووم: په ملتزم کنبه عبد الله بن عباس رضی الله عنهما فرمائی: چه دا خائے (ملتزم) د دعا د قبلدلو د پار مجرب دی کما فی (القری لقا صد أم القرى ۱/۳۱۰) اوزه وایم چه دا خبره بالکل مجربه ده او رسول الله ﷺ هم په ملتزم کنبه سره د صحابو نه دعا غوښتله ده لکه دا حدیث ابوداود ذکر کړیدے -

۸- اتم: د اذان او اقامت په مینخ کنبه دعا نه رد کیري لکه حدیث کنبه راغلی دی -

۹- نهم: د اذان په وخت کنبه هم دعا ضرور قبلیري -

۱۰- د ما بنام په وخت کنبه دعا قبلیري او پدے دعا سره امر راغلی دے - [مشکاة] -

۱۱- کله چه د مونخ صف او دریري -

۱۲- د فرض مونخ نه روستو -

۱۳- د تهجدو په وخت کنبه دعا ښه قبلیري -

۱۴- د روژه دار دعا ښه قبلیري -

۱۵- د مسافر دعا ښه قبلیري -

۱۶- د پلار دعا د بچو دپاره ښه قبلیري -

۱۷- د غائب سړي دعا د بل غائب سړي دپاره ښه قبلیري -

۱۸- د مظلوم دعا ښه قبلیري - دا ټول په احادیثو کنبه راغلی دی ما د اختصار په طریقہ ذکر کړل علماؤ ته دا حدیثو نه معلوم دی - لیکن د دعاء دپاره شرطونه دی -

د دعا د قبلیدو شرطونه

۱- اول : دعا کونکے به یقین لری چه زما دعا قبلیری۔

۲- دویم : ددروغو نه خان ساتل۔

۳- دریم : د حرام خوری نه خان ساتل۔

۴- خلورم : جلتی نه کول۔

۵- : درود شریف وئیل او بیبا د الله تعالی حمد او ثنا وئیل او بیبا حاجت غوښتل په هغه الفاظو سره خصوصاً ښه قبلیری کوم چه په احادیثو کښه نقل شویدی۔

۶- او ضروری شرط دا دے چه سره په کښه اعتداء اونکری، به زوره دعا اونکری په پته ئه اونکری او ښه په عاجزی سره ئه اونکری او د الله تعالی نه سوا د بل چا نه ئه اونه غواړی۔

لیکن ددے سره په مسجد خیف کښه د امام سره مونخونه کول دا بهتر عمل دے او منی کښه به مسافرانه مونخ کولے شی اگر که په مکه مکرمه کښه اوسیری۔ دا د محمد ﷺ طریقہ ده او د ابوبکر صدیق او عمر فاروق - رضی الله عنهم - طریقہ ده۔

د حج نه واپسی

بیبا چه کله د منی نه فارغ شو نو سمدست به کور او خپل ملک نه نه خی بلکه ضرور به بیت الله ته راخی او طواف صدر (چه وداغ اورخصت ورته هم وائی) به کوی او دا طواف واجب دے په هر حاجی صاحب باندے چه کله د مکه مکرمه نه رخصتیری نو ضرور به دا طواف کوی او که په مکه کښه اوسیری نو بیبا پرے دا طواف نشته لیکن که څوک د یو څو ورځو دپاره مقیم وو په مکه کښه نو کله چه تلو د هغه ځائے نه نو دا طواف به اوکری او دا طواف په حائضه او نفاسه ښځه باندے نشته کله چه په وخت د تلو کښه پرے دا مرض راغله وی او که د طواف نه بعد ملتزم ته لاړو او ځان دپاره (او مونږ او ټول امت مسلمه دپاره) ئه دعا اوکړه نو زیاته غوره ده۔

عبد الله بن عباس - رضی الله عنهما - به دلته دا دعا کوله :
 اللَّهُمَّ اِنِّي عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ اَمَّتِكَ حَمَلْتَنِي عَلَى مَا سَخَّرْتَ لِي مِنْ خَلْقِكَ وَسَيَّرْتَنِي فِي بِلَادِكَ حَتَّى بَلَغْتَنِي بِبِعْمَتِكَ اِلَى بَيْتِكَ وَاعْتَنَيْتَنِي عَلَى اَدَاءِ نُسُكِي فَاِنْ كُنْتَ رَضِيْتَ عَنِّي فَازِدْ عَنِّي رِضًا وَاِلَّا فَمِنَ الْاَنِّ فَاَرْضْ عَنِّي قَبْلَ اَنْ تَنْأَى عَنِ بَيْتِكَ دَارِي فَهَذَا اَوْ اِنْ اَنْصَرَفْتَنِي اِنْ اِذْنْتَ لِي غَيْرَ مُسْتَبَدِلٍ بِكَ وَلَا بَيْتِكَ وَلَا رَاغِبٍ عَنكَ وَلَا عَنِ بَيْتِكَ اللَّهُمَّ فَاصْحَبْنِي الْعَافِيَةَ فِي بَدْنِي وَالصَّحَّةَ فِي جِسْمِي وَالْعِصْمَةَ فِي دِينِي وَأَحْسِنْ مُنْقَلَبِي وَارْزُقْنِي طَاعَتَكَ مَا أَبْقَيْتَنِي

وَاجْمَعْ لِي بَيْنَ خَيْرِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

(موطأ مالك ۱/۴۲۴) رقم (۹۵۱) البيهقي في الكبرى (۱۶۴/۵) رقم (۹۵۴۸)

بیا چہ کلہ دبیت الله نه اوخی نو په شا باندے به نه اوخی بلکه صحیح په مخه باندے به اوخی او بیت الله ته شا اړول په منزل کنبے څه گناه نه لری او نه به ادبی ده ځکه در رسول الله ﷺ نه زیات دابناک څوک نشته او هغه په شانه دے تله نو بل څوک دے چه د هغه نه اوچت شی ؟

او که د ځان سره د زمزم اوبه راوړی نو دا سنت طریقہ ده لکه په اخبار مکه د فاکھی او الدین الخالص (۱۰) کنبے ئے کتله شی۔

او د علماؤ نه سلفاً او خلفاً همدا طریقہ نقل ده چه هغوی به د ځان سره د زمزم اوبه راوړلے لیکن کجورو کنبے څه فضیلت، نشته د هغه راوړل څه ضروری نه دی او نه مستحب دی البته د عجوه کجورو فضیلت راغله دے چه څوک صبا کنبے اووه دانے د عجوه کجورے او خوری نو په دغه ورځ به ورته نه بسخر رسیږی او نه به ورته څه زهر تکلیف رسولے شی۔ (بخاری)۔

او همدارنگه که د ځان سره څه هدیه د کور، ماشومانو دپاره راوړی نو جائز دی بلکه بهتر دی لیکن د لوبو سامانونه یا ریډیو، تپی وی، وی سی آر - یا نور داسه سامان چه په دین کنبے ئے ضرر وی د هغه راوړل حرام دی حاجی به په ځان کنبے تقوی پیدا کوی پس د حج کولو نه۔

حاجیانو له دانه دی پکار چه امیلونه واچوی ځکه دا تکبر دے

اوبل دا چه څه پته لگی چه حج ئے قبول شویدے او که نه دے قبول شوی۔ ځکه قرآن کریم فرمائی: چه مومنان هغه کسان دی چه کله څه نیکی او کړی نو بیا هم یربږی چه شاید چه په دربار الهی کنبے به قبوله نشی ځان عاجز، کمزورے گنږی او په خپل عمل تکبر نه کوی۔

دغه شان کله چه خپل کلی ته اور سیږی نو اول دے مسجد ته لار شی او دا هم ضروری ده چه د شپه ناوخته دے خپل کور ته نه راځی۔ دا خلاف سنت طریقہ ده چه انسان په سفر کنبے ډیره موده تیره کړی او بیا ناوخته د شپه کور ته راځی۔ نو بیا به مسجد کنبے دوه رکعته مونځ او کړی او مسجد کنبے به کینی د کلی حال احوال به واخلي بیا به کور ته داخل شی او که څوک دده نه دعا غواړی نو پکار ده چه دعا ورته او کړی ځکه د حاجی دعا بڼه قبلیری او خاصکر هغه وخت چه کور ته نه وی داخل شوی۔

او ددے سره دا **خبره** یاد ساته! چه دا ډیره به وفائی ده چه یو انسان حج او کړی او بیا د حج تکلیفونه او مشقتونه په هر مجلس کنبے ذکر کوی چه مونږ باندے داسه داسه تکلیفونه د الله په لاره کنبے تیر شو دا د ایمان کمزورتیا ته او د عمل بوج گنږلو ته اشاره ده بلکه هر کله چه تا عمل د الله دپاره او کړو او د آخرت اراده دے وی نو مخلوق ته د الله د عبادت تکلیف مه ذکر کوه دا د محبت او بندگی سره مناسب خبره نه ده۔ الله دے زمونږ او ستاسو عملو نه په خپل دربار کنبے قبول کړی۔ آمین۔

د حج نہ واپسی کنبے بدعات

۱- بعضے خلق د خان سره دومره سامان راوړی چه اسراف اوشی
۲- اکثر حاجیان خان ته سیرے او امیلونه اچول خوښ گنړی دا
بدعت دے۔

۳- د حاج لفظ وئیل هم بدعت دے ځکه رسول الله ﷺ او
صحابه کرامو تولو حج کړے وو او یو بل ته ئے حاجی، یا الحاج یا
المعتمر۔ نه وو وئیلے بلکه خپل نوم به ئے اخستلو۔ نو دا به لقب
نه گرځوی۔

۴- خیرات کول۔ دا یاد او اړه! چه نبی ﷺ به چه کله د سفر نه
واپس شو نو څه خیرات به ئے کولو دا د حج د سفر پورے خاص نه
دے بلکه هر سفر چه وی (بخاری) لیکن نن صبا خلقو خیرات
فرض گرځولے دے که وئے نکړی نو خلق ورپورے خاندی او بعضے
د تکبر په وجه ډیر مالونه (جانور) حلالوی۔

د حج نه په هغه خیرات خرچه ډیره اوشی دا طریقہ اوس نن صبا
رواج گرزیدلے دے نو ددے رسم او رواج د ختمولو دپاره دا خیرات
کول ندی پکار بلکه مسجد دے پرے جوړ کړی مدرسه کنبے دے
ورکړی طلباء او علماء ته دے ورکړی خپلوانو، مسکینانو ته دے
ورکړی، علماء له دے پرے کتابونه واخلی یا نور د دین کارونه دے
پرے اوکړی، مجاهد، مبلغ ته دے ورکړی پدے کارونو کنبے ئے نوم

نه کیږی او جنت ورته ملاوړی او په هغه خیرات کنبے به نوم
اوشی په ظاهر کنبے لیکن د الله په غضب به اخته شی او بل دا چه
خلق به حج ته نه ځی ځکه د خیرات پیسے به ورسره نه وی نو د
حج نه به ددے رسم او رواج په سبب باندے پاتے شی۔ والله الموفق۔
بیا به حاجی صاحب د نیکی کوشش کوی او دنیا سره به تعلق
کموی او آخرت سره به تعلق جوړوی نو هله به کامیاب شی۔
والله المستعان وهو نعم المعین۔

خلورم باب

د حج بعضے مسائل

۱- **مسئلہ** : کوم سرے چه حج تمتع او کړی او همدا حج ضروری دے او بیا د اختر په ورځ هدیہ نه مومی ځکه فقیر وی مال ورسره کم وی نو دا چه کله خپل ملک ته واپس شی نو لس روژے به نیسی درے به مخکښے د حج نه او اووه (۷) به روستو د حج نه نیسی کله چه فارغ شی د احکامو د حج نه او وطن ته راشی۔

۲- **مسئلہ** :

اضحیه یعنی د اختر قربانی دا په مسافر سرې نشته که حاجی وی او که غیر حاجی وی لیکن کوم کس چه قران یا حج تمتع کړے وی نو په هغه هدیہ لازم ده ضرور به هغه ذبحه کوی او که نه وی نو لس روژے دے او نیسی لکه مخکښے بیان شول۔

۳- **مسئلہ** : چه کله ذبح د حیوان کوی نو قبله ته دے متوجه کوی او بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَکْبَرُ، اَللّٰهُمَّ مِنْكَ وَاَنْتَ اللّٰهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّيْ کَمَا تَقَبَّلْتَ مِنْ اِبْرٰهِيْمَ خَلِيْلِكَ دا دے او وائی، او که اوښ ذبح کوی نو په ولاړه ئے ذبح کول پکار دی او که غوا، گډ ذبح کوی نو په چپ طرف باندے به ئے ځملوی۔

۴- **مسئلہ** : د شیطان په ویشتلو کښے ے ضرورت بل څوک

نائب کول ندی جائز لکه بعضے خلق خپلو زنانو له شیطان ولی یا بعضے خلق هسے جلتی کوی بلکه که انسان سخت بیمار وی چه طاقت نه لری نو بیا بل څوک نائب کولے شی۔

۵- **مسئلہ** : کله چه انسان د شپه په مزدلفه کښے وی نو د صبا د آذان نه مخکښے ماشومان او زنانه منی ته لیږلے شی چه شیطان ولی په غیر د گنډے د خلقو نه چه تکلیف ورته نه وی۔ او کوم سرے چه د هغوی سره ځی نو هغه هم په دے حکم کښے داخل دے۔

۶- **مسئلہ** : کله چه انسان د اختر په ورځ شیطان ولی او قربانی او کړی او سر او خروی نو دا حلال شو احرام دے لږے کړی هر هغه څه ورلره جائز شو چه په احرام سره پرے حرام شوی وولکه عطر لگول، نوکونه پرے گول وغیره شو لیکن خپله زنانه ته به نه نزدی کیږی ترڅو پورے چه طواف زیارت ئے نه وی کړے او کله چه طواف زیارت او کړی نو بیا پوره حلال شو خپله بی بی ورته هم حلاله شوه۔

۷- **مسئلہ** : زنانه به پس د عمرے او حج یعنی د شیطان د ویشتلو نه او د قربانی کولو نه روستو که چرته پرے لازم ده وه نو سر به نه خروی ځکه ښځے دپاره سر خړییل حرام دی لکه سرې له گیره خړییل حرام دی او د بعضے حاجیانو گیرے په حج کښے ښے راغتی شی لیکن د بد نصیبی په وجه بیائے د اختر په ورځ د ښځو سره مشابه کړے وی ددے عظیم جرم نه مسلمانانو ځان اوساتی او

نورو دوستانو ته ترغیب ورکړئ نو الله به ستا سو دپاره اجر عظیم اولیکي ان شاء الله تعالیٰ۔

او بښځه به د گوتو د سرونو په اندازه یا ددې نه کم سر لنډوی یعنې د وښتو بعضې سرونه به واخلي۔ او سرې هم قصر کولې شی خومره وښتې چې اخلي لیکن یو یا دوه وښتې پریکول قصر نه دې ځکه د قصر تعریف مخکښې بیان شویدې مخکښې صفحو کښې ئې اوگوره۔

۸- **مسئله:** د شیطان وښتو کښې هغه نیغ دیوال وښتلی ضروری نه دی بلکه هغه جور ځائې ته کانړې ورغورځول ضروری دی کما فی حجة النبی۔

۹- **مسئله:** محرم سرې به د احرام په حالت کښې نه نکاح کوی او نه به څوک په نکاح ورکوی۔

۱۰- **مسئله:** محرم سرې سر وښځلې شی۔

۱۱- **مسئله:** محرم دوائی هم کولې شی۔

۱۲- **مسئله:** محرم سرې په موټر جهاز وغیره کښې کیناستلې شی او پدې سره دده سر نه پټیږی۔

۱۳- **مسئله:** که د محرم سرې په سر کښې څه تکلیف وی او وې خړوی نو بیا به کفارې کښې یو گله ورکوی یا به شپږ مسکینانو ته طعام ورکوی نیم اوگې (یعنی تقریباً پانډم یو کیلو)۔ یا دې درې روژې اونیسی۔

مسئله: که داسې تیل وی چې بالکل پکښې خوشبوئی

نه وی نو محرم سرې ئې لگولې شی او جائز دی۔ (ترمذی)۔

۱۵- **مسئله:** محرم سرې د اوچې ښکار نشی کولې او که بل

چا دده دپاره کرې وی دده په اشاره یا دلالت سره هم نه به ئې خوری۔

۱۶- **مسئله:** د دریاب حیوانات محرم نه ښکار کول جائز

دی او ملخ ورله هم جائز دې ځکه دا دریابی حسابیږی۔ [ابوداود]۔

۱۷- **مسئله:** کوم سرې نه چې د عرفې ورځ لاره شی او

عرفات ته او نه رسیږی نو د اختر شپې ته دې ځان عرفات ته

ورسوی۔

د صبا د راختونې مخکښې او که د اختر صبا راوختلې او دا

عرفات ته نه وی تلې نو دده نه حج فوت شو او راتلونکی کال نه به

بیا حج کوی۔

۱۸- **مسئله:** په منی کښې د اختر د ورځې نه پس شپې تیږول

ضروری دی۔ که څه سخت ضرورت نه وی نو انسان دې هلته

ضرور شپه کوی۔ منی کښې د اختر د ورځې نه پس یوه شپه، دوه

شپې کول ضروری دی او که دریمه کوی نو هم هغه ته اختیار دې۔

۱۹- **مسئله:** د خپلې قربانۍ نه خوړل بهتر دی لیکن که

جنایت ئې کرې وی او د هغې قربانۍ وی نو بیا به ئې نه خوری صرف

مسکینان به ئې خوری۔

۲۰- **مسئله:** مسجد حرام ته بلکه هر مسجد ته د خپلو

سره ننوتل جائز دی کله چې څه ظاهري گندگی ورباندې نه وی په

ډیرو احادیثو کښې راغلی دی۔ او دې مسئلې ته ځکه ضرورت دې

چه کوم انسان ډیر طوافونه کوی نو د هغه بڼې خوگیږی نو بیا لږے ورځے پس هغه طواف نه شی کول لکه دا تجربه تاسو اوکړئ نو که څوک چپل وغیره د طواف دپاره په خپو کړی نو بالکل جائز دی۔ جاهل سرے به تا منعه کوی۔

مایو سرے اولیدلو چه هغه د چپلو سره طواف کولو نو بعضو جاهلانو منع کولو نو ما ورته اووئیل چه دا خود رسول الله ﷺ نه گنرو احادیثو کښه ثابت دی زموږ دین آسان دے د یهودیانو د دین په شان نه دے۔ بلکه طواف په سورلی سره هم ثابت دے او همدارنگه نبی ﷺ سعی په صفا مروه کښه په اوبښ باندے کړے وه، نو مسلمانانو د خپل دین نه ځان خبر کړئ!

۲۱- **مسئله**: عمره او حج دواړو کښه رمل یعنی پهلوانی سره تلل شته که څوک عمره کوی نو هم په اولنو درے گردشونو کښه به پهلوانی کوی او که څوک حج کوی نو هم دارمل پهلوانی به کوی دا سنت طریقہ ده په شرط د طاقت باندے یعنی چه طاقت ئے رسیږی نو کوی به ئے۔ (بخاری)۔

۲۲- **مسئله**: کوم سرې چه خپله بی بی خکل یا مسه کړه نو په هغه باندے توبه ويستل واجب دی باقی دم یا فدیہ پرے نشته او چا چه پرے دم واجب کړیدے د هغوی سره هیڅ دلیل نشته۔ اوگوره (فقه عطاء/ ۳۲۴)۔

۲۳- **مسئله**: خپلو سره احرام تړل صحیح دی څه ممانعت پکښ نشته لیکن د خپو ظاهر طرف ښکاره کول پکار دی۔

۲۴- **مسئله**: په سر باندے په حالت د احرام کښه توکړئ یا څه پنډه وغیره کیخودل جائز دی او سر په توپئ یا په څادر باندے پتول ندی جائز۔

د احرام او میقات مسائل

۱- اول: په حج کښه ډیر فرائض دی۔ یو پکښه احرام دے او احرام عبارت دے د نیت کولونه، لیکن نیت سره تلبیه یو ځائے کول هم پکار دی دارنگه گنډلے شوے جامے لږے کول پکار دی نو بیا به دا محرم اوگرځی او نیت دزړه سره تعلق لری په ژبه ئے وئیل ندی ثابت۔

۲- دویم: دیو سرې احرام ددوه حجونو یا ددوه عمرو نه نه صحیح کیږی بلکه په یو احرام یو حج او یوه عمره ادا کیږی۔

۳- دریم: د احرام نه پس دوه رکعاته کول اکثر علماء ئے مستحب نه گنری که چا اونکرل نو څه حج ورباندے نشته ځکه صحیح حدیث کښه چرته دا دوه رکعاته ندی ثابت او کوم علماء چه په یو مجمل حدیث باندے استدلال کوی چه هغه دا دے:

آتَانِي آتٍ مِنْ رَبِّي فَقَالَ صَلَّى فِي هَذَا الْوَادِي الْمُبَارَكِ وَقُلْ عُمْرَةٌ وَحَجَّةٌ۔
[اخرجه الشيخان]۔

نو ددے نه فرض موندځ هم مراد کیدے شی او نفل هم مراد کیدے شی۔ بله دا چه دا موندځ ددے ځائے (ذو الحنیفه) شخصی فضیلت دے ددے ځائے پورے خاص دے۔

۴- خلورم: دمیقات نه مخکینے احرام ترل په غیر د ضرورت نه بدعت دے ځکه رسول الله ﷺ دمیقات نه مخکینے احرام نه دے ترلے البته که جامه مخکینے واچوی نو دا به جائز وی خو نیت د احرام یعنی تلبیه دمیقات نه کوی. او امام مالک یو سپری ته دا اووئیل: هغه مدینه نه احرام ترلے وو چه تا بدعت او کړلو.

۵- پنځم: پاکستان یا افغانستان سره د جدې نه احرام نشی ترلے یعنی یو سره چه په هوائی جهاز کینے لار شی او بیا په جدې کینے احرام ترلې نو دا صحیح نه ده بلکه د اکثر و علماؤ په نزد باندې په ده باندې دم واجب شو ځکه جدې دمیقاتونو نه دننه ده حرم شریف ته نزدې ده لیکن جدې والا او څوک چه جدې کین کار کسب کوی نو هغوی به احرام د حج او عمره هم د دغه ځای نه ترلې هغوی دپاره میقات ته تلل نشته ځکه رسول الله ﷺ فرمائی: څوک چه دمیقات نه دننه اوسپړی هغوی به احرام د خپل کور نه ترلې (بخاری، مسلم).

۶- شپږم: څوک چه حرم ته د حج، یا عمره دپاره نه ځی صرف د کار کسب یا د ملاقات وغیره دپاره ځی نو په ده باندې احرام ترل نشته ځکه رسول الله ﷺ فرمائی: لمن اراد الحج والعمرة - یعنی احرام ترل د هغه چا دپاره دی چه د حج او عمره اراده لری. (بخاری، مسلم).

نبی ﷺ د فتح مکه په ورځ (بغیر د احرام نه) حرم ته د وسله سره ننوتلے وو - وَعَلَى رَأْسِهِ الْمِغْفَرُ -

۷- اووم: څوک چه مکه کین اوسپړی یا هلته د عمره دپاره تلے وی دیره وی نو هغوی به د خپل کور نه احرام ترلې مسجد حرام ته د احرام ترلې دپاره تلل ضروری نه دی او نه څه مستحب دی بلکه صحابه کرامو د نبی ﷺ سره د مکه مکره د یو خور نه چه ابطح ورته وائی - احرام ترلے وو.

۸- اتم: د زنانو دپاره د احرام څه خاصه جامه نشته بلکه هغه به په خپلو جامو کین احرام او ترلې مگر دومره ده چه دستانه به نه اچوی او پرده به هم په مخ نه اچوی لیکن که ځوانه زنانه وی او د فتنه یره وی نو بیا به په مخ باندې لوپته وغیره اچولے شی او دبره طرفنه دے را واچوی د مخ نه جدا کول ئے ضروری نه دی ځکه د نبی ﷺ بیبیانو به په احرام کین مخونه بنکاره کول کله چه به ئے څوک مخه له ورغلل نو مخونه به ئے پټ کړل.

[مسند احمد، ابوداود، ابن ماجه، الحاکم، مشکاة، فتاوی ابن تیمیه ۱۱۲/۲۶].

۹- نهم: د احرام دپاره څه خاصه طریقه په جامو اغوستلو کین نشته صرف لنگ به اووهی او ترلې دے نه. عبد الله بن عباس به ترل بد گنرل او څادر به په دواړو اوگو واچوی او یوه اوگه به نه بنکاره کوی. مگر کله چه طواف ته ورځی نو بنی اوگه به بنکاره کوی او د طواف کولو نه پس به ئے بیا پټوی.

۱۰- لسم: تلبیه به په عمره کین په ټوله لار وائی، کوم ځای کین چه تغیر د احوالو راځی او کله چه مسجد حرام ته داخل شی او حجر اسود خکل کړی نو بیا به تلبیه پرېږدی لکه دا د ترمذی

حدیث کنبے راخی او چه د حج احرام ئے اوترلو نو د شیطان ویشتلو پورے به تلبیہ وائی۔ کله چه لوئی شیطان ویشتل شروع کړی نو تلبیہ به بس کړی۔

۱۱- یولسم: د احرام دپاره غسل کول سنت عمل دے که په اترپورت کنبے امکان نه وی نو کور کنب دے غسل او کړی او جامه دے بیا اترپورت کنبے بدلے کړی۔

۱۲- دولسم: که محرم سرے د احتلام په وجه جنب شو نو په ده غسل کول لازم دی او احرام ئے نه خرابیږی او که په غسل کنبے ترے څه وینسته اوختل نو هیڅ پرے نشته۔

۱۳- دیارلسم: که محرم سرې قصداً یا د عذر دوجه نه د سر وینسته او خزیل یائے لنډ کړل، نو په ده گډه لازم دے یابه شپږو مسکینانو ته خوراک ورکوی هر یو له نیم صاع دے۔ یا درے روژے دی لکه چه آیت کنب راغلی دی۔

۱۴- څوارلسم: زنانه په احرام کنبے جرابی اچولے شی صرف دستانه اونقاب به نه اچوی۔

د حج قران، حج تمتع

او حج افراد مسائل

۱۵- حج قران بهتر حج دے ځکه چه نبی ﷺ کړیدے او دهغه طریقہ داده چه احرام به د حج او عمرے دواړو دپاره اوتری (لَيْتِكَ حَجَّةً وَعُمْرَةً) به وائی او هدیہ به د ځان سره د میقات نه روانه کړی او کله چه مسجد حرام ته اورسیږی نو طواف قدوم به او کړی ځکه هغه سنت دے بیا به سعی او کړی بیا به محرم اوسی تردے به ځان نه حلالوی چه ځان په حج کنب د اختر په ورځ حلال کړی۔ او بیا به د کعبه نه یو طواف او کړی او سعی به نه کوی نو په حج او عمره دواړو کنب یوه سعی او یو طواف شو چه هغه فرض دے۔ (بخاری، مسلم)۔

او کومو خلقو چه د دوه طوافونو او دوه سعیو فتویٰ ورکړیده، د هغوی فتویٰ د سنت نبوی موافق نه ده۔

۱۶- حج تمتع دویمه درجه کنبے دے او طریقہ ئے داده چه د میقات نه به د عمرے دپاره احرام اوتری او مکے مکرمه ته به لاړ شی نو اول به طواف د عمرے او کړی بیا به سعی او کړی بیا به ځان حلال کړی او کله چه د ذوالحججه اتمه ورځ راغله نو د خپل ځائے د اقامت نه به د حج دپاره احرام اوتری او ددے تمتع په وجه په ده

باندے ہدیہ لازمہ شوہ چہ پہ یوم النحر کنبس به ئے ذبح کوی۔
پہ تمتع کنبس شروط دا دی چہ عمره به ئے د حج پہ میاشتو
کنبس کرے وی او واپس به کورتہ نه وی راغله۔ او تمتع حاجی به
د طواف زیارت نه روستو ضرور سعی کوی۔ پہ خلاف د حج افراد
او قران نه چہ ددے پہ حاجی سعی نشته کله چہ دوی د طواف
قدم نه پس سعی کړی وی، او که چرته نه ئے وی کړی نو بیا په
دوی د طواف زیارت نه روستو سعی کول لازم دی۔

(کما فی المغنی (۳/۱۱۱-۴) رد المحتار ۲/۱۸۳- مناسک الحج: ۳۹)۔

۱۷- که سړی د حج افراد احرام اوتړلو نو ده له غوره بلکه
ضروری ده چہ هغه فسخ کړی یعنی حج دے په عمره باندے بدل
کړی او بیا دے په اتمه ورخ د حج نیت اوتړی نو حج تمتع به ئے
اوشی او په دے باندے رسول الله ﷺ صحابه کرامو ته حکم کړے
وو۔ کما فی زاد المعاد۔

عجیبه فائده: په مسجد حرام کنبے د مونخ گذار مخه ته
تیریدل څه رنگ دی؟۔

نو صحیح خبره داده چہ د مونخ گذار مخه ته هر ځائے کنبے
تیریدل منع دی ځکه په دے باندے ډیر احادیث راغلی دی۔ صرف
دومره ده چہ په یو ضعیف حدیث کنبے راغلی دی چہ د طواف
کونکی دپاره د مونخ کونکی مخکنبس تیریدل جائز دی او هسه
گر ځیدونکے دپاره نه دی جائز او دا مسئله البانی په [حجة النبی]
کنبے تفصیلا کړیده، لیکن جاهلان خلق یے ضرورت په حرم کنبے

د مونخ گذار مخه ته تیریری بلکه د جاهلانو په نزد باندے مسجد
نبوی کنبے هم د مونخ گذار مخه ته تیریدل جائز دی او حال دا چہ
رسول الله ﷺ منع په مسجد نبوی کنبے کړیده (هلتہ ئے دا
حدیث فرمائیلے دے)۔

دم په څه وجه لازمیږی؟

۱- اول: مخکنبے تیر شویدی چا چہ گندله جامے قصدا یا د
عذر دوجه نه واغوستلے نو په هغه فدیہ لازم شوہ چہ (گله) دے دا
به ذبح کوی۔

۲- دویم: دارنگه دم په هغه چا لازم دے چہ په څادر، توپي،
پتکی سره سرپت کړی او که چرته خیمه یا موتر کنبس کیناستلو نو
څه خرج پکنبس نشته دارنگه که څه تکرری وغیره ئے په سر
کینبودله نو هم څه خرج نشته دارنگه په چشمو لگولو سره هم
څه نشته۔

۳- دریم: سر خرثیل یا د بدن نه په خپل اختیار ویخته خرثیل
یا کت کول په دے هم دم لازمیږی۔

۴- څلورم: د نوکونو په پرېکولو سره هم دم لازمیږی۔

۵- پنځم: په خوشبوئی لگولو سره هم دم لازمیږی۔

۶- شپږم: مباشرت سره هم دم لازمیږی۔ د مباشرت نه مراد
خپله زنانه خکلول یا غاړه باسل یا نور داسے کارونه ورسره کول او

۱۳- د محرم دپاره د درياب بښكار جائز دے او دارنگ كورنى
حيوانات هم ذبحه كوله شى صرف صحرائى حيوانات بښكار كول
ورلره جائز ندى دى-

۱۴- خوك چه د عرفات نه پاته شو تردے پورے چه د اختر د
ورځے صبار اوختلو نو په ده باندے هم دم لازم دے- كما فى الاثر (او
دا مسئله د فائت الحج ده)- او صرف عمره به او كړى پدے كال ترے
حج قضاء شو راتلونكى كال كښ به بيا حج كوى-

۱۵- دم به د حرم د حدودو په داخل كښ ذبح كوله شى يعنى په
منى وغيره كښ- د حرم د حدودو نه بهر دم ذبح كول صحيح نه
دى او د حرم حدود به روستو بيان شى ان شاء الله تعالى-

۱۶- چا چه طواف وداع پريخودلو نو په هغه هم دم لازم دے
ځكه هغه واجب دے ليكن حائضه زنانه باندے نه دے واجب-
۱۷- كه د چا نه د سر خړئيل او يا كمول پاته شو نو په ده هم دم
لازم دے- (الفتاوى الاسلاميه)-

۱۸- په منى كښ شپه تيرول د علماؤ په غوره قول كښ واجب
دى نو كه چا دا شپه د ضرورت نه په غير بل جائے كښ او كړے نو
دم پرے لازم دے-

۱۹- په يولسمه او دولسمه ورځ د زوال نه مخكښ د شيطان
ويشتلو سره هم دم لازميرى-

۲۰- چا چه شيطان ته اووه كانړى په يوځل ورواچول نو په ده
باندے دوباره ويشتل ضرورى دى او كه بيا ئے اووه كانړى وريپوره

كه جماع ئے ورسره او كړه نو حج ئے فاسد شو دوباره به ئے كوى-
علماء وائى چه حج په هيڅ يو عمل نه فاسديږى سوا د جنس
الرفث نه يعنى صرف پدے يو عمل- او د بعضے علماؤ په نزد
باندے ددے په متعلقاتو باندے هم فاسديږى- ليكن دا قول غوره نه
دے-

۷- اوم: كه محرم سړى بښكار مړ كړلو نو د هغه جزاء به وركړى
د هغه په شان حيوان باندے-

۸- اتم: او كه محرم د حرم گياه گانے كت كړے نو د هغه بدله
پرے هم لازمه ده-

۹- كه سړے د عرفات نه مخكښ د نمر پريوتلو نه راووتلو نو
په ده باندے دم لازم دے د علماؤ په راجح قول كښ-

۱۰- كه محرم سړى د بل سړى سر اوخړولو نو په ده څه نشته
كله چه هغه بل سړے محرم نه وى- نو دارنگ كه نو كونه وركړه
واخلي نو هم وركړه جائز دى-

۱۱- د وينے په وتلو باندے څه نشته كه قصداً وى او كه په
اختياره وى ځكه رسول الله ﷺ په احرام كښے وينه ويستلې ده-
[بخارى]-

۱۲- كه چا په مزدلفه كښ شپه تيره نكړه نو دم پرے لازم دے
مگر د زنانو او كمزورو دپاره د نيمے شپه نه پس تلل جائز دى-

ليكن پدے كښ غوره دا ده چه په مزدلفه كښ شپه تيرول
فرض دى، ددے په پريخوستو سره حج فاسديږى-

نکړل نمبر په نمبر نو په ده باندې دم لازم دے۔

۲۱- که چا په جمراتو کښ د ترتیب لحاظ او نه ساتلو اولئ غټ شیطان بیائے مینخ و الا بیائے وړوکه او ویشتلو مثلاً نو په ده هم دم لازم دے۔ (الفتاوی الاسلامیه)۔

ضروری خبردارے

دا دم لازمیدل غالباً د عبد الله بن عباس رضی الله عنهما اجتهاد دے او ډیر علماء کرام دده موافق دی لیکن محققینو علماء کرامو لیکلی دی چه دم صرف په یو څو څیزونو لازمیږی چه هغه دا دی: (۱) څوک چه محصر شو یعنی په لاره کښ د حج دشمن یا بله خطر په وجه بند کړی شو لکه دا په قرآن کښ راغله دے۔

(۲) د سر په خړیلو باندے۔

(۳) په حج تمتع او قران کښ دم (یعنی قربانی) لازم ده، چه دیته د تمتع او قران هدیه وائی۔

(۴) کله چه بنکار قتل کړی نو د هغه په بدله کښ دم

لازمیږی۔

(۵) په حالت د احرام کښ د بی بی سره جماع کولو باندے دم

لازمیږی، او پدے دم کښ به اوبښه ورکوی لکه دا د عمر بن الخطاب رضی الله عنه فتوی ده او هیڅوک مخالف ئے نه دے

موجود۔

د دے پنځو ځایونو نه بغیر که چا دم ادا نکړو نو په هغه باندے هیڅ حرج نشته ځکه چه دا دم لازمول په نبوی احادیثو کښ د دے پنځو نه سوئی ندی موجود لکه اوگوره

الموسوعة الفقهية الميسرة كتاب الحج۔

د طواف، سعی او جمراتو مسائل

طوافونه درے دی

۱- اول طواف قدوم: دا سنت دے کله چه اول سر په مکه

مکرمے ته داخل شی نو دا به کوی دا طواف په حج قران کښ هم شته او په حج افراد کښ هم شته او حج تمتع کښ طواف قدوم په اول کښ نشته یعنی کله چه حرم ته راشی نو د عمر په دپاره به طواف اوکړی او بیا به سعی اوکړی او بیا به ځان حلال کړی، لیکن د امام احمد وغیره نه نقل دی چه تمتع والا دے هم طواف قدوم اوکړی کله چه د عرفات نه واپس شی۔ او بیا دے سعی اوکړی او بیا دے طواف زیارت اوکړی کما فی المغنی (۳/۴۷۵)۔

لیکن دا خبره صحیح نه ده۔

۲- دویم طواف زیارت دے دا فرض دے او د اختر په ورځ به

کولے شی او د عذر د وجه نه ئے انسان درے څلور بلکه زیاتو ورځو پورے روستو کولے شی بلکه که چا طواف زیارت اوکړو او بیا خپل کلی ته راروان شو نو دا د طواف وداع په ځائے قائمیږی کما

فی الفتاویٰ الاسلامیہ (۲/۲۵۳)۔

۳- دریم طواف الوداع دے دا ہم هر حاجی باندے واجب دے کله چه وطن ته راروانیږی نو دا (درخصتی) طواف به اوکړی لیکن که زنانه بیمار ه وی نو په هغه نشته (بخاری، مسلم)۔

۴- طواف د شپه هم کیږی او دورځ هم کیږی لیکن درسول الله ﷺ طریقہ دا وه چه هغوی به په اول دورځ کنبه طواف کولو بیا به ئه ماسپښین منی ته ځان رسولو۔ (مشکاة)۔

۵- په حج قران او افراد کنبه یوه سعی ده که اول ئه سعی اوکړه او بیا ئه طواف قدوم اوکړلو نو بیا پرته نشته او که اول ئه طواف قدوم اوکړلو نو بیا پرته سعی په یوم النحر کنبه لازم ده او حج تمتع کنبه دوه طوافونه او دوه سعی دی یو طواف او یوه سعی د عمره دپاره او دویم طواف او سعی د حج دپاره۔

۶- د ذوالحججه په اتمه ورځ بعضه خلق منی ته دتلو نه مخکښ طواف او سعی کوی او بیا روستو په یوم النحر باندے سعی نه کوی او حال دا دے چه حج تمتع والا دپاره دا صحیح طریقہ نه ده بلکه سنت دا ده چه سعی د اختر په ورځ د طواف نه روستو اوکړی، لیکن احنافو علماؤ لیکلی دی چه د سعی دپاره وقت معین نشته نو ځکه ئه مخکښ کول هم جائز دی لکه رد المحتار ۱۸۳/۲- شرح الوقایه ۲۷۰/۸ کنبه ئه لیکلی دی مگر خبره ئه خطاء ده۔

۷- که په عمره یا په حج کنبه چا سعی مخکښ اوکړه او

طواف ئه روستو اوکړلو نو دا هم روا دے لکه حدیث کنبه راځی۔

اَفْعَلْ وَلَا حَرْجَ - (بخاری)

لیکن سنت دا ده چه د ترتیب نه کار واخلي۔

۸- که یو ناپوهه سړی سعی پریخوده بیا ورته چا خبر ورکړو

چه په تا سعی لازم ده نو اوس به سعی اوکړی اگر که دوه درے ورځے

هم تیرے شوے وی ځکه چه پرله پسے والے په طواف او سعی کنبه

ضروری نه دے او په ده باندے څه نشته۔

۹- که څوک د جمراتو کانږی د مزدلفه نه راوړی نو حج پرته

نشته او د هغه وینځل هم د خیر کار نه دے او د کانږو مقدار د گڼو

بزو د پچو په اندازه دے په مستعمل شوے جمره باندے بیا ویشتل

هم جائز دی۔

۱۰- د اختر په اوله ورځ صرف جمره عقبه ویشتل کیږی د

هغه وخت د اختر د نیمه شپه نه شروع کیږی په نیز د بعض علماؤ

لیکن غوره دا ده چه د معذورو او کمزورو دپاره د صبا د راختلو نه

شروع کیږی۔ او دروغو صحتمندو دپاره د نمر راختلو نه پس

حکم دے۔ او آخري وخت ئه دیولسمه شپه صبا راختل دی لیکن

جمره د ورځے ویشتل سنت دی او د شپه په غیر د ضرورت نه

ویشتل ندی پکار، البته که سړی ته تکلیف وی نو د شپه ویشتل

ورلره هم جائز دی او هیڅ پرته نشته۔

۱۱- په یولسمه، دولسمه ورځ باندے د علماؤ په غوره قول

کنبه د زوال نه مخکښه شیطان ویشتل جائز نه دی که چا د زوال

نه مخکښ او ویشتلو نو په هغه باندې اعاده (دوباره ویشتل) لازم دی او که خپل کلی ته تلے وی نو بیا به توبه او استغفار او کړی او نور پرې هیڅ نشته۔

۱۲- څوک چه خپلو زانان او ماشومانو سره منی ته راشی نو دا هم د هغوی په حکم کښ دے چه د نمر ختلو نه مخکښ جمرات ویشتلے شی۔

۱۳- کوم سړی چه یو کانرے اخوا دیخوا گذار کړلو او حوض ته ئے گذار نکړے شو نو بل کانرے به د هغه په ځائے باندے ورگذار کړی چه اوه کانرې صحیح پوره شی ځکه شیطان دغه جدا حوض ته وائی۔ دے نیغ بوخلی او دیوال ته نه وائی۔

۱۴- که څوک دریمے ورځے ته په منی کښ پاتے شو تردے چه شپه پرې راشی نو په ده باندے واجب ده چه د زوال نه پس شیطان اولی مخکښے ئے نشی ویشتلے دا د رسول الله ﷺ طریقہ ده او فرمائیله ئے دی:

خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكُمْ۔ ما نه د حج طریقے زده کړی!۔

۱۵- د شیطانانو په ویشتلو کښ نیابت نه دے جائز لیکن که یوه زانان ضعیفه (بیماره) وی یا یو بوډی زانان یا بوډا سرے وی نو د هغوی دپاره بل څوک ویشتل کولے شی لیکن شرط پکښ دا دے چه هغه بل سرے به هم حاجی وی مکلف به وی نو د خپل ځان دپاره به اول شیطان اولی بیا دے مؤکل دپاره اولی او که دا نه وی نو په ده باندے اعاده لازم ده ځکه دے انسان جمرات پریخوسته

دی۔

۱۶- په هیڅ طواف کښ نیابت نه دے جائز ځکه طواف په کجاوه (یا [wheel chair] ویل چیئر) کښ هم کیږی نو که پخپله ئے نشی کولے نو په کجاوه یا لاس گاږی وغیره کښ دے او کړی۔ دارنگ په سعی کښ هم نیابت کول ندی جائز د هغه هم دغه حکم دے۔

۱۷- که چا د یولسمے ورځے د شیطان ویشتل دولسمے ورځے ته روسته کړل نو بیا هم پرې هیڅ نشته لیکن سنت دا دی چه په هره ورځ خپل خپل شیطان اولی دا راجح قول دے بعض علماء پرې دم لازموی لیکن ظاهره دا ده چه روستنی درے ورځے په منزله دیوے ورځ دی۔ کما فی (الجمرات ص: ۹۸)۔

۱۸- د شپے شیطانان ویشتل ندی پکار مگرد کمزرو، یا زانانو یا معذورو خلقو دپاره جائز دی چه د شپے ویشتل او کړی دا قول راجح دے (الجمرات: ۱۰۵)۔

۱۹- په نجس کانرې د شیطان ویشتل جائز دی لیکن غوره خبره نه ده ځکه دا یو عبادت دے او عبادت په پاکو شیانو پکار دے چا چه درے کانرو نه زیات پریخودل په جمراتو کښ نو دم پرې لازم دے د جمهورو په قول باندے او دا یو قول دے او که د دریو نه کم وو نو بیا پرې صدقه لازم ده څومره چه ئے وسع کیږی هغومره دے او کړی څه مقدار ئے نه دے معلوم۔
او صحیح دا ده چه اوه کانرې واجب دی او لازم دی، قصداً ددے

نہ کمے کول غلط دی، عبادت نہ دے۔

۲۰- د جمراتو پہ ویشتلو کنب ویشتل ضروری دی هسه کانری په حوض کنبے د لاسه غورخول نه دی پکار۔

۲۱- د کانرو نه په غیر په بل خه شیطان ویشتل ندی جائز لکه چه جارویا په اوسپنه یا په بلوریا په چپلو وغیره باندے ویشتل ندی جائز۔

۲۲- د جمراتو په ویشتلو کنب نیت کول ضروری دی دیکنبے که د چاد لاسه کانری پریوتل او په جمره واقع شول نو دیته ویشتل نه وائی بیا به ئے اولی۔

۲۳- کله چه د سړی غالب گمان وی چه کانرے حوض ته پریوتلو نو دا کافی ده پدے کنب دا بهتره ده چه یقین پرے راشی چه حوض ته کانرے اور سیدلو۔

(کتاب رمی الحمرات وما يتعلق بها من الاحکام مدلل)

مونر دلائل ددے وجه نه پریخودل چه کتاب اور د نشی ورنه دا مسائل په احادیثو کنبے او په نزد د علماؤ ثابت دی۔

۲۴- کله چه یو سړے د مریضتیا د وجه نه وکیل یعنی نائب اونیسے د جمراتو دپاره بیا د هغه سړی عذر ختم شی روغ شی نو ده لره مستحب ده چه د جمراتو ویشتل راوگرخوی که راوے نه گرخولو نو خه حرج پرے نشته۔

۲۵- کله چه نائب وړوکه جمره یعنی شیطان د خان دپاره اولی نو بیا دے ئے د موکل دپاره اولی دا طریقہ جائز ده او بهتره دا ده چه

اول درے واره جمرات د خان دپاره اولی بیا چه راوایس شی نو درے واره جمرات به د موکل دپاره اولی۔

۲۶- کله چه یو سړے هوشه شو او نائب ئے اونه نیولو تردے چه د منی ورخے ترے تیرے شوے نو پدے سړی اعاده لازم شوه او که وکیل ئے اونیلو بیا پرے هوشی راغله نو هیخ حرج نشته۔

۲۷- طواف او سعی په لاندے چهت کنبے کول افضل دی او په بره چهت کنب جائز دی لیکن د ضرورت په وخت کنبے او که سعی په بره چهت کنبے کوی نو دا کوشش به کوی چه په سعی کنبے د صفا مروه د حدودو نه بهرنشی (مینخ مینخ کنبے دے سعی کوی)۔

۲۸- په عمرے والا باندے طواف وداع نشته په راجح قول د علماؤ کنبے۔

(شرح مسلم ۱/۴۲۷ - البیهقی ۵/۱۱۶)

او په سنن کبری کنبے ورسره د (الحاج) قید راغله دے یعنی طواف وداع په حاجی باندے واجب دے او په عمرے والا باندے نه دے واجب۔

د هدی احکام

- ۱- شوک چه تمتع یا قران والاوی په دوی هدی لازم ده چه په منی کښ به ذبح کول شی په ورځ د اختر او حاجی تره پخپله هم خوراک کول شی۔ او حاجی مفرد باندے قربانی یعنی هدی نشته۔
- ۲- دویم د هدی او اضحیه یعنی قربانی مینځ کښه فرق دے او هغه دا چه هدی فرض ده او قربانی په نزد بعضے علماء واجب ده لیکن هغوی وائی چه په مسافر نشته۔ او اکثر علماء ورته سنت وائی او په مسافرئ هم واجبوی۔
- ۳- دریم: شوک چه طاقت د هدی نه لری نو لس روژے به نیسی، درے د عرفه د ورځے نه مخکښه او اوه د حج نه روستو (سوره البقره) او د اضحیه نه موندلو په صورت کښه روژے نیول نشته۔

۴- د هدی په ځائے پیسے ورکول فقیرانو ته دا حرام دی او سخته گناه ده دا د ځان نه شریعت جوړول دی۔

﴿لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَائُهَا وَلَكِنْ يَنَالُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ﴾

(سورة الحج)۔

- ۵- د هدی ذبح کول په غیر د حرم نه بل ځائے کښ نه دی جائز که چا ذبح خارج د حرم نه او کره نو بیا به دوباره ذبح کوی اگر که دا غوښه ئه حرم ته راوړی وی او په فقیرانو ئه تقسیم کړی وی۔

- ۶- دارنگ د اختر د ورځ نه مخکښه هدی ذبح کول جائز ندی که چا د اختر د ورځے نه مخکښه ذبح او کره نو بیا به بله ذبح کوی۔
- ۷- د چا نه چه هدی د ناپوهی نه پاتے وی نو روسته دے په حرم (مکه مکرمه) کښ ذبح کړی او که کورته راغلی وی نو مکه مکرمه کښه دے ځان له وکیل اونیسی چه دده دپاره ذبح او کړی۔
- ۸- که دیو سړی نه د هدی طاقت وی او نه ئه د روژے نیولو وسع وی ځکه چه بیمار دے نو چه کورته راغے لس روژے به اونیسی او نور څه پرې نشته۔
- ۹- که یو سړی په سوال یا ذوالعقده کښ عمره او کړی او بیا واپس کورته لاړو بیا حج ته راغے نو راجح دا ده چه دا تمتع نه دے په ده هدی نشته دا د عمر بن الخطاب او ابن عمر رضی الله عنه نه نقل ده او که کورته لاړ شی بلکه جدے یا طائف یا بل ځائے ته لاړو بیا حج ته راغے نو په ده باندے هدی لازم ده۔

د حرم شریف حدود

یو مسجد حرام دے او بل حرم دے د حرم زمکه لویه ده او د حرم دپاره خپل احکام دی چه د هغه دپاره حدود د حرم معلومول ضروری دی د مکه مکرمه حرم د شمال جانب نه چه تنعیم دے شپږ کلو میټر دے او جنوبی جانب ئه اضات دے چه ددے او د کعبه شریفه تر مینځ دولس کلو میټره لاره ده او مشرقی جانب نه جعرانه

ده چه ددے ترمینخ شپارس کلو میتره او د شمالی شرقی جانب نه وادی نخله ده چه ددے او مکه ترمینخ خوارلس کلو میتره فاصله ده ددے او د مغربے جانب نه الشمیسی دے چه هغه ته حدیبیه هم وائی ددے ترمینخ پنخلس کلو میتره دی کله چه انسان پدے لار ورتیریری نو دوه کانری د سرک په سر باندے ولاړ دی دیو میتره په مقدار چه هغه د حرم د حدودو نښه ده۔

(فقه السنه ۱/۶۷ - الاعلاق النفیسه: ۶۰)۔

پدے حدودو کښې دننه ښکار کول جائز نه دی، بوتی گیاه گمانے شو کول هم روانه دی او پدے کښې گنا هونه کول هم ډیره سخته سزا لری او پدے کښې د گناه اراده کول هم سبب د سزا دے ددے نه بهر قربانی یعنی ذبح کول جائز نه دی لکه مخکښ بیان شو۔ د مدینے طیبے حرم هم شته چه هغه د جبل عیر نه تر جبل ثور پورے دے او جبل ثور د احد نه شاته دے پدے کښې هم ښکار کول جائز ندی دارنگه ددے ونه بوتی وهل جائز ندی دے باره کښې ډیر احادیث بخاری، مسلم وغیره کښې لیدلے شی۔

۲- په مکه مکرمه کښې یو مونخ په یو لاکهه دے باقی نورو اعمالو کښې صحیح روایت نه دے راغله چه هغه هم په یو لاکهه دی صرف امید د الله تعالی نه کوو چه د فضیلت د دغه څائے په وجه په ډیرو چندونو ئے قبول کری نو هغه خلق چه هغوی پیسه روپی حرم شریف ته لیری د خیرات کولو دپاره نو د هغه نه دا بهتره ده چه خپلو خپلوانو یا گاونډیانو له ئے ورکړی۔

د عرفات، مزدلفه او منی مسائل

۱- په حج کښې اهمه فریضه عرفات کښې حاضریدل دی د هغه وخت د عرفه د ورځے د زوال نه پس تر د اختر د ورځے د صبا راختلو پورے دے۔ پدے وخت کښې چه څوک لږ ساعت دپاره عرفات ته لاړلو برابر ده که اوده وی که یه هوشه که هر حالت کښې وی نو دده فرض ادا شو لیکن صحیح وخت د عرفات دا دے چه د زوال نه پس به عرفات ته داخل شی او د غروب الشمس نه پس به راکوژیږی۔

۲- د عرفه په ورځ حاجی دپاره روژه نیول غوره ندی بلکه پدے ورځ کښې ذکر، دعا له زور ورکول پکار دی۔

۳- په عرفات کښې به جمع بین الصلاتین کوی او دارنگه قصر به کوی دا عمل د رسول الله ﷺ او د هغه د صحابه کرامو وو، څوک چه ددغه عمل خلاف کوی نو هغه د سنت محمدی نه خلاف کوی۔ دارنگ په مزدلفه کښې جمع بین الصلاتین کول پکار دی یعنی د ماښام او ماسخوتن مونخ به یو څائے کوی سره د قصر نه یعنې دوه رکعاته به د ماسخوتن او درے رکعاته به د ماښام کوی۔ دارنگه د منی په درے ورځو کښې هم قصر کول پکار دی اگرکه ته مکه مکرمه کښې مقیم ئے۔ پدے باندے امام ابو داود باب ایښے دے (باب القصر لاهل مکه)۔

ابن عمر رضی الله عنه به مکه کښې مقیم وو څو کله به چه

منی ته تللو نو بيا به ئه هلته قصر كولو (فقه السنه ۱/۶۳۹).

۴- په عرفات مزدلفه او مني كښ د ذكر تلبيه، سكينه او آرام خيال ساتل پكار دي په مزدلفه كښه هر ځائ و قوف كوله شي سوي د وادي محسر نه ځكه دغه د اصحاب الفيل د عذاب ځائ دده نه ځان ساتل پكار دي.

۵- **اختر** په ورځ اعمال پدې ترتيب سره كول پكار دي:

۱- اول شيطان وشتل

۲- بيا ذبح كول او سر خړليل يا صرف سر خړليل

۳- بيا طواف زيارت كول او دا ترتيب سنت دې كه چا پدې كښه بې ترتيبې او كړه نو په ده باندې هېڅ نشته رسول الله ﷺ صحابه كرامو رضی الله عنهم ته فتوی ور كړې وه چه:

إِفْعَلْ وَلَا حَرَجَ - كوه څه گناه پكښ نشته يعنی كرامو د تقديم او تاخير متعلق تپوسونه كول چا وئيل چه ما طواف مخكښه او كړو، چا او وئيل چه ما ذبح مخكښه او كړه چا او وئيل ما سعی مخكښه او كړه نو نبی ﷺ تولو ته او وئيل چه خير دې پدې كښه څه حرج نشته څوك چه وائي دم پدې لازمېږي نو هېڅ صحيح دليل ورسره نشته. (بخاری، مسلم).

۶- حج قران كول او ځان سره هدي نه بوتلل. حج قران كښ د

هدي څاروې بوتلل شرط دي او ډير خلق دا مسئله نه پيژني بلكه بعض موليان ترې هم خبر ندي، دې باره كښه تفصيل بخاری، مسلم كښه د جابر وغيره حديث كښه ذكر دې.

۷- بعض خلق د عرفه شپه مني كښه نه تيروي سيده د مكه نه عرفات ته ځي دا كار غلط دې بلكه په مني كښه شپه تيروول سنت دي.

قال النبي ﷺ : حُدُّوا عَنِّي مَنَاسِكُكُمْ -

او دا درسول الله ﷺ فعل هم دې، د حج نه ميله جوړول ندي پكار.

۸- دارنگه بعض خلق مزدلفه كښه د اختر شپه نه تيروي سيده مني ته ځي دا كار غلط دې بلكه شپه تيروول مزدلفه كښه ضروري دي تردې چه سحر مونغ ډلته او كړې بلكه بعض محققين علماء ديتنه ركن وائي يعنی فرض ئه كڼې. صرف كمزور زنانو او ماشومانو او مريضانو ته اجازت دې چه د نيمه شپه نه روسته لاړ شي مني ته.

۹- بعض خلق په مسجد حرام او مسجد نبوي كښه د مونغ كونكي په مخكښه تيرېږي او حال دا دې چه رسول الله ﷺ خو په مسجد نبوي كښه منع كړيده د تيريدلو نه په مخكښه د مونغ كونكي او فرمائيلې ئه دي:

لَوْ يَعْلَمُ الْمَارِئِينَ يَدِي الْمُصَلِّي مَا ذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ. متفق عليه.

دا حديث عام دې شامل دې مسجد حرام او مسجد نبوي او نورو مساجدو ته. نو حتی الوسع د مونغ كونكي مخه ته مه تيرېږه. چه گناه ځان سره رانه وږې او كوم حديث كښه چه استثنا

د مسجد حرام راغله ده هغه ضعیف دے رواه ابن ماجه۔

۱۰- اهل علم لره پکار دی چه دعوت الی الله تعالی جاری اوساتی او خلق د کتاب او د سنت د عظمت نه خبر کری او تعصب مذهبی او وطنی او لسانی او سیاسی پریدی صرف قرآن او حدیث ته درجوع او کری دا صرف د کامیابی لاره ده۔

۱۱- **نا اشنا مسئله:**

بعض تاجران خلق د تجارت په ویزه لارشی نوبیا سعودی حکومت اجازت نه ورکوی چه حج دے او کری او که بلا احرام مکه مکرمه ته ځی برائے تجارت نو اجازت ورکوی نو آیا دغه سره که جامو کنبه احرام او تری نو څه حکم به ئے وی ؟ دارنگه هغه خادمان چه د حجاجو خدمت له ځی نو هغوی احرام ته نه پریدی په میقات کنبه او هغوی د حج اراده لری نو ددے حل دا دے - ان شاء الله - چه احرام دے او تری یعنی نیت دے او کری او خپلو جامو کنبه دے حرم ته داخل شی او طواف او سعی دے او کری بیا دے حج او کری خپلو جامو کنبه او یا که جامه او یاسی او احرام اچوی چه قادر شی نو په ده باندے دم (قربانی) لازم دے او که نه ؟ دوه قوله د علماؤ دی :

۱- **اول قول** دا دے چه دم به ورشوی ځکه گنله جامه ئے اغوستی دی (کومه چه په حالت د احرام کنبه اغوستل ناروا دی) اگر که معذور دے لیکن معذور باندے هم دم راځی لکه قرآن کنبه دی ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ آذَىٰ مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ﴾

أَوْ صَدَقَةٌ أَوْ نُسْكَ ﴿نو گوره معذور باندے ئے فدیہ راوسته ده۔ دارنگه دا به هم دم ورکوی۔

۲- قول ثانی دا دے چه په ده څه نشته ځکه د بخاری روایت کنبه راځی: **فَمَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا فَلْيَبْسِ السَّرَاوِيلَ**۔ که لنگ نه وی نو پرتوک اچول جائز دی، دا دے واچوی۔ او پدے حدیث کنبه ورسره فدیہ او دم ندی ذکر شوی او نه بل روایت کنبه راغله دے او په قیاس باندے دم نه لازم پیری او هم دا قول صحیح دے او آسان دے والحمد لله۔

۱۲- **مسئله:** ملتزم د دروازے او حجر اسود مینځ مقام ته وائی پدے ځائے کنبه دعا قبل پیری او نبی علیه السلام دلته سینه او منځ او لیچه مبارکه ایخوستی دی۔

او گوره الصحیحه (۲۱۳۸/۵)

(لیکن دا خبره یاد ساتل پکار دی چه د ملتزم د طواف وغیره سره تعلق نشته بلکه دا د عام وخت خبره ده یا چه کله د حج نه واپس کیږی نو دلته دے دعا او غواری)۔

۱۳- په حالت د حیض کنبه طواف جائز ندے، ځکه طواف په مسجد کنبه دے او مسجد ته د زنانه راتلل ندی جائز۔ دغه شان په ے اودسی کنبه هم طواف ندے پکار۔

۱۴- **د ماشومانو د حج بیان**۔

۱- اوله مسئله داده چه د ماشومانو حج په اتفاق د علماؤ سره

صحیح دے حدیث د بخاری او مسلم کنبے دی : (الْهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ : نَعَمْ) یو زنانه رسول الله ﷺ ته او فرمائیل چه ددے ماشوم دپاره حج او کرم نور رسول الله ﷺ ورته جواب ورکړلو چه آؤ! او ثواب به ستا کپړی [مسلم]۔

۲- او دا حج به نفلی حسابیږی او اجر به ئے د مور او پلاروی فرض حج به بیا کوی چه بالغ شو او وسع ئے کیدله، دا اجماعی مسئله ده۔

۳- : چه ماشوم کله څه جنایت او کړی لکه عطر یا سر پتبول یا نور محظورات د احرام شو نو آیا په ده فدیة او جزاء شته او که نه؟ دے کنبے راجح قول دا دے چه هیڅ پرے نشته، ځکه نبی علیه السلام فرمائی :

رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ عَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَبْلُغَ۔ الْحَدِيثُ۔

نو په حقوق الله تعالی کنبے په ده څه نه راځی هاؤ! که پردے مال هلاک کړی یا قتل وغیره او کړی بیا د هغه بدله پرے شته۔ دا رای د ډیرو علماؤ ده لکه احناف، اهل الظواهر اهل الحدیث والسنه۔ بعض علماء پرے فدیة وغیره واجبوی ځکه دده حج صحیح دے احرام ئے صحیح دے نو جنایت ئے معتبر دے، لیکن دا قیاس دے او حدیث باندے عمل پکار دے۔

۴- نیابت به د ماشوم د طرفه صرف په شیطان ویشتلو کنبے وی باقی ټول احکام به خپله کوی او قربانی ترے بل څوک کول شی۔

۵- که یو سر په ماشوم په اوگه کینوی او د خپل طواف نیت او کړی او ورسره د ماشوم نیت هم او کړی آیا دا صحیح ده او که نه؟ نو ظاهر دا ده چه ددواړو طواف اوشو او همدا خبره غوره بنسکاری ځکه نبی علیه السلام د ماشوم دپاره جدا طواف باندے امر ندے کړے۔ په (فتاوی اسلامیه ۱۸۲/۲) کنبے داسے دی۔

۶- د ماشوم د طرفه به څوک نیابت کوی چه احرام ورلره او تری او نیت ورلره او کړی نو ظاهر دا ده چه هر ولی ئے کولے شی که مور ئے او کړی هم صحیح ده (وَلَكِ اجْرٌ) مسلم۔

۷- د ماشوم په حج کنبے اجر هغه ته هم ملاوېږی او مور پلار ته هم ملاوېږی - کما فی المرعاة (۳۱۲/۸)۔

په حج کنبه نایب نیول

۱۵- پنځلسمه مسئله : په حج کنبے نایب نیول جائز دی لیکن په څو شرطونو باندے :

۱- اول شرط دا دے چه مؤکل به عاجز وی یا به مړ وی که طاقت لری نو نایب نشی نیولے۔

۲- دویم شرط دا دے چه بالغ مسلمان به وی۔

۳- دریم شرط دا دے چه مخکینے به نایب ځان دپاره حج کړے وی او که هغه حج نه وی کړے نو بیا نیابت نشی کول ځکه صحیح حدیث کنبے راځی :

(حُجَّ عَنْ نَفْسِكَ ثُمَّ حُجَّ عَنْ شُبْرَمَةَ)

(رواه ابوداؤد وهو قول اكثر اهل العلم، سبل السلام (۱۸۴/۲))

اولا خان دپاره حج او کره بیا دبل نه کوه۔

۱۶- زنانه د سړی د طرفه حج کولے شی او سړی د زنانه د طرفه۔ کما فی البخاری۔

۱۷- یو سړی فقیر وی بل مال ورکړو خان له ئے پرے حج او کړو بیا دا فقیر مالدار شو آیا دوباره په ده حج لازم دے؟

جواب: نه دے لازم بلکه یو حج کافی وی ځکه الله تعالی بیت الله ته تک یو ځل لازم کړیدے او دا سړی غنی شو په مال دبل باندے۔ (السبل الحرار ۱۶۱/۲، فتاوی الدین الخالص)۔

۱۸- څوک چه مونځ نه کوی د هغه د طرفه حج کول جائز ندی که مړ وی او که ژوندے، دارنگه څوک چه مونځ نه کوی او حج له ځی د هغه حج باطل دے ځکه تارك الصلاة (مونځ پرېخودونکے) کافر دے مرتد دے او د مرتد عبادات قبول ندی تردے چه ایمان راوړی۔ دے مسئله کنبے اختلاف شته لیکن دا قول احتیاطی دے۔ فتاوی اسلامیه (۱۸۵/۲)

۱۹- څوک چه دبل نه حج کوی په مذکوره شرطونو باندے نو آیا حج قران به ورته کوی او که تمتع او که افراد نو فقه حنفی کنبے لیکي چه حج قران به کوی ځکه چه تمتع خو بیا حج د مکے نه جوړېږی او دلته مؤکل ورته د پاکستان نه د حج پیسے ورکړیدی نو د هغه مخالفت راځی۔

(لکه عالمگیری، کفایة المفتی (۳۳۳/۴) کنبے دی)۔

لیکن ظاهر داده چه حج قران کنبے د هدی بوتلل د میقات نه شرط دے او هغه اکثر خلق نه کوی او نه ئے کولے شی نو حج افراد دے او کړی او که تمتع کوی هم صحیح ده ځکه مؤکل د طرفه د هغه حج اجازه ده چه کوم کیدے شی او چه کوم نشی کیدے نو وکیل په هغه مکلف ندے۔

۲۰- محرم بل محرم له سر د اختر په ورځ خرئیلے شی کله چه د شیطان ویشتلو او ذبح نه فارغ شی۔

او کوره اللباب (۱۵۴) وابن ابی شیبه (۱۲۳/۴)۔

۲۱- په طواف کنبے موالات یعنی پرله پسے والے شرط دے او که نه؟ نو صحیح داده چه موالات په طواف کنبے شرط ندے۔

قال النووی فی المجموع (۴۸/۸):

أَجْمَعَ الْمُسْلِمُونَ عَلَى أَنَّ الْقُعُودَ الْبَسِيرَ فِي أَثْنَاءِ الطَّوَافِ لِلِاسْتِرَاحَةِ جَائِزٌ۔

[د مسلمانانو اجماع ده چه د استراحت دپاره طواف کنبے لږ شان کیناستل جائز دی]۔

دارنگه که جمعه او درېږی او طواف لا پوره نه وی نو مونځ به او کړی او بیا به طواف د هغه ځای نه شروع کړی لیکن دانیم گردش دے بیا د سره کړی او ټول طواف دے نه د سر نه کوی۔

(فتاوی هیئة کبار العلماء ۴۶۴/۱، محلی: ۵)۔

لیکن که عبث او بلا ضرورت انقطاع ئے طواف کنبے راوستله لکه تېلفون کوی یا روتی ته کینی یا چا سره گپ شپ دپاره کینی

نوبیا طواف باطل دے۔

والتحقیق فی الدین الخالص، السیل الحرار ۱۹۲/۲ النیل ۱۱۰/۵

۲۲- حج تمتع او قرآن اهل مکہ نشی کولے لکه قرآن فرمائی:
﴿ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ﴾

یعنی حج تمتع او قرآن د آفاقی کسانو دپاره دی۔ دے باره کنبے روایت د ابن عباس بخاری کنبے هم شته۔

۲۳- حج اکبر بعض خلق وائی هغه حج دے چه جمعه او عرفه جمع شی، دا اصطلاح د قرآن او حدیث نده هاؤ! د دغه حج فضیلت شته۔ لیکن حج اکبر هر یو حج ته وائی او حج اصغر عمرے ته وائی او کوم روایت کنبے چه راغلی دی چه عرفه او جمعه جمع شی نو د اوویا (۷۰) حجونو نه زیات ثواب لری نو هغه ضعیف بلکه موضوعی حدیث دے۔

زاد المعاد ۱۷/۲، صحیح الجامع الصغیر و مقدمته ۵۴ ضعیفه ۳۴۱/۳
۲۴- د زنانه سفر په غیر د محرم نه د حج، عمرے دپاره رواندے اگر که ډیرمه زنانه ورسره وی، نبی علیه السلام فرمائی:

لَا يَجِلُّ لِامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُسَافِرَ يَوْمًا وَلَيْلَةً إِلَّا وَمَعَهَا مُحْرِمٌ۔ متفق علیه۔

(هیخ یومے بنسخے لره چه په الله او په ورخ د آخرت ایمان لری دا روانه دی چه دیومے ورخے او د شپه سفر بغیر د محرم نه اوکړی۔

۲۵- که محرم نه وی پدے حج فرض ندے۔

۲۴- که یوه زنانه خاوند حج ته نه پریدی نو دے له جاز دی چه

د ورسره یا پلار سره لاره شی او د خاوند اجازت ته ضرورت نشته۔ حدیث دے (لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ) د فرض حکم په مقابله کنبے د مخلوق خبره منل نشته۔

۲۶- په حج یا عمره کنبے زنانه د حیض د منع کولو کول خورکے شی پدے شرط چه ضرر نه ورکوی۔

الفتاوی الاسلامیه (۱۸۵/۲)

۲۷- حج کول په هغه چا فرض دی چه په جهاز یا گاړی کنبے یا پیدل په اس وغیره تللی شی بیت الله ته او بدن ته روغ وی، دومره نفقه ورسره وی چه خپله خرچه او کړی او کور کنبے هم خرچه پریدی (مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا - اى الزاؤ والرأجله الحدیث)۔

بعضه خلق ښه مالدار وی او بیا هم حج نه کوی ځکه چه مال په اسراف طریقه خرچ کول غواړی، د دنیا سامانونه راوړل یا خیراتونه کول وغیره، نو د فرض عمل نه په بدعت پاته شی۔

۲۸- د پلار په مال بچه مالدار ندے هاؤ! که پلار اجازت ورکړی چه حج او کړه زما په مال باندے بیا پرے حج فرض شو ځکه دا هم مالدار شو په هبه سره۔

۲۹- یو سړی د حج او عمرے هر کال نذر منلے وی لیکن اوس وسع نه کیږی نو څه به کوی؟ الجواب: که داسه حال وی چا

یقینا معذور دے نو بیا به د قسم کفاره ورکړی نذر به ته پوره شی
مَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَا يُطِيقُهُ فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينِ الْحَدِيثِ.

(ابن ماجه ۲۱۲۷) وهو موقوف على ابن عباس وسنده صحيح -

۳۰- په يو مزدور يا پوليس چه اسلامي حکومت د حج اجازت نه ورکوي نو آیا حج پرې شته؟

جواب: آؤ! حج پرې فرض دے د الله تعالیٰ د طرفه، د حکومت خبره یا د بل خبره په مقابل د الله کنبس نه منل کیږي هاؤ! که پرېدے عمل او کار بریادیري نو بیا به ضرور اجازت اخلي که نه ئے ورکوي کار به پرېدی- (الفتاویٰ الاسلامیه ۱۸۹/۲).

۳۱- د قرض اداء کول مخکنی دی له حج کولو نه هاؤ! که مال ورسره د حج بیل وی او د قرض جدا نو بیا خیر دے، دارنگه که قرض په آسانی سره خلاصولے شی نو بیا باک نشته.

۳۲- په قرض پیسو حج کول صحیح دی لیکن که د قرض اداء کول گران وی بیا ترے ځان ساتل پکار دی ځکه قرض معامله سخته ذمه واری ده.

۳۴- مورپلار که مالدار وی او حج ئے نه وی کړے او مړ شو او مال ترے پاتے وی نو واجب ده چه حج ترے اوشی او که مسکینان وی نو بیا په اولادو باندے واجب نه ده چه د هغوی د طرفه نه حج او کړي هاؤ! که تبرعا او احسانا ئے کوي نو غوره ده.

۳۵- کله چه نیت د احرام ځان دپاره اوتړي او بیا ئے بدلوی د پلاریا مور دپاره نو داتیک نده ځکه الله تعالیٰ فرمائی:

﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ اکثر اهل علم فرمائی: حج او عمره په شروع سره لازمیږي.

۳۶- یو حج د دوه کسانو د طرف نه بالاتفاق نه صحیح کیږي.

۳۷- جدہ میقات ندے که څوک جدی ته بلا احرام اور سیدو او د حج یا د عمرے اراده ئے وی نو په ده باندے میقات ته تلل لازم دی که ورله ممکن وی او که چرته ممکن نه وی نو د بعض علماؤ په نیز په ده باندے دم لازم دے.

او که د حج یا عمرے اراده ئے نه وی روسته ئے اراده پیدا شی نو بیا د جدہ وغیره نه احرام ترلے شی (بخاری).

۳۸- په هیره یا په خطاء سره ویخته یا نو کونه اخستلو باندے هیڅ نشته قال تعالیٰ:

﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ قَالَ قَدْ فَعَلْتُ. إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَعَنْ أُمَّتِي الْأَخْطَاءِ وَالنَّسْيَانَ وَمَا اسْتَكْبَرُوا عَلَيْهِ.

ابن ماجه.

۳۹- دارنگه که چا په احرام کنبے سهوا یا په خطا سره څه ښکار مړ کړو نو په ده باندے جزاء نشته علی القول الراجح. کوم اثر چه قرطبی یا تفسیر احسن الکلام ۴ / کنبے لیکلے نو هغه مرفوع او صحیح حدیث ندے بلکه د صحابو اقوال دی دیو بل سره متعارض دی هلته ئے اوگوره، قرآن کنبے ﴿مُتَعَمِّدًا﴾ قید راغله دے په همدے عمل پکار دے.

۴۰- بعض خلق طواف فرض مخکنی د عرفات د تمللو نه کوي دا غلط کار دے طواف فرض د اختر د نیمے شپے نه مخکنی په اتفاق سره نه کیږي بلکه د اختر په ورځ یا په صبا له کول پکار دی.

۴۱- طهاف وداغ - آخری طهاف دمر چه د هغه نه روسته

لیکن دا رأی د ابن عباس ده او مرفوع حدیث کنبے خطا او تسیان
معافی راغله ده لکه الموسوعة الفقهية لحسين بن عوده کنبے
تفصیل دے (۲۹۸/۴)۔

○○○○○○

حصاریدل نشته مگر که درش (گنبرے) دوجه نه پاتے شی لږ وقت
نو بآك نشته۔ دارنگه که د طواف وداع نه بعد شه سامان مکه
کنبے اخلی نو خیر دے۔

۴۲- په حرم شریف کنبے یو شه چا او موندلو نو لازما به ئے
اعلان کوی همیشه دپاره، خو که دا کار ورته گران وی نو حکومت
ته ئے دے اوسپاری، حکم لقطه د حرم همیشه حرامه ده۔ د باقی
علاقو پشان حکم نه لری (بخاری، مسلم)

۴۳- شیطان ویشتلو کنبے بعض خلق هغه عمود (ستنه،
دیوال) ته شیطان وائی او حال دا دے چه شیطان ویشتل هغه
حوض دے کوم کنبے چه دغه ستنه ولاړه ده۔ دا ستنه نینه ده د
شیطان، نو ته به کانرے د هغه حوض کنبے اچومے دغه ولاړه ستنه،
دیوال ویشتل نشته، هاؤ که هغه دے او ویشتلو او کانرے حوض
کنبے واقع شو نو کار او شو۔

۴۴- په تقدیم او تاخیر د طواف یا سعی یا شیطان ویشتلو یا
ذبح کولو کنبے شه نه لازمی لری لیکن پدے ترتیب سره حج کول
غوره او افضل عمل دے (ردح طس) یعنی رمی، شیطان ویشتل،
بیا ذبح کول، بیا سر خرئیل، بیا طواف بیا سعی کول۔

او هر چه اثر د ابن عباس دے :

[مَنْ نَسِيَ مِنْ نُسُكِهِ شَيْئًا أَوْ تَرَكَ فَلْيُهْرِقْ دَمًا] .

نو دا د نبی ﷺ قول ندے او د ابن عباس نه نقل شویدے په
سنن کبری کنبے دارنگه ارواء الغلیل (۱۱۰۰) باسناد صحیح

خاتمه د کتاب

د مسجد نبوی او نبی ﷺ د قبر زیارت له (زما نفس دے د هغه نه قربانی شی) او دارنگه غار حراء یا نورو مسجدونو ته د تلو بیان -

اوله خبره داده: چه په حج کنبه مدینه ته تلل نه فرض نه واجب او نه سنت دی. بلکه مدینه طیبه ته تلل د حج سره هیڅ تعلق نه لری بلکه مدینه طیبه ته تلل په غیر د حج نه سنت دی او اظهار محبت دے لیکن حاجیان ځکه په حج کنبه مدینه ته ځی چه مدینه ته جدا سفر کول د پاکستان نه یا د بل ملک نه کول گران دی هر څوک چه د مدینه طیبه ته تلل غواړی نو هغه دے اول دے حدیث باندے عمل کولو دپاره لار شی چه رسول الله ﷺ فرمائی: چه زما مسجد کنبه یو مونځ کول په زرو (۱۰۰۰) مونځونو حسابیری. [بخاری، مسلم].

او کوم روایت کنبه چه پنځوس زره مونځونه راغلی دی هغه روایت ضعیف دے نو هر کله چه مدینه طیبه ته اورسیری او په مسجد نبوی کنبه تحیه مسجد او کړی نو بیا به د رسول الله ﷺ د روضه مقدسه دپاره ورشی لیکن د اول نه به د محمد ﷺ د قبر زیارت اراده نه کوی دا خبره ځکه کوو چه بیا د حدیث د محمد

ﷺ نه خلاف راځی او داسه نه ده پکار چه محمد ﷺ سره مینه کوی او د هغه د وینا نه مخالفت کوی بیا به ددے مثال داسه شی لکه پښتانه وائی (د خره مینه لفظه وی).

او د هغه په حدیث کنبه دا دی:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا تَشْدُوا الرَّحَالَ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ، الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى وَمَسْجِدِي هَذَا. متفق عليه.

ترجمه: روایت دے د ابوسعید الخدری نه چه رسول الله ﷺ فرمائی دی چه سفر به نه شی کولے او بل روایت کنبه راځی چه سفر مه کوی هیڅ ځائے ته مگر درے جماتونو ته ئے کوی ځکه دا موجب د ثواب دی چه هغه مسجد حرام او بیت المقدس او مسجد نبوی دے.

او بله وجه داده چه پدے باندے ټولو صحابو - رضی الله عنهم - اجماع کړیده چه یو ځائے ته یا یو قبر یا یو مسجد ته - سوا ددے دريو مسجدونو نه - سفر کول پدے نیت چه هلته ثواب ډیر ملاویری دا ناروا او بدعت دے.

او کوم صحابه چه بصره، کوفه، شام، مصر، او یمن وغیره کنبه اوسیدل نو یو هم د رسول الله ﷺ د قبر زیارت نه دے کړے.

بلکه کوم خلق چه هغه حدیث پیش کوی چه بلال رضی الله عنه رسول الله ﷺ په خوب کنبه اولیدلو چه ورته وے وئیل چه بلال! ولے مدینه طیبه ته نه راځی نو بلال رضی الله عنه مدینه ته

ورغے او مسجد نبوی کنبے ئے اذان او کړلو او مدینه په لړزان شوه او ټول خلق په ژړا شو تر دے چه بنجے د کورونو نه راووتلے۔ دا حدیث نه دے بلکه دروغ دی [المنار المنیف]۔ او گوره الموضوعات لابن جوزی۔ او دا حدیث په اتفاق د علماء نه دے ثابت۔

امام مالک چه د مدینه طیبے اوسیدونکے عالم دے هغه به دا قول بد گنرلو چه یو سره او وائی: زرت قبر النبی ﷺ۔ ما د رسول الله ﷺ د قبر زیارت او کړلو او همدارنگه پدے خبره باندے نور ډیر دلائل دی۔ بعضے خلق دا حدیث پیش کوی:

مَنْ زَارَنِي بَعْدَ وَفَاتِي فَكَأَنَّمَا زَارَنِي فِي حَيَاتِي۔

رسول الله ﷺ فرمائی: چا چه حُما زیارت زما د مرگ نه پس او کړلو تو گویا کنبه ده زما په ژوند کنبه زما زیارت او کړلو دا حدیث موضوع دے، دروغ ژن دے یعنی چا رسول الله ﷺ باندے دروغ وئیلی او جوړ کړیدی۔ او بعضے بل غلط حدیث پیش کوی چه:

مَنْ حَجَّ فَلَمْ يَزُرْنِي فَقَدْ حَفَانِي - او - مَنْ زَارَنِي وَزَارَ ابِي فِي عَامٍ وَاحِدٍ ضَمِنْتُ لَهُ عَلَى اللَّهِ الْجَنَّةَ.

ترجمه: چا چه حج او کړلو او زما زیارت ئے اونکړو نو ده زما سره جفا او کړه او چا چه په یو کال کنبه زما او زما د پلار یعنی ابراهیم علیه السلام زیارت او کړو نو دا به جنتی وی۔ دا ټول روایتونه غلط دی اگر که مولیانو په خپلو کتابچو کنبه لیکلی دی۔ حُککه دا حدیثونه په صحاح سته و کنبه نشته۔ او نه په

مسند احمد کنبه شته او نه په نورو مشهورو کتابونو د احادیثو کنبه شته بلکه دا قسم روایتونه دارقطنی په موضوعی سندونو سره ذکر کړیدی نو دے قسم حدیثونو له هیخ قسم اعتبار په دین کنبه نشته۔ بعضے بے تحقیقه خلق وائی: چه دا خو صرف د شیخ الاسلام ابن تیمیة قول دے او نور علماء ناسه نه وائی۔

زه وایم چه ټول پیغمبران خصوصاً نبی ﷺ او ټول صحابه او تابعین او ټول امت مسلمه پدے خبره کومه چه مخکنبه بیان شوه متفق دی، سواد خو بدعتیانو نه خه پکنبه خان ته محبان رسول الله وائی۔ او حال دا دے چه نه د هغه د سنت نه خبر دی او نه د هغه د طریقے نه خبر دی بلکه هسے بے خایه دعوی کوی۔

نو اے مسلمانانو! صحیح دین تابعدار شی حُککه محمد ﷺ مونږ په واضحه لار پرینسی یو مونږ ته ئے پوره دین رارسولے دے د دین تابعداری کول ضروری دی نورو طریقو جوړولو ته حاجت نشته۔

کله چه مدینه طیبه ته اورسیږی نو اول به مسجد نبوی ته لار شی هلته به په سنت طریقہ داخل شی یعنی درود به

او وائی او دا دعا به او وائی:

اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ۔

لکه حدیث د مشکات کنبه راغلی دی بیا که د جمعه وخت نه وونو دوه رکعتہ تحية المسجد به کوی که چا په (روضه من رياض الجنة) کنبه او کړل نو ډیره ښه ده بیا به د رسول الله ﷺ

روضے مبارکے ته راشی او درود، سلام به او وائی، قبلے ته به ئے شاوی او حجرے ته به ئے مخ وی۔

عبد الله بن عمر رضی الله عنهما به داسے سلام کولو:

السلام عليك يا رسول الله السلام عليك يا ابا بكر، السلام عليك يا ابيت۔ سلام دے وی په تاباندے اے د الله رسوله۔ سلام دے وی په تاباندے ابوبکره!۔ سلام دے وی په تاباندے اے پلاره!۔ حُککه چه عمر رضی الله عنه دده پلاروو (موطا امام مالک) او همدارنگه سلام به نورو صحابه کرامو کولو۔

او کله چه مسجد ته داخل شی امام احمد، شافعی، مالک۔ رحمهم الله۔ وائی: چه په وقت د درود او سلام کنبے به حجرے د رسول الله ﷺ ته مخ کوی او قبلے ته به شا کوی او د امام ابوحنیفه قول دا دے چه حجرے ته به شا کوی او قبلے ته به مخ کوی او بعضے حنفی علماء وائی: چه حجره به چپ طرف ته گرځوی۔

او که په سلام کنب سړے دا الفاظ زیات کړی: السلام عليك يا نبی الله ﷺ یا خیر خلق الله یا کریم الخلق علی ربه، یا امام المتقین نو صحیح ده حُککه دا ټول صفات د رسول الله ﷺ دی لیکن په اتفاق د علماء سره به سړے د رسول الله ﷺ حجرے ته دعا نکوی بلکه قبلے ته به مخ کوی دا اتفاقی مسئله ده بیا به په ابوبکر رضی الله عنه سلام واچوی او بیا به په عمر فاروق رضی الله عنه باندے۔

نو کله چه فارغ شی نو قبلے ته دے متوجه شی او دعا دے ځان

پاره غواړی مدینه طیبه کنبے بل مسجد دے چه هغه ته مسجد نباء وائی او دا اول رسول الله ﷺ آباد کړے وو کله ئے چه مدینه طیبه ته هجرت او کړلو او کله چه مسجد نبوی آباد شو نو بیا به د خالی (هفته) په ورځ باندے کله په سورلی او کله پیاده ورتلو او دوه رکعاته مونځ به ئے پکنبے کولو او دا به ئے فرمائیل: چه مسجد قباء کنب مونځ کول د عمرے هومره ثواب لری نو حاجی صاحب لره پکار دی چه مسجد قباء ته ددے سنت د اتباع دپاره لاړ شی او نور کوم جماتونه چه په مدینه طیبه کنبے آباد دی د هغه حکم د ټولو جماتونو پشان دے، د هغه دپاره د عبادت په نیت تگ نشته او که انسان هسے چکر ته ځی نو جائز ده۔

بلکه دغه مساجد سبعة (اوه مسجدونه) او مسجد علی او فاطمه او مسجد ابوبکر او مسجد عمر رضی الله عنهم دا ټول جماتونه ترکیانو جوړ کړیدی۔ دے مساجدو ته تلل او دوه دوه رکعته مونځ کول په کنبے بدعت دے۔

اور رسول الله ﷺ به بقیع مقبرے ته تللو کومه چه مسجد نبوی ته نزد دے ده نو حاجیانو صاحبانو له دغه مقبرے ته ورتلل پکار دی۔ پدے مقبره کنبے ے شماره شهیدان صحابه رضی الله عنهم پراته دی او عبرت دے ترینه واخلی چه دا خود ټولو اولیاء کرامو سردران دی او بیا هم نه پرے جنه شته او نه پرے شالونه شته او نه پرے گنبدونه شته او نه ئے قبرونه پاخه دی۔

نو حاجیانو له ترے عبرت اخستل پکار دی او د دنیا نه ے

۸- خوك چه وائی دقبر په خوا كښه دعا ښه قبلېږي دا غلط وائی۔
 ۹- نبی علیه السلام الله ته په وسیله كښه پیش كول بدعت
 ده چه یو انسان او وائی اے الله! دده په خاطر زما دا دعا قبوله كړه
 ځكه په انسانانو او نيك بندگانو باندې وسیله نیول نشته بلکه
 نبی علیه السلام باندې ایمان لرل او د هغه تابعداری كول دا لویه
 وسیله ده۔

۱۰- د نبی علیه السلام نه په دنیا كښه شفاعت طلب كول
 بدعت ده ځكه د هغه شفاعت به صرف قیامت كښه شروع كېږي۔
 ۱۱- بعضه جاهلان رسول الله ﷺ غیبیان گنږي دا د
 مشركانو عقیده ده۔

۱۲- د تبرك حاصلولو دپاره د رسول الله ﷺ حجرې پورې
 لاس یا نور بدن راڅكل غلط دی۔

۱۳- دقبر یا دلرگی څكلول بدعت ده۔ دا ټول بدعات په
 السنن والمبتدعات، اغاثة اللهفان د ابن قیم، الاعتصام د شاطبي،
 فتاوی شیخ الاسلام او حجة النبی د البانتي كښه ذكر دی۔

۱۴- امام غزالي په احیاء العلوم كښه د درود او سلام څه خاص
 الفاظ ذكر كړيدي او حال دا ده چه پدې باب كښه صحیح څه ندی
 ثابت بلکه هغه درود غوره ده كوم چه په مانځه كښه لوستلې
 شی۔ او د ابن عمر طریقہ مخكښه مونږ ذكر كړه۔

۱۵- قبر شریف ته د مانځه دپاره مخامخ او دریدل ډیر لوی
 بدعت ده۔ بلکه غیر الله ته سجده ده۔

رغبتی كول ورله پكار دی چه دا صحابه كرام رضی الله عنهم دده
 فانی دنیا نه لارل نو یو ورځ به مونږ هم ځو۔ بیا دې مدینه طیبه
 كښه اوسېږي او مسجد نبوی كښه دې مونږ ځونه كوی چه ترې
 قضاء نشی۔

مدینه طیبه ته په ورتلو كښه بدعات

۱- اول بدعت: صرف د رسول الله ﷺ دقبر د زیارت دپاره اراده
 كول بدعت ده بلکه سنت طریقہ دا ده چه اول به د مسجد نبوی
 نیت او كړه بیا به څپله ورسره زیارت هم او كړه۔

۲- خوك چه مسجد نبوی ته ځی هغوی ته درخواستونه
 (عریضه) وركول چه محمد ﷺ ته زما دا عرض او كړه او دا عرض
 او كړه دا بدعت ده۔

۳- مدینه طیبه ته د داخلیدو دپاره غسل كول بدعت ده۔

۴- مدینه طیبه ته د داخلیدو په وقت هیڅ قسم دعا او ذكر
 نشته۔ دې مقام كښه خاص دعا كول بدعت ده۔

۵- د تحية المسجد نه مخكښه زیارت كول بدعت ده۔ یعنی
 اول به تحية المسجد او كړي بیا به زیارت او كړي۔

۶- د رسول الله ﷺ قبر مبارك ته په خشوع سره او دریدل
 اود مونږ پشان ښه لاس په چپ لاس كیخودل دا عمل بدعت ده۔

۷- په وخت د دعا كښه قبر ته مخ كول افضل نه دی۔

۱۶- بعضے پہ محراب کنبے دوه دوه رکعاته کوی او دا وائی چه دا در رسول الله ﷺ محراب دے او حال دا دے چه در رسول الله ﷺ په زمانه کنبے محراب نه وو بلکه دا خوترکیانو جوړ کړیدے۔

هاؤ! روضة من رياض الجنة کنبے مونخ شته۔

۱۷- د قبر نه گیر چاپیره د ذکر او تلاوت دپاره کیناستل بدعت دے۔ اقتضاء الصراط المستقیم۔ (۲۱۰)

۱۸- د هر مانخه نه روستو در رسول الله ﷺ قبر له ورتلل او په هغه باندمے سلام وئیل بدعت دے۔

۱۹- د مانخه نه پس په اوچت آواز سره: السلام عليك يا رسول الله وئیل بدعت دے۔

۲۰- په روضه کنبے په خاص کجوروسره - چه هغه ته صیحانی وائی - خیرات کول غلط عمل دے۔

۲۱- ددے التزام کول چه پخوانی مسجد کنبے مونخ او کرم کوم چه در رسول الله ﷺ په زمانه کنبے وو او حال دا دے چه د صف اول خیال نه ساتی دا خبره غلطه ده بلکه ټول مسجد نبوی یو شان حکم لری یعنی کوم زیادت چه په مسجد نبوی کنبے شویدے د هغه هم هغه شان اجر دے کوم چه قبل الزیادت دے۔

۲۲- څلوېښت مونخونه کول په مسجد نبوی کنبے ضروری نه دی بلکه یو ضعیف حدیث کنبے راغلی دی۔ نو دا ضروری گنرل بدعت دے۔

۲۳- د زیارت په ورځ د احد د شهیدانو زیارت کول او دا ورځ

ورله خاص کول بدعت دے۔

۲۴- د مسجد نبوی نه په شا راوتل بدعت دے۔ همدغسے نور بدعات هم شته۔ چه ځان ساتل ترے ضروری دی۔

غار حراء یا غار ثور ته تلل د چکر دپاره جائز دی لیکن د عبادت یا ثواب په نیت تلل بدعت دے ځکه رسول الله ﷺ ته چه کله وحی اوشوه او په تبلیغ ورته امر اوشو نو بیا هغه غارونو ته د عبادت دپاره ندے تله او نه ئے چاته امر کړیدے پدے خبره باندمے۔ او نه یو صحابی دغه غارونو ته د عبادت دپاره تله دے۔

نو هغه کسان جا هلان دی چه دغه غارونو ته بلا ضرورته ځی او هلته په غارونو کنبے دوه دوه رکعاته مونخ کوئی هلته مونخ کول نشته دے۔ دا پکنبے بل بدعت دے۔ تاسو به چرته عرب او نه وینی چه هغه دغه غارونو ته ځی بلکه صرف ترکیان او بعض افغانان ورته روان وی۔ او بعض ناپوهه خلق د خپل ځان سره زنانه هم بوځی۔ دا هسے تکلف او مشقت کول دی۔

بیت المقدس ته سفر کول ثواب لری لکه حدیث کنبے راځی رسول الله ﷺ فرمائی: چه په بیت المقدس کنبے مونخ کول یو په پنځه سوه دے۔ او دا صحیح حدیث دے۔ او په بعض روایاتو کنبس (۲۵۰) دوه نیم سوه مونخونو ثواب ذکر دے لکه په تمام المنه کنبس ذکر دے۔

لیکن بیت المقدس ته د حج په ورځو کنبس تلل څه ضروری نه دی۔ دا یو څو مسائل مونږ مختصراً ذکر کړل په مشوره د بعضے

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**